

Eesti Humanitaarinstituut
Kultuuriteooria õppetool

Rebekka Lotman

RIIMID EESTI SONETIS 1940-1968:
SEMANTILINE ASPEKT

BAKALAUREUSETÖÖ

Juhendaja: Prof Dr Rein Raud

Tallinn 2004

Koodid.....	3
0. Sissejuhatus.....	7
0.1. Lähtekohti.....	7
0.2. Eesmärk ja struktuur.....	9
1. Riim Eesti kirjandusteaduses.....	11
1.1. Riim Euroopas.....	11
1.1.1. Etümoloogiast.....	11
1.1.2. Teke ja / või areng.....	11
1.2. Eesti riimikaanoni kujunemine ja areng.....	19
1.2.1. Taust: Saksa barokk ja Martin Opitzi poeetika.....	19
1.2.2. Riimi ilmumine Eesti kirjandusse.....	20
1.2.3. Riimikaanoni kujunemine ärkamisajast Teise Maailmasõjani.....	25
1.2.4. Riimikäsitlused Teise Maailmasõja järel.....	29
1.3. Vahekokkuvõte.....	34
2. Riimsõnade semantika.....	37
2.1. Strukturaal-semantiline analüüs.....	37
2.2. Riimide vormilised parameetrid.....	39
2.2.1. Sõnaliigid riimileksikas.....	39
2.2.2. Jagunemine nais- ja meesriimideks.....	40
2.3. Leksikaalne analüüs.....	42
2.3.1. Inimene.....	44
2.3.2. Teine.....	46
2.3.3. Ühiskond.....	47
2.3.4. Maailm.....	49
2.4. Operatsiooniline semantika.....	53
2.4.1. Sagedamini esinevad riimsõnad.....	54
2.5. Vahekokkuvõte.....	66
3. Kokkuvõte.....	68
Rhymes in the Estonian sonnet in 1940-1968: the semantic aspect (summary).....	71
Bibliograafia.....	74
I Allikad.....	74
a) Nõukogude Eesti autorid.....	74
b) Välis-Eesti autorid.....	76
II Viidatud kirjandus:.....	78
Lisa 1: tabelid.....	83

Koodid¹

- AA/P = Alliksaar, Artur 1999. *Päikesepillaja*. Tartu: Ilmamaa.
- AK/K = Kaalep, Ain 1971. *Klaasmaastikud*. Tallinn: Eesti Raamat.
- AK/S = Kaalep, Ain 1962. *Samarkandi vihik*. Luuletused. Tallinn: Ajalehtede-Ajakirjade Kirjastus.
- AP/L = Pihlak, August 1958. *Lõputa ring*. Esimene kogu luuletusi. Toronto: Ortoprint.
- AP/N = Pihlak, August 1962. *Niagara*. Neljas kogu luuletusi. Toronto: Ortoprint.
- AP/P = Pihlak, August 1968. *Päikese surm*. Seitsmes kogu luuletusi. Toronto : (Autor).
- AP/Ra = Pihlak, August 1964. *Raudsed õied*. Kuues kogu luuletusi. Buffalo: (Autor).
- AP/RV = Pihlak, August 1963. *Rist ja viisnurk*. Viies kogu luuletusi. Buffalo: (Autor).
- AP/To = Pihlak, August 1959. *Tormidemaa*. Teine kogu luuletusi. Toronto: Ortoprint.
- AP/Tu = Pihlak, August 1960. *Tuled soos*. Kolmas kogu luuletusi. Toronto: Ortoprint.
- ARa/K = Rannit, Aleksis 1946. *Käesurve*. Teine kogu luuletusi. Flensburg: Wolff.
- ARu/T = Ruutsoo, Albert 1998. *Tunniskirjad*. Tallinn: Logos.
- AS/V = Sang, August 1963. *Võileib suudlusega*. Tallinn: Eesti Riiklik Kirjastus.
- AV/T = Vihalemm, Arno 1966. *Tsoo-loogia ehk ingel lindudega*. Lk 20. Lund: Eesti Kirjanike Kooperatiiv.
- AVi/J = Viirlaid, Arved 1962. *Jäätanud peegel*. Kolmas kogu luuletusi. 1944-1961. Lund: Eesti Kirjanike Kooperatiiv.
- BK/T = Kangro, Bernard 1949. *Tulease*. Seitsmes kogu luuletusi. (Autor:) Lund.
- BK/V = Kangro, Bernard 1951. *Veebruar*. Kaheksas kogu luuletusi. (Autor:) Lund.
- EEK/A = *Ammukaar: kirjanduslik koguteos I* 1942. E. Kook, lk 112. Tallinn: Eesti Kirjastus.
- EEK/Va = Kook, Eduard Eeda 1983. *Varjukaetis*. Tallinn: Eesti Raamat.

---

¹ Koodid näidetes ja riimisõnastikes on kolmekohalised. Esimene ühik märgib autorit ja luulekogu (vt koodide selgitust). Teisel kohal paikneb soneti lehekülje number – kui antud leheküljel paikneb mitu sonetti, on nad järjestatud ka väikeste tähtedega a, b, seejuures läbi mitme lehekülje paikneva soneti puhul on koodis tema alguse lehekülje number. Koodi kolmandal kohal on värsirea number.

- EEK/Vi = Kook, Eduard Eeda 1989. *Viidipäev*. Luulevalimik 1930-1985. Tallinn: Eesti Raamat.
- EN/P = Niit, Ellen 1998. *Paekivi laul*. Tallinn: Virgela.
- EV/H = Vetemaa, Enn 1962. *Häälemurre*. Luuletusi 1958-1962. Tallinn: Eesti Riiklik Kirjastus.
- EV/L = Vetemaa, Enn 1966. *Lumesõda*. Tallinn: Perioodika.
- FK/P = Kotta, Felix 1960. *Päikesepaiste*. Viies kogu värse. Tallinn: Eesti Riiklik Kirjastus.
- HA/H = Asi, Harri 1959. *Heiastused*. Neljas kogu luuletusi. Toronto: Orto.
- HA/K = Asi, Harri 1954. *Kui valgus kaob*. Kolmas kogu luuletusi. Toronto: Orto.
- HJ/I = Jürisson, Helvi 1983. *Ilmapuu varjus*. Luulet 1954-1982. Tallinn: Eesti Raamat.
- HJ/M = Jürisson, Helvi 1961. *Mägedes sünnivad pilved*. Tallinn: Eesti Riiklik Kirjastus.
- HM/R = Mänd, Heljo 1960. *Rada viib maanteele*. Tallinn: Eesti Riiklik Kirjastus.
- HV/M = Visnapuu, Henrik 1993. *Mu ahastus ja armastus*. Tallinn: Eesti Raamat.
- IG/L = Grünthal, Ivar 1960. *Lumi ja lubi*. V kogu luulet. Stockholm: Vaba Eesti.
- IG/Me = Grünthal, Ivar 1958. *Meri*. Neljas kogu luuletusi. "Mobile in mobilis". Stockholm: Vaba Eesti.
- IG/Mõ = Grünthal, Ivar 1964. *Mõõt on täis*. VI kogu luuletusi. Stockholm: Vaba Eesti.
- IG/Mü = Grünthal, Ivar 1960. *Müüdid mülka põhja kadunud maast*. Teine kogu luuletusi. Stockholm: Vaba Eesti.
- IG/P = Grünthal, Ivar 1962. *Peetri kiriku kellad*. (Göteborg:) Mana.
- II/T = Ivask, Ivar 1964. *Tähtede tähendus*. Esimene kogu luuletusi (1958-1963). Lund: Eesti Kirjanike Kooperatiiv.
- IK/M = Kolla, Ilmi 1983. *Minu kevad*. Tallinn: Eesti Raamat.
- IL/A = Laaban, Ilmar 1990. *Oma luulet ja võõrast*. Tallinn: Eesti Raamat.
- JK/K = Kaidla, Juta 1969. *Kaksipidi*. Tallinn: Eesti Raamat.
- JK/S = Kaidla, Juta 1960. *Süda nõuab laule*. Tallinn: Eesti Riiklik Kirjastus.
- JKp/J = Kaplinski, Jaan 1965. *Jäljed allikal*. Tallinn: Eesti Raamat.
- JS/U = Sütiste, Juhan 1945. *Umbesed päevad*. Tallinn: Ilukirjandus ja Kunst.
- JSe/K = Semper, Johannes 1958. *Kuidas elaksid?* Tallinn: Eesti Riiklik Kirjastus.

- JyK/L = Kork, Jyri 1958. *Lauljad klaasmere ääres*. Luuletusi 1947-1957. (Stockholm:) Vaba Eesti.
- KA/K = Ahven, Kalju 1956. *Kas mäletad?* Luuletusi 1939-1946. Stockholm:
- KK/K = Kangur, Kalju 1968. *Kivid ja kajad*. Tallinn: Eesti Raamat.
- KK/M = Kangur, Kalju 1957. *Mööda jalgteid*. Tallinn: Eesti Riiklik Kirjastus.
- KK/Sõ = Kangur, Kalju 1994. *Sõna sees olek*. Värsse 1946-1986. Tallinn: Eesti Raamat.
- KKu/P = Kurg, Kalle 1999. *Pimeduse värvid: 1960-1990*. Tallinn: Virgela
- KL/K = Lepik, Kalju 1958. *Kivimurd*. Kuues kogu luuletusi. Lund: Eesti Kirjanike Kooperatiiv.
- KM/K = Merilaas, Kersti 1966. *Kevadised koplid*. Tallinn: Eesti Riiklik Kirjastus.
- LH/A = Hainsalu, Lehte 1980. *Ainsa ööga läbi maa*. Luulet 1956-1978. Tallinn: Eesti Raamat.
- LH/L = Hainsalu, Lehte 1973. *Liivakellas niriseb aeg*. Sonette. Tallinn: Eesti Raamat.
- LR/A = *Ammukaar: kirjanduslik koguteos II* 1943. L. Rimmel, lk 159-160. Tallinn: Eesti Kirjastus.
- LRu/M = Ruud, Linda 1962. *Mu südames on pühapäev*. Luuletusi 1955-1962. Tallinn: Eesti Riiklik Kirjastus.
- LRu/N = Ruud, Linda 1973. *Naera, Cassandra*. Värsse 1963-1972. Tallinn: Eesti Raamat.
- MK/E = Kesamaa, Manivald 1961. *Emad ja pojad*. Tallinn: Eesti Riiklik Kirjastus.
- MK/K = Kesamaa, Manivald 1958. *Kodud jäävad kodudeks*. Tallinn: Eesti Riiklik Kirjastus.
- MK/P = Kesamaa, Manivald 1966. *Päikeselaiul*. Tallinn: Eesti Raamat.
- MK/PT = Kesamaa, Manivald 1956. *Pärast tuisku*. Tallinn: Eesti Riiklik Kirjastus.
- MN/M = Nurme, Minni 1963. *Metsõunapuu*. Tallinn: Eesti Riiklik Kirjastus.
- MN/S = Nurme, Minni 1945. *Sünnimuld*. Luuletused. Tallinn: Ilukirjandus ja Kunst.
- MR/K = Raud, Mart 1946. *Kaks astjat*. Värsse enne ja pärast sõda. Tallinn: Ilukirjandus ja Kunst.
- MR/L = Raud, Mart 1961. *Laulud ei lõpe*. Tallinn: Eesti Riiklik Kirjastus.
- MS/H = Seping, Milvi 1961. *Heliseval sillal*. Tallinn: Eesti Riiklik Kirjastus.
- MT/KK = Traat, Mats 1966. *Kaalukoda*. Tallinn: Eesti Riiklik Kirjastus.
- MT/KM = Traat, Mats 1964. *Küngasmaa*. Tallinn: Eesti Riiklik Kirjastus.
- MT/O = Traat, Mats 2000. *On unistus kui ränikivi*. Tartu: Ilmamaa.

MU/M = Under, Marie 1998. *Mureliku suuga. Sädemed tuhas. Ääremail*. Tallinn: Eesti Raamat.

MV/R = Veetamm, Muia 1968. *Rajad ja uksed*. Tallinn: Eesti Riiklik Kirjastus.

OK/M = Kruus, Oskar 1962. *Ma tulen Otepäält*. Tallinn: Eesti Riiklik Kirjastus.

P-ER/A = Rummo, Paul-Eerik 1962. *Ankruhiivaja*. Tallinn: Eesti Riiklik Kirjastus.

PH/M = Haavaoks, Paul 1962. *Metsad kohisevad*. Tallinn: Eesti Riiklik Kirjastus.

RP/S = Parve, Ralf 1945. *Sõduri südames*. Luuletusi isamaasõja päevilt. Tallinn: Ilukirjandus ja Kunst.

RR/S = Rimmel, Rudolf 1967. *Sõna romantikast*. Tallinn: Eesti Raamat.

TL/E = Lehtmets, Tõnis 1960. *Esimesed värvid*. Tallinn: Eesti Riiklik Kirjastus.

TV/M = Vadi, Tiiu 2002. *Mu isamaa armas*. Tartu.

UL/L = Laht, Uno 1965. *Luuletused 1964-1965*. Tallinn: Eesti Raamat.

UL/S = Laht, Uno 1960. *Selle suve värvid*. Tallinn: Ajalehtede-Ajakirjade Kirjastus.
Vaba Eesti.

VL/H = Luik, Viivi 1968. *Hääl*. Tallinn: Perioodika.

VL/L = Luik, Viivi 1968. *Lauludemüüja*. Tallinn: Eesti Raamat.

VP/K = Pillesaar, Valve 2000. *Kuradi kuristik*. Laulmata jäänud laulud 1944-1993.
Tartu.

VS/A = Sõelsepp, Venda 1964. *Algas sellest*. Tallinn: Eesti Riiklik Kirjastus.

VV/K = Verev, Velli 1961. *Kiviaed*. Tallinn: Eesti Riiklik Kirjastus.

0. Sissejuhatus

0.1. Lähtekohti

Nagu kirjanduses ja kultuuris tervikuna, toimub ka värsttekstis tähendusloome samaaegselt erinevatel semiootilistel tasanditel ning nende tasandite omavahelisel koosmõjul. Seejuures on värsttekstis need semiootilised mehhanismid maksimaalselt intensiivsed ja mitmekihilised (M. Lotman 2003). Luulesemantikas väljenduvad nii sümboolsed kui ikoonilised² tasandid kõigis luuleelementides.

Esmalt leiavad need aset loomulikus keeles kui luuleaineses, mis on juba ise “stilistiline struktuur, vürtsitatud tihendavate konnotatsioonidega, ülekoormatud diskursus” (Riffaterre 1984: 164). Sümboolsel tasandil on loomuliku keele semantikas oluline roll denotatiivsel, konnotatiivsel ja sellega seonduvatel kollokatiivsel ja intertekstuaalsel tähendusel. Ikoonilisel põhimõttel loob tähendust loomulikus keeles tema materjal, foneetiline koostis.

Teisalt on tähendusloomesse haaratud värsitehnilised tegurid, mis omakorda toimivad nii sümboolselt kui ikooniliselt. Sümboolselt mõjutavad luulet kirjandusteaduslik diskursus ning traditsioonid ja konventsioonid, nii värsielemendi kirjeldamine metatasandil kui selle ajalugu ja ümbritsev kultuuriruum. Ikooniliselt loob luules tähendust värssi ning selles ilmnevate figuride konstruktsioon, vorm (M. Lotman 2003).

Loomulik keel, värsitehnilised võtted ja nendega seonduvad semiootilised mehhanismid segunevad kõige otsesemalt riimis³, mis on olemuslikult seotud keelematerjaliga, foneetilise konstruktsiooniga, suhestades lekseeme omavahel lähtuvalt foneetikast. Riim on formaalne võtte, millel on semantilised tagajärjed, riim loob konstruktiivselt printsipiibist lähtudes uue tähendusvälja, sõlmib iseseisvaid sõnu ning seeläbi transformeerib luuletuse kui terviku semantikat. Seega – riimi semantilised

---

² Siin ja edaspidi lähtun ma rääkides sümboolsusest ja ikoonilisusest Charles Sanders Peirce'i mõistestikust (1931-1958: 2. 274-303).

³ Siin ja edaspidi pean ma riimi all silmas lõppriimi, rääkides algriimist või siseriimist toon alati selle eraldi välja.

tagajärjed ilmnevad luuletuses horisontaalselt ja vertikaalselt mõjutades kogu luuletuse tähendust⁴.

Foneetilistel kordustel baseeruva riimi kõrval eristab Margarita Lekomtseva täiesti teistlaadi riimi; tegu on puhtsemantilise riimiprintsiibiga, mis lähtub sõnade suhestamisel värsis nende tähendusest, mitte konstruktsioonist (Lekomtseva 1973: 167).

Lisaks tekivad foneetiliste mustrite ja korduste baasil, riimi kaudu, ka konnotatiivsed ja intertekstuaalsed suhted. “Just värsitehnikas avaldub kõige selgemini kollektiivne looming”, kirjutab luuletaja Henrik Visnapuu (1932a: 311). Riimi võib vaadelda kui ühe keeleruumi luuletajate ühisvara, mille autor on vaid osaliselt luuletaja. Intertekstuaalsed suhted loovad partikulaarsetele luuletustele omakorda lisatähendust ning ka riimsõnad laiendavad üksteise semantilise välju, seda kas sõna polariseerides (opositsioonide kaudu) või ekvivalentsuse printsiibi kaudu.

---

⁴ Tähenduse all pean silmas Riffaterre'i *significance*'i, st mitte luuletuse parafrastilist sisu, vaid selle formaalse ja semantilise tasandi dialektilist ühtsust (Riffaterre 1978: 2-3).

0.2. Eesmärk ja struktuur

Käesoleva töö eesmärk on analüüsida riimi eesti keele- ja kultuuriruumis, käsitleda värssteksti riimilisest aspektist. Lähenedes teemale erinevatest vaatenurkadest, jaotub töö kolmeks peatükiks – neist kaks esimest on teoreetilised, kolmandas osas on aga deskriptiivne uurimus.

Kuna siiani ei ole ilmunud ühtegi kompleksset eesti riimiteooriate ülevaadet⁵, olen selle koostanud oma töö esimese osana. Siin uurin riimikäsitlusi eesti kirjandusteaduses – seega vaatlen esimeses osas riimi ainult sekundaarsete, st metatasandi kirjelduste kaudu. Taustaks annan lühiülevaate riimi tekkest/arengust Euroopas⁶, samuti kirjeldan põgusalt Eesti värsiteooriate kujunemisel põhjaneva tähtsusega Martin Opitzi poeetikat. Eesti riimi tekke ja arengu ning riimiteooriate historiograafia eesmärgiks on luua taust (a) analüüsitavatele sonetiriimidele ja (b) antud töös rakendatavatele uurimismeetoditele (vt pt 2.2. Strukturaal-semantiline analüüs).

Teise osa objektiks on riim oma tegelikus aineses, eestikeelsed riimsõnad värsstekstis. Siin ei ole eesmärk analüüsida riimi kõrvuti mitte-riimiga, vaid riimi ennast, riimide mehhanismi kõige laiemas plaanis. Esimene osa näitab, millised välised parameetrid kujundasid riimi luuletuses, nüüd analüüsin riimi ennast. Mihhail Gasparov eristab värsstekstis kolme tasapinda (Gasparov 2001: 14):

- a) kõrgeimal asuv ideelis-piltlik (ideed, emotsioonid, motiivid ja kujundid);
- b) keskmise tasandina stilistika (leksika, troobid ja figuurid);
- c) fooniline või heliline tasand (ühest küljest meetrika, rütmika, riim ja stroofika, teisalt alliteratsioon ja assonants).

Need tasapinnad eristuvad luuletusest kui tervikust vaid tinglikult, iga element mõjutab kõiki tasandeid, kuulub igasse tasandisse. Järgnevalt analüüsingi, kuidas foonilisel tasandil põhinev riim – üks võimalik sissekäik luulesse – mõjutab nii stilistikat kui luuletuse ideelist tasandit, luuletuse semantikast. Minu eesmärk ei ole otsustada, millised

---

⁵ vt ka Põldmäe 'Ääremärkusi eesti värsiõpetuse ajaloole' (1978: 7-31).

⁶ Eesti värsiteaduses on riimi ajalooa põhjalikult tegelenud Valmar Adams, kelle käsikirjaline dissertatsioon aastast 1925 *Riim. Võrdlev-ajalooline ning kirjandusteoreetiline uurimus üldise ja eesti riimiteooria alalt* varastati 1995. aastal Tartu Ülikooli Raamatukogust ning väitekiri on säilinud vaid väga väheste viidetena.

sõnad ja sümbolid kuuluvad “loomuldasa” poeetilisse diskursusesse, millised on sinna “kistud” pelgalt riimimise eesmärgil, vaid uurida nende semantikat erinevates seostes.

Analüüsin ainekst kahest plaanis – (a) riimi positsioonis olevate sõnade leksikaalset semantikat ja (b) riimi operatsioonilist tähendusloomet, (vt nende kahe tähendusliku tasapinna kohta pt 2.1.), mis toimib kahel tasandil: nii horisontaalselt, st riimi ja värsirea omavahelises suhtes, kui ka vertikaalselt, s.t riimipartnerite koosluste funktsioonis. Vaatlen, kuidas on leksikaalne semantika seotud operatsioonilise ja kuidas vertikaalne ja horisontaalne telg omavahel suhestuvad.

Kolmas peatükk, bakalaureusetöö lisa, jaguneb omakorda kaheks mahukaks uurimuseks, koosnedes riimisõnastikust ja -konkordantsist ehk sagedussõnaraamatust. Tegu on esimeste eestikeelsete poeetiliste sõnastikega, mis on korrastatud vastavalt riimidele⁷. (Vt saatesõna kolmanda osa algust). Arvestades, et antud tööd on kõige mugavam vaadelda ja kasutada elektroonilisel kujul otsinguprogrammi abiga, on ta lisatud töö lõppu CD-romil.

Nii riimi semantikalise analüüsi kui riimisõnastiku ja –konkordantsi materjaliks on 1940-1968 aastate eesti sonettide riimid. Olen arvanud hulka nii Nõukogude Eestis kui väljaspool Eesti piire kirjutatud sonetid. Sonettide otsimisel lähtusin Välis-Eesti luuletuste puhul Bernard Kangro bibliograafiast (Kangro 1989)⁸, Nõukogude Eesti luuletuste puhul olen võtnud aluseks Leida Püssi koostatud bibliograafiad (Püss 1971; 1978). Kokku hõlmab analüüs 664 sonetti, mille seas ei ole ühtegi sabaga / peata sonetti, st kokku 9296 värsirida.

Riimi ja riimileksika analüüsi metodoloogiaks on struktuurilise-semantiline lähenemine (vt peatükk 2.1.).

---

⁷ Eesti poeetika sõnastikke on üldse seni napilt ilmunud: Juhan Peegliilt pärineb põhjalik teatmik *Nimisõna poeetilised sünonüümid Eesti regivärsides: sõnastik 1-5* (1982-1989); midagi kummalist on välja andnud Eesti Luuleliit nime all *Eesti luulekeele sõnastik: kaunim osa emakeelest* (1997). Siin on E. Voll reastanud seitsmekümne ühele leheküljele sõnad, mida liidu esimehele meeldiks tulevastes luuletustes näha.

⁸ Ehkki nimetatud bibliograafia hõlmab olulist enamust, ei ole ta absoluutne – Anne Valmase dissertatsiooni järgi oli väljaspool Eestit avaldatud luulekogude hulk mõningal määral suurem kui Kangro andmeil. Kuna Valmase töö ilmus alles siis, kui olin sonettide katalogiseerimise juba lõpetanud ning sõnastiku nende baasil koostanud, on siin allikaks Kangro teos.

1. Riim Eesti kirjandusteaduses

1.1. Riim Euroopas

1.1.1. Etümoloogiast

Terminit *riim* hakati prantsuse keeles kasutama 14. sajandil, inglisekeelses pruugis levis ta 18. sajandil. Nimetus pärineb kõigis euroopa keeltes (*rhyme*, *rime*, *rifma*, *Reim*, *rym*) samast tüvest (Gasparov 1989: 96) ja tema etümoloogial on kaks versiooni – germaani või romaani allikast.

Standardne etümoloogia, mida nimetab ainsa võimalusena ka näiteks vene värsiteoreetik Mihhail Gasparov, on pärinemine vanaprantsusekeelsest terminist *rime* (*seeria*), mis on omakorda adapteeritud ladinakeelsest terminist *rhythmus* ja kreekakeelsest *ῥυθμός* – keskaegses värsis oli uus nii silbiline printsiip kui lõppkõla, seepärast kandus silpide lugemise nimetus üle ka lõppfoneemide kõlale (Gasparov 1989: 96).

Teine versioon peab nii grammatilistel kui semantilistel kaalutlustel *rütmiga* samast tüvest pärinemist küsitavaks ning näeb sõna juuri germaani keelkonnas – vana kõrg-germaani keeles on *rim* tähenduseks *number* ja *jada*. Semantiliselt on see etümoloogia sobivam, kuid siin on küsitav algne allikas (Grimaud). Võib oletada, et ka see etümoloogia viib sama sõnani, terminini *rhythmus*.

1.1.2. Teke ja / või areng

“Päritolult, levikult ja funktsioonilt on riim kõigist häälikulistest muustrilistest kordustest kõige müstilisem” (Melville Clark 1986: 235). Tõesti, olulised riimi ajalugu käsitlevad uurimused (Gasparov 1989; Jakobson 1971; M. Lotman 2003; Melville Clark, Whitehall 1986; Scott 1988; Žirmunski 1923) on erinevail arvamusel riimi juurtest ja levikust Euroopas.

On ilmne, et kronoloogiliselt kasutati ida keeltes riimile analoogilist figuuri varem kui indoeuroopa keeltes⁹ – esmalt varases lõunasemiidi ja hiina keeles, kust ta liikus edasi sanskriti ja iraani keeltesse (Melville Clark 1986: 236). Kas riimi teke Euroopa kirjanduses on otseselt ida kultuuri mõjudega, ei ole aga üheselt selge. Riimi tuleku kohta Euroopasse on välja töötatud mitu versiooni, mille Gasparov jaotab “ida” ja “lääne” hüpoteesideks ja nimetab neist “ühte teisest fantastilisemaks” (Gasparov 1989: 98-99). Sellega viitab ta selgelt võimalusele, et riim tekkis Euroopas autonoomselt, idamaadest sõltumatult. Ka Princeton’i poeetiliste terminite käsiraamatus osutatakse sellele võimalusele: “süsteemaatiline riimimine on ilmnenu laialt üksteisest nii eraldatud keeltes (nt hiina, sanskriti, araabia, vananorra, provanssaali, keldi), et on põhjendatud selle spontaanse arengu eeldamine enam kui ühes neist keeltest” (Melville Clark 1986: 234).

Järgnevalt ei proovi ma luua universaalset riimi arengulugu Euroopas, vaid toon esile erinevates riimiajaloolistes käsitlustes ilmnenu olulised momendid. Teooriate analüüsil eristuvad suuremad sõlmpunktid – peaaegu igäühte neist on peetud nii riimi tekkekohaks kui edasiarenduseks, peaaegu igäühe puhul on räägitud riimi autonoomsest tekkest kui mõjudest teistest kultuuridest. Traditsioonilistele lähenemistele riimi tekke kohta lisasin ka hilisemad kirjanduslikud voolud, milles on riimi tähendus oluliselt teisenenu – baroki ja klassitsismi ning modernsuse.

1) Antiikproosa

Riimi pärinemisel proosast lähtutakse kahest erinevast, kuid omavahel seonduvast allikast. Mõlemad allikad on Vana-Kreeka päritolu ning seostavad riimi tekke proosafiguuridega. Esimene neist pärineb retoorik ja filosoof Gorgiase (480-376? eKr) poetikast, kes nimetab proosateksti peamise stilistilise “kaunistusena” isokoolonit ehk parallelismi (Gasparov 1989: 95; Averintsev 1977). Isokoolon pole samastatav parallelismiga selle laias tähenduses, vaid on parallelismi eriliik – isokoolon on “jada sarnaselt struktureeritud ühepikkuseid elemente” (vt netiväljaannet *Silva Rhetoricae*)¹⁰. Riimi pärinemisele parallelismist viitab ka vene kirjandusteoreetik Viktor Žirmunski (1923: 301ff).

Kõige sagedamini peetakse aga riimi esmamainimiseks Euroopas veidi hilisemat allikat – Aristotelese (384 – 322 eKr) ‘Retoorika’ III raamatut, kus autor

⁹ Vt selle kohta nt Gasparov 1989: 98-99; Melville Clark, Whitehall 1986: 235.

¹⁰ Seega on isokooloni puhul tegu ennekõike vormilise troobiga, mitte mõtteriimiga – mida eesti kirjandusteaduses kasutatakse parallelismi sünonüümina.

toob antiikproosa kirjanduslikest figuuridest esile stilistilise võtte *homoioteleuton*'i ehk lõppude sarnasuse. Ilmselt on nimetatud retoorikaelemendil algselt enne vaikset lugemist puhtpraktiline, mnemotehniline funktsioon (Melville Clark, Whitehall 1986: 235; Gasparov 1989: 95)¹¹.

Homoioteleuton põhineb suures osas kreeka keele grammatilistel omadustel, ning ka isokoolonil – lõppude sarnasus värsiridade vahel johtub valdavalt parallelismiga kaasnevast muutelõppude ja tunnuste kordusest. Seega võib isokoolonit vaadelda *homoioteleuton*'i allikana. Parallelismil ja lõppude sarnasusel on side ka sisulisel, funktsionaalsel tasandil, omades võrreldavaid tagajärgi kogu teksti tähendusele. Kui parallelism on mõttekordus, siis riimi puhul on tegu helikordusega (Žirmunski 1923: 302)¹².

2) Antiikvärss

Ka riimi esimesi ilmnemisi Euroopa värssstekstis nähakse antiigis, täpsemalt Vana-Roomas. Riimiajaloo käsitlused toovad ka siin välja erinevaid autoreid ja dateeringuid, neist varasem – kuid väga küsitav – on Princeton'i käsiraamatus mainitud Quintus Enniuse (239–169? eKr) luulefragmentides aktsendi ja alliteratsiooni kõrval eristuv strukturealne riim. Reaalselt on aga Enniuse tekstides riimi peaaegu võimatu tuvastada.

Selgelt näeme riimi lõppfoneemide sarnasusena juba näiteks Catulluse (84-54 eKr) luules:

Cui dono lepidum novum libellum
arida modo pumice expoliturum?
Corneli, tibi: namque tu solebas
meas esse aliquid putare nugas
iam tum, cum ausus es unus Italarum
omne aevum tribus explicare cartis
doctis, Juppiter, et laboriosis.
quare habe tibi quidquid hoc libelli
qualecumque; quod, o patrona virgo,

¹¹ Seda huvitavam, et soneti kui esimese vaikseks lugemiseks mõeldud luulevormi (vt Oppenheimer 1990), konstitueerib algselt riim. Nagu ütleb Bernard Kangro: “Riim ja sonett, need assotsieeruvad ka sellel, kes soneti nimetuse algupära on unustanud (1938: 10).”

¹² Roman Jakobson paigutab need hierarhilistesse suhetesse ja käsitleb riimi parallelismi alaliigina (1971: 111).

plus uno maneat perenne saeclo.

Ka Ovidiuse (43 eKr – 17 pKr) puhul on *homoiooteleuton*'i kasutus poolvärsside ja värsside vahel nii heksameetris kui eeleegilises distihhonis ilmne; siiski siin – nagu kogu ülejäänud antiikvärssis – ei ole riimikasutus reeglipärane (Raven 1965: 108).

Riimilise antiikvärssi puhul on oluline märkida kolme aspekti. Esiteks, ehkki nagu varasemas proosatekstis on ka siin tegu suuremas osas flektiivse riimiga, mis on tingitud parallelismiga kaasnevast lõppude sarnasusest, on nüüd oluline erinevus: kui proosas täitis *homoiooteleuton* eelkõige mnemoonilist funktsiooni, siis nüüd on ta roll suure osas ka eufooniline. Teiseks, klassikalises ladina luules kasutati lõppfoneemide samakõla sporaadiliselt. Kolmandaks, antiikvärss lähtub kvantiteerivast printsiibist ning on selgelt alliteratiivne.

3) Augustinuse luule (345-430 pKr)

Esimeseks süllaabiliseks luuletekstiks Euroopa kultuuriruumis, milles võib näha riimilisi algeid (Gasparov 1989: 98, Melville Clark, Whitehall 1986: 235), peetakse tavaliselt Augustinuse värssteksti *Psalmus Contra Partem Donati*¹³, kus iga värss lõpeb foneemiga “e” (1-6 värss):

Vos qui gaudetis de pace, modo verum iudicatē.

Foeda est res causam audire et personas accipere.

Omnes iniusti non possunt regnum Dei possidere.

Vestem alienam conscindas nemo potest tolerare:

quanto magis pacem Christi qui conscindit dignus est morte.

Et quis est ista qui fecit quaeramus hoc sine errore.

Ka siin ei ole mõjud selged: neid võib vaadelda ajaloolistena, antiikkirjanduse omadena; välistatud ei ole ka geograafilised, keldi ja idamaade kirjanduse omad.

Selge on aga see, et alates Augustinusest hakkab riim järkjärgult leidma Euroopa kirjandusruumis uut kõlapinda – järgnevail sajandeil on luule nagu kogu ülejäänud Euroopa kultuur otseselt antiigi mõju all.

4) Bütsantsi kiriklik luule

Sergei Averintsevi järgi tuli riim Euroopa värssi peamiselt antiikproosast mõjutatud Bütsantsi kiriklikust luulest (Averintsev 1977). Siin on riimi varast teket

¹³ Kuigi Augustinus ise väidab, et püüdis vältida värssi kvantitatiivset korrastatust, on luuletuses siiski märgata teatud tendentsi kvantiteerivale trohheilisele rütmile (M.-K. Lotman 2003: 29-30).

Aasia maades arvestades oluline tõsiasi, et Bütsantsi kirjandus oli lisaks antiikkultuurile tugevate ida mõjutustega – ehkki Bütsantsi kirjanduse juured ulatavad tagasi Aleksandriasse, on seda tugevalt mõjutanud ja modifitseerinud Süüria, Pärsia ja Väike-Aasia mõjud.

Bütsantsi kirjanduses põimuvad Kreeka ja Rooma kultuuride elemendid kristliku ja ida kultuuriga; nende vastastikuseid suhteid võib kujutada kolme üksteisega põimuva ringina, mis kõik on ümbritsetud neljanda, ida kultuuri esindava ringiga (Dieterich 2003).

5) Keldi latinistid

Massiliselt hakati riimima 9. sajandi ladina värsis, mille põhjustas ennekõike kaks faktorit: esmalt, nagu mainitud, mängis rolli antiikkirjanduse järgimine; teisalt olid olulised mõjutajad keldi latinistid, kes normannide eest Mandri-Euroopasse emigreerudes tõid kaasa ladina keelde oma riimimistavad. Irimaal oli nii ladina kui keldi keeles välja arenenud täisriim, mis mandrile jõudes liikus silbilis-rütmilisest värsist ka traditsioonilisse meetrilisse luulesse ja proosasse.

Mihhail Gasparov näeb iiri riimimistavade täiel määral omaks võtmise ja regulaarse riimimisele pöördumise põhjusena üleminekut antiiksest rõhulisest värsisüsteemist vähemkorrastatule keskaegsele süllaabilisele rütmikale – et kinnitada värsi ühtsust, hakati aktsendilise printsibi kao kompensatsioonina kasutama riimi (Gasparov 1989: 94-95).

Kvantiteedi välja surumisel rõhu poolt oli veel teisigi mõjusid. Lõppriimi laialdase kasutuse tõttu hakkasid degradeeruma alliteratsioonid (M. Lotman 2003). Seega, nüüd on riimil esmane funktsioon meetriline, st värsirea demarkeerimine. “Juba riimiskeemide levinuim fikseerimisviis näitab ühemõtteliselt nende meetrilist päritolu: nii kuulub nelikvärss ABAB selgelt MS² [*kahest sümbolist koosneva baasalfabeediga struktuur R.L.*] alla jne” (M. Lotman 1998: 2068).

6) Hiliskeskaeg / vararenessanss Itaalias

“Kui me mõtleme riimist kui helisamasusest sõnade või värsiridade vahel, mis laieneb lõpust kuni äärmise täisrõhulise vokaalini, ja mitte kaugemale, ning kui lisaks sellele nõuame läbi terve luuletuse regulaarset riimiskeemi, siis on õige öelda, et riim on kaheteistkümnenda sajandi leiutis” (Balnaves 1997). Seejuures on oluline, et Itaalia vararenessansi luule on teadaolevalt tugevate araabia mõjudega ja selles araabia luules on läbiva grammatilise riimi kasutamine üldine norm. Ka riimiteoreetik

Clive Scott märgib, et värsitehniline võtte, mis vastab sisult ja vormilt tänapäeva mõistele *riim* tekkis 12. sajandil (1988: 1).

Vararenessansis tekkis ka sonett, millega seoses näeb Bernard Kangro riimi õitseaga, sonett sai “kõlavate riimide kohtumiskohaks, riimide suurepäraseks triumfikäiguks ja luuletajate riimioskuse katsekiviks” (Kangro 1938: 9-10). Tegelikult olid esimesed sonetid riimitud väga lihtsatel põhimõtetel – väga sageli läbisid kogu luuletust tautoloogilised riimid. Nt soneti leiutajaks peetud Jacopo da Lentini (1188-1240) ‘Sonetto XX’:

XX

*Lo giglio quand'è colto tost'è passo,
da poi la sua natura lui no è giunta;
ed io da c'unche son partuto un passo
da voi, mia donna, dolemi ogni giunta.*

*Per che d'amare ogni amadore passo,
in tante altezze lo mio core giunta:
così mi fere Amor là 'vunque passo,
com'aghila quand'a la caccia è giunta.*

*Oi lasso me, che nato fui in tal punto,
s'unque no amasse se non voi, chiù gente
(questo saccia madonna da mia parte):*

*imprima che vi vidi ne fuo' punto,
servi'vi ed inora 'vi a tutta gente,
da voi, bella, lo mio core non parte.*

Ka hilisema itaaliakeelse soneti riimid olid suuremas osas vaid muutelõppude ja tunnuste kokkukõlad, erinedes ladinakeelsest *homoioteleuton*'ist eelkõige kindla riimiskeemi poolest – seega toetas nüüd samakõla riimiootus. Nt Firenzest pärit Maestro Francesco sonett:

*A lo stet[t]ar non è simile pena
 quando l'amante gioi d'amor at[t]ende,
 che 'l tene in foco che già mai s'alena,
 pur di pensare il core e l'alma 'ncende.*

*Al[l]ora Amor per forza il pingo e mena
 i[n] loco ove se stesso si riprende,
 chè non lo tien ser[r]aglio, nè catena,
 nè senno, nè paura no 'l contende.*

*Chè quando Amor tene omo in sua balìa,
 togli li savere e caonoscenza:
 però lo move a far ogne follia.*

*Dunque, madonna, agiate providenza,
 che lo 'ndugiar che fate, più non sia;
 se non, io vegno sanza più tagnenza.*

Olulisim erinevus varasema ja nüüdse värsilõppude samakõla vahel on hoopis teisel – vararenessansis saab antud värsitehniline võtte omale uudse nime, riim, ning nimetatuna hakkab kirjandusteoreetiline diskursus tema rolli sekkuma – seda kritiseerima, suunama ja arendama.

7) Barokk ja klassitsism

Barokis omandas kirjandusteooria läbivalt didaktilise rolli, nii germaani kui romaani poetikad – eesotsas prantsuse ja saksa kirjandusteoreetikute poeetide Nicolas Boileau ja Martin Opitzi omadega – normeerisid värsitehniliste võtete kasutuse. Rangelt määratleti ka riimi piirid – riim tähendas nüüd täisvokaalriimi, millel olid erinevais poetikais pisut varieeruvad, kuid kindlapiirilised normid. Ennekõike määrati kindlaks riimi vormilised parameetrid, kuid mõnes luulekultuuris sätestati ka semantilised piirangud. Nii nt ei tohtinud Itaalia luuletraditsioonis Kristust ja Jumalat (*Ma olen see, kes ma olen*) riimida muuga kui iseendaga (M. Lotman 2002). Seevastu nt vene kanoonilises luulekultuuris ei olnud lubatud tautoloogilised riimid (Shapiro 1974: 502).

8) Modernne värss

Modernne värsiteooria – kusjuures modernne ei märgi siin ajalist, vaid mõtteviisilist epiteeti – võttis eesmärgiks värssi vabastamise (M. Lotman 2003). Teiste luule vormiliste võtete kõrval hakati vabastama ka riimi värssi – esmalt riimi varasemas luuleteoorias postuleeritud piirangutest, hiljem värssi riimist endast (nagu ka teistest vormilistest võtetest, nt meetrumist). Täisvokaalriimi kõrval hakati lubama teisi riimitüüpe. Ehkki kõrvalekaldeid täisvokaalriimist oli kõikjal ka varasemas luules, said need nüüd endale nimed ja määratlused ning kirjanduskriitilises diskursuses ei tajutud neid enam puudulikena.

9) Kokkuvõte

Sünteesides neid sõlmpunkte, näeme, et riimiajaloo ebaselgus johtub uurimisobjekti enda omadustest. Puuduvad ühesed vastused küsimustele: mis on riim? millised on riimi piirid? mis on riimi funktsioon? Riimi päritolu teooriate erinevus on tingitud erinevatest lähtepunktidest, erinevad teooriad vaatlevad riimi erinevaist aspektidest. Need käsitlused toovad selgelt esile uurimisobjekti paljuse loomuse, tema erinevad vormid, funktsioonid ja ilmingud – ning selle, miks riimimine luules nii ajaloolises kui geograafilises plaanis nõnda laia kasutuse on leidnud.

Vastuolu erinevate riimi alguse dateeringute vahel kaob, kui vaatame riimile omistatud tekkeaega kõrvuti tema funktsiooniga. Sellisel juhul erinevad teooriad ei välista üksteist, vaid vastupidi – täiendavad. Kui pidada riimiks puhtformaalset lõppfoneemide kokkukõla, võib seda vaadata juba Aristotelese *homoiooteleuton*'ina. Kui aga pidada tähtsamaks riimi semantilisi tagajärgi, selle tähenduslikku funktsiooni, siis on enam seoseid parallelismiga, kuna parallelism põhineb mitte foneemide, aga lekseemide värsitehnilisel sidumisel. Kuuendas punktis, 12. sajandi romaanikeelses luules riimi erinevad funktsioonid põimuvad, luuletustes arvestatakse riimi mitmetasandilisusega, selle semantiliste tagajärgede tajumisele viitavad mõningad riimimise piirangud sõnatähenduse tasandil. Nüüd kujutab riim endast kõigi eelkirjeldatud stilistiliste figuuride sünteesi, mida teadlikult kuni kahekümnenda sajandi teise pooleni pidevalt määratletakse, piiritletakse ja modifitseeritakse, paralleelselt nii romaani kui germaani värsikultuuris. Neist viimase kaudu jõudis riim Eestisse.

1.2. Eesti riimikaanoni kujunemine ja areng

1.2.1. Taust: Saksa barokk ja Martin Opitzi poeetika

Nagu teised Euroopa maad, hakkasid ka protestantistliku Saksamaa alad 16. sajandi algul otsima oma juuri ja algupärast kirjandustraditsiooni. Barokkvoolu kandjate peaesmärk oli arendada retoorilist saksa keelt – korrigeerida möödunud sajandi tahumatus, puhastada oma keel ja kirjandus mitte-saksa mõistetest ja muuta saksa värsitehnika voolujooneliseks. “Irooniliselt saavutati see eesmärk tõlgete ja adaptatsioonidega prantsuse, itaalia ja hispaania kirjandustest, millega demonstreeriti saksa keele võrdsust teiste euroopa keeltega” (Hoffmeister s.a). Nii saksa keele kui kirjanduse edendamiseks hakkasid tegelema kultuuriruumi elitaarsed barokkkirjanikud ja -teoreetikud, nende seas Sileesi autor Martin Opitz (1597-1639).

Martin Opitz astus 1618. aastal Frankfort-on-Oder's ülikooli *litterae humaniores* tudengina; tema peamiseks uurimisvallaks oli prantsuse, hollandi ja itaalia luule. 1624. aastal ilmus Opitzi peateos *Buch von der deutschen Poeterei* (tlk-s: *Saksa poeetikaõpik*), mis pani aluse saksa ilmalikule luuletraditsioonile, saksa modernsele kirjandusele ning veel enam: selle mõjud ulatusid kogu järgnevale Euroopa kirjandusteadusele.

Opitzi reform baseerub klassikalistel ja kaasaegsetel luulevormidel, stiilidel ja motiividel, eesmärgiga integreerida saksa kirjandus Euroopa renessanss-kirjandusse. *Buch von der deutschen Poeterei* sisaldab palju näiteid Euroopa suurimatelt poetidelt, millega ta näitab, kuidas asendada ladina ja romaani luule tõlkimisel varasem saksa süllaabiline värsifikatsioon silbilis-rõhulisusega. Raamat lõpetas senise hübriidsuse saksa kirjanduses, seal on esimest korda formuleeritud saksa keele prosoodia ning saksakeelse luuletamise reeglid, mis loomulikult lähtuvad saksa keele omadustest: postuleeritakse silbilis-rõhulise värsisüsteemi ainuõigsus, samuti nõuded luule “puhtale” keelele, stiilile, värsile, rütmile ja riimile.

1.2.2. Riimi ilmumine Eesti kirjandusse

Nagu saksa kultuur pöördus oma otsingutes teisele kultuurile, leidis ka eesti kirjandusteooria oma alge teisalt. Ometi ei saa ka siinses kontekstis rääkida riimi lineaarsest arengust – eesti riimi areng ei kulge üheselt, kuna samaaegselt põimuvad kaks omavahel mitmetasandilistes autor-tekst-lugeja suhetes kultuuri- ja keeleruumi¹⁴, saksa ja eesti oma. Eestikeelses värsstekstis mängib rolli ühest küljest estofiilide luule ja poeetika, teisalt kujundavad kogupilti rahvaliku luule traditsioonid; olulised on ka nendevahelised suhted. Estofiilide kirjakunst põhines täiel määral saksa poeetikal, täpsemalt Martin Opitzi seisukohtadel, eesti rahvaliku traditsiooni puhul ei olnud kirjanduslikku allikat kuni nn uuema rahvalauluni.

Opitzi poeetika tõi eesti luulesse fundamentaalsed muudatused: eelkõige värsisüsteemides, millega kaasnes erinevate värsielementide modifikatsioon. Kogu järgnev eesti kiriklik ja juhuluule oli kirjutatud vastavalt Opitzi nõuetele, st hoolimata eesti keele loomulikust baasist kvantiteerivale värsile¹⁵, pöörduti eestikeelses luules saksa keelel põhinevale värsiõpetusele – mindi üle silbilis-rõhulisele värsisüsteemile ning keelele omane kvantiteet jäi luules teatavaks ülejäägiks.

Esimene eestikeelne riimiline luuletus on dateeritud juba aastaga 1637. Tegu on estofiil Reinerus Brocmanni juhuluuletusega, milles on juba pealkirjas manifesteeritud tõukumine Martin Opitzi poeetikast: *Carmen Alexandrinum Esthonicum ad leges Opitji poeticas compositum* (tlk-s: *Eesti alexandriin kirjutatud Opitzi poeetika seaduste järgi*). Seega ilmus riim eesti keelde algupäraselt kanoniseeritud täisriimina, sellisena hakkas too uuenduslik vormivõte levima ka saksa keelest tõlgitud lauluraamatutes (Mäger 1971a: 130). Kristlikust ja juhuluulest liikus eestikeelne riim uuemasse rahvalaulu ja edasi kunstluulesse.

Reeglipäraselt hakati eesti keeles – nagu ka germaani- ja romaani keeltes – riimima pärast seda, kui värsisüsteemides kvantiteeriv põhimõte oli läbivalt asendunud aktsendilisega. Ka eesti regivärsis mindi üle nn uuele rahvalaulule, milles

¹⁴ Vt selle kohta lähemalt Undusk 1998: 112-125.

¹⁵ Esmakordselt selgitab eesti keele kolme välte problemaatikat 1873. aastast pärinev Veske väitekirj "Uurimusi läänemeresoome keelte võrdleva grammatika alalt". Veske seletab vältevahelduse teket nn asepikeendusteooria abil – pärast sõnalõpulisel vokaali kadu siirdus hääldusenergia esimesele silbile, nii et tekkis kolmas välde.

oli kvantiteeriv printsiip kadunud, alliteratsiooni osakaal kahanenud minimaalseks, kuid asemele tekkis lõppriim (vt Tedre 1955)¹⁶. Oluline erinevus kahe rahvalaulu vahel oli tingitud sellest, et “regivärsitekst ringles rahva hulgas ainult koos viisiga ning oli viisist lahutamatu. Ilukirjanduslik regivärss luuakse lahus viisist, ainult värsitehnika seadusi arvestades, kui iseseisev luuletus, ta eksisteerib kui ilukirjanduse, mitte kui rahvaluule fakt” (Põldmäe 1978: 151). Rahvaliku riimimise esmailminguks olid vemmalvärsid, mis omakorda põhinesid vanasõnadel ja ütlustel¹⁷. Kui Soomes on juba 17. sajandil lõppriimiline *reki-virsi*, siis eestikeelsesse rahvalaulu levis riim alles 18. sajandi teisel poolel ning levis Saaremaalt läbi Lääne-Eesti Kesk-Eestisse (Põldmäe 1964: 15)¹⁸.

Seega teoreetiliselt oli eesti luules primaarne täisriim, irdriim tekkis kirjandusteaduslikku diskursusesse ja seega ka teadlikku kasutusse luules hiljem (vt peatükki 1.2.3. Riimiteooria kujunemine ärkamisajast Teise Maailmasõjani). Praktikas aga liiguti ebatäpsest riimist täpsema poole¹⁹, lisaks oli veel teine tendents: täpsus, millele oli suund, oli eelkõige foneemide, mitte sõnatasandil, st arvestati foneemide identsust, mitte keele prosoodilisi omadusi ja riimides liiguti kõrvariimilt silmariimile (seotuna trükikirja levikuga).

Eesti riimilise luule traditsiooni alguspunktiks võib pidada Friedrich Reinhold Kreutzwaldi (1803-1882). “Riimitud rahvalaulu poole viitab Kreutzwald teed”, kirjutab Friedebert Tuglas (1959: 133ff), sest läbivald alliteratiivses ja kvantiteeriv-trohheilises eeposes *Kalevipoeg* on viimased kaks rida (täis)riimilised:

Oma lastel' õnne tooma,

Eesti põlve uueks looma.

¹⁶ Suhtumist Opitzi poetikasse ilmestab tabavalt Jaan Bergmanni essee luulekunstist (1878: 44-46), milles läbivald tsiteeritakse “luulde seaduseraamatut”, mainimata autorit. Seega on Opitzi poeetika poeetikate poeetika – värsiõpetuse piibel.

¹⁷ Riimitud vanasõnade ja rahvatarkuste juures on riimil ilmselgelt kahetine funktsioon: esmalt mnemooniline, riimitud ütlus püsib meeles ning kandub edasi, teine ja mitte vähem tähtis faktor on riimi semantiline tagajärg: fooniline ekvivalents annab ütlusele loogika, kehtivuse ja garantii.

¹⁸ Silbilis-rõhulised värsisüsteemid domineerivad juba aastail 1883-1901 ülekaalukalt, moodustades u 80% luuletuste koguarvust (Peep 1969: 433-434).

¹⁹ Valmar Adams (ning mõned autorid tema järgi) väidab vastupidist – Adamsi arvates valitses täisriim eesti luules juba 19. sajandil ning muudatused algasid alles pärast tema 1923. aastal ilmunud luulekogu “Suudlus lumme” (1977: 286).

Ka esimene suurem eestikeelne riimiline teos pärineb Kreutzwaldilt – selleks on poem “Lembitu” (1885), mille riimides nagu ka kogu Eesti uuemas rahvalaulus on peatähtsus “häälikutel, umbhäälikud võivad mitte riimuda” (Tuglas 1959: 135)²⁰.

Siin on oluline teha mõned märkused. Esiteks, hoolimata täisriimi nõudest kirjanduskriitikas ja -teaduses, ei domineeri see ei uuemas rahvalaulus ega eestikeelses kunstluules. Täisriimi kõrval kasutatakse erinevaid irdriime, konsonant- ja assonantsriime ning liitriime. Nt assonantsriimid Kreutzwaldil (1953: 109):

Ma näen, kui välgud sädevalt

Su näole a'avad lõkkeid,

Kui hirmuvolid kangemalt

Mul kihutavad mõtteid.

ja (lk 199):

Et rõõmukella helinaga

Sind rahvas lahkelt teretab,

Kus koidupiirel esirada

samas ka nt konsonantriim (lk 213):

Päikese veer,

Musta pilve käik,

Marutuule keer

Teinud araks kõik.

ja (lk 122):

Kõuemürin kõlab õhus,

Valgeid välguterades,

Mõtteis seisva mehe nähes

---

²⁰ Seejuures Kreutzwald suhtub riimisse pigem negatiivselt, Valmar Adams nimetab teda “teoreetiliseks riimi vastaseks” (Adams 1977: 286). “Riimi suhtes on Kreutzwald seisukohal, et “kõlksuva sabaga sõnade kokkusõlmimine” ei ole eesti luules oluline, kuna rahvalaul ei kasuta lõppriimi. Eriti pahandavad teda need, kes ainuüksi sõnakõlksudes näevadki kogu luuleilu ja “nagu seesinane kuulus värsisepp” (Jannsen) tassivad turule taolisi salmikuid: “Ma seisin mäe peal ja vaatasin ümber seal, mis sündis siin ja seal kalli ilma peal”” (Nirk 1953: 36). Halvustav suhtumine riimimisse, ise seejuures antud võtet kasutades, iseloomustab teisigi autoreid. Juhan Liivil on mitmed – nii riimilisi kui mitte – kilde riimi kohta, nt *Riimiga laul on ilus ja sügav, / riimita ilus ja – sügavam. /.../; Kus heidab süda riimi ahela – / saab ilm kord nooremaks; Kui laulsid riimi pärast, / said peksa riimi pärast. / Kui laulsid südamest, / said nüüdki tänu sest.*

Teiseks, suur osa uuenenud, st silbilis-rõhulist värssi on täielikult riimimata, veel enam leidub aga osaliselt riimitud luuletusi, luuletusi, kus vahelduvad – sageli ebakorrapäraselt – riimilised värssid riimitutega.

Siit tuleneb kolmas – ja kõige huvitavam – aspekt ärkamisaegse riimimise juures: vaadates riimimata värsside ja nende viimaste lekseemide omavahelisi suhteid, näeme, et sageli on need sõnad omavahel mingil moel kooskõlas, nende vahel on teatav “riim”. Neid ühendab semantiline seos, mida Mihhail Lotman on nimetanud “semantiliseks riimiks” (M. Lotman 1998: 2073). Paljudes luuletuses, on luuletaja mõnel juhul seadnud primaarseks sõnasemantika. Nt Kreutzwaldil (lk 92):

Mu kannel, kuis sa ripud kurvalt!

Ei keeltel iial helinat,

Neid ammu katkend, vintsutavalt

Nüüd õhtutuuled mängivad.

Ka sul on hääled katkenduses

Ja vaikis magus lauluhääl,

Sest a'ast, kui põue pimeduses

Mul katkes iga rõõmu keel.

Mul langes sõber noorusõilmes

Seal surma lainte sügavas;

Kes armul minu vastu põles –

On külm nüüd surmas puhkemas.

/.../

Luuletus on ristriimiline, omavahel riimuvad *kurvalt* : *vintsutavalt*, *helinat* : *mängivad*, *katkenduses* : *pimeduses*, *laulukeel* : *hääl*, *noorusõilmes*: *põles*, *sügavas* : *puhkemas*.

Sama näeme nt Juhan Liivi luules. Kümnestroofiline nelikvärssides luuletus ‘Äraandja’ (1887) riimiskeemiga ABBA/CDDC/.../TUUT on peaaegu läbivalt täisriimiline – kogu luuletuses leidub vaid üks ebatäpne, flektiivriim:

Suur vaimustus käib siiski läbi riigi,

kõik astvad kokku, müüriks isamaale:

kas võita, ehk kas surra priiusele, –

ses mõttes tõstab Kreeka kilbi, piigi.

On ilmne, et autor ei suhesta siin niivõrd foneeme, vaid seob sõna semantilisi osi, *isamaa* ja *priiuse* suhestamine on siin ideoloogiline ja kannab tähenduslikku eesmärki. Huvitavam riimimis põhimõte läbib ka nt luuletust 'Päevavarjutus' (1887):

*Maa lööb mustaks, ilm on vaik ja pime,
päikse pale kuust on varjatud;
loomad kohkund – ahastus ja ime
täidab neid, et valgus kadunud.*

*Aga pea mööda hirmu vari –
päikse eest ju kadus tume pilv;
hõiskamas on loodus, linnukari,
selgest' sinab jälle taevavõlv.*

*Mõni valupilv, mis elupäikest kattis,
vaos ka aja veerul viimati, –
aga varjusid ta järel jättis,
mis ei kustu hinges iialgi.*

Luuletus on ristriimiline, skeemiga AbAb / CdCd / EfEf. Seejuures ei vaheldu mitte ainult naisriimid meesriimidega, mitte ainult täisriimid ebatäpsete riimidega, vaid ka foneetilised vastavused semantilistega. Häälikuline põhimõte prevaleerib riimides *pime* : *ime*, *vari* : *linnukari*, *kattis* : *jättis*; riimides *kadunud* : *varjatud*, *pilv* : *taevavõlv*, *viimati* : *iialgi* on aga primaarne sõnade semantiline vastavus.

Kirjanduskriitiline diskursus tajus selliseid riime puudulikena, nimetades neid primitiivriimideks. Kuna riimi käsitati puhtformaalse võttena, nähti riimuva elemendina sellistel puhkudel vaid sõna flektiivset osa, tollast eestikeelsete riimsõnade foneemivälist reaalsust ei ole analüüsitud kordagi. See selgitab miks autorid, kes ise oma luuletustega riimi populariseerisid, suhtusid troopi metatasandil (vahel ka luulekeeles) halvustavalt ja pidasid seda aheldavaks – ilmselt mõjus aheldavalt hoopis riimiteooria.

Seega kasutavad luuletajad perioodil, mil kirjanduse metatasand veel nii otsustavalt ei sekkunud, riimi mitmetasandilisema troobina kui seda järgnevail aastail kirjanduskriitikas ja –teoorias märgati – ärkamisaegse luule riimides võime selgelt näha puhtfoonilise ekvivalentsi kõrval semantilist sõnade kokkukõlastamist. Sellisel riimifunktsioonil võib näha ka mõtteriimiks nimetatud parallelismi mõju.

Võrreldes eesti riimi teket Euroopa omaga, ilmneb huvitav paralleel. Ka siin keeleruumis eelneb ajalisel parallelism kui värsifiguur riimile, olles regivärsi üks olemuslikum tunnus. Seejuures võib eesti keele grammatilisi omadusi muutelõppude ja tunnuste poolest võrrelda ladina ja kreeka keele omadega – seega võiks siin sama loogika abil eeldada (nagu riimi üldarengu puhul seda tehaksegi), et riim pärineb parallelismist. Ometi kõnelevad faktid selle vastu – eesti riim ei kasvanud parallelismist loomuliku arenguna välja, vaid selle otsene allikas on saksa kirjanduslik kaanon.

1.2.3. Riimikaanoni kujunemine ärkamisajast Teise maailmasõjani

Esimene eesti poeetika ilmus saksakeelsena 1813. aastal, autoriks estofiil Peter Henrik von Frey. Mis puutub riimidesse, siis leiab autor, et eesti keel on võrreldes saksa keelega riimivaene ning seetõttu tuleb siin mahendada Martin Opitzi täisriimi nõuet; samas paneb ta aluse eesti riimi normeeringutele, taunides tautoloogilisi riime, riime, mis eksivad keele reeglite vastu ja klišeeks muutunud riime (Adams 1977: 285-286).

Esimene eestikeelne riimikäsitlus ilmub 1878. aastal, luuletaja Jaan Bergmanni uurimuses 'Luulekunstist' (1878: 44-46). Erinevalt Frey'st nõuab Bergmann luuletustes opitzilikult määratletud täisriimi: "Riimiks nimetatakse täieste sarnaselt kõlavat värsilõppu, kus üksi viimse tõusu algusumbhääleline ühesugune ep ole – ning seda peab ta olema –, kuna kõik teised tähed lõpu poole, täishäälelised nii hästi kui umbhäälelised, täieste ühesugused on küll pikkuse, küll rõhuraskuse, küll väljarääkimise poolest" (1878: 44). Täisriim on seega defineeritud kui sama välte, rõhu ja foneetilise koostisega häälikuline kordus, mis algab rõhulisest silbist.

Bergmann jagab riimimisele kaks käsku, üle võetuna "luulde seaduse- raamatust" (s.o Martin Opitzi poeetikast): a) "Riimi tarvitades oldagu ettevaatlik!", b) "Tarvitatakse aga riimi, siis olgu ta õige ja selge, puhas ning lõbus!". Kõik sõnad ei sobi riimi: "Riimiks ei või mitte paiksõnu kasutada, vaid üksi niisuguseid, mis midagi tähendavad, /.../, päälegi peavad nad oma kõla läbi juba värsi sisu ning olu ja luulde ilu avaldama". Samuti ei tohi riim mõjutada luuletuses keele süntaksit ja grammatikat: "riimi pärast ei tohita mitte grammatika seadusi jalge alla tallata, sõna-järge vastuoksa

pöördä, riimivaid sõnu kokku pigistada või pikaks venitada, võeraid ehk murdesõnu tarvitada ega halbade ehk rumalate sõnade läbi ehitud keele iludust rikkuda”. (1878: 46).

Ehkki autor nimetab alliteratsiooni sammasriimiks, on riim alliteratsioonile teatavas mõttes vastandatud – esimene neist “mitte Eesti luulde oma ep ole” (1878: 45), teine aga on eesti keelele ja luulele “päris oma, loomulik ja alati pruugitud ning pruugitav ehe rahva-luuletustes” (1878: 42).

Avalik diskussioon eesti riimi üle hoogustus 20. sajandi algul²¹. Esmalt rühmituse Noor-Eesti luuletajate poolt, kes vaidlesid ennekõike selle üle, milliselt positsioonilt riimsõnade häälikuline vastavus peab algama. 1920. aastal ilmunud Karl Petersoni raamatus *Lühike Kirjanduse teooria (Poeetika, prosaajaika, stilistika)* defineerib autor riimi järgnevalt: “Täielikku sõna viimaste häälikute kokkukõla kutsutakse riimiks” (1920: 40). Henrik Visnapuu seevastu pöördub tagasi Bergmanni õpetusele ja nõuab riimides samakõla alates sõnaalgusest: “Värsside lõppude kokkukõlastamine ehk riimimine võib seega alata ainult värssi viimasest rõhust” ja “eesti keeles riim algab sõna tugevast rõhust, s.o sõna esimesest silbist” (1932a: 312-313).

Kui nt Valmar Adamsi statistika põhjal valitsebki kuni 1917. aastani eesti luules ülekaalukalt täisriim (1971: 287ff), seejuures jätab ta täisriimi mõiste määratlemata, siis Visnapuu järgi ei seisa eesti luule ialgi täisriimist kaugemal kui 19. sajandil – ehkki see on ideaaliks kestab “riimiviletsus” kuni “Noor-Eesti vormikultuurini” (Visnapuu 1932b: 579). Kogu Noor-Eesti luulele ongi iseloomulik liikumine flektiivriimilt tüviriimile ning ebatäpselt riimilt täisriimile. Ühtlasemaks muutub ka luulekeel tervikuna – keelelisele ebahütlusele ja grammatikavigadele, eriti riimides, juhtisid tähelepanu juba Frey ja Bergmann, hiljem eriti teravalt ka Johannes Aavik ning Noor-Eesti pööratakse üha suuremat tähelepanu õigekirjale²². Samas riimisõnavara – nagu kogu poeetiline leksika – muutus rikkalikumaks ja mitmekesisemaks.

---

²¹ 1917-1929. aastal moodustas silbilis-rõhulisesse süsteemi kuuluvad värssid 71,3% (Põldmäe 1968: 536).

²² Poeetilist keelt ennast mõjutasid väga erinevad faktorid, nt Friedebert Tuglas räägib linnastumise mõjudest kirjanduslikule stiilile – linnastumisega kaasneb oma keele tundma õppimine, keele teatav ühtlustamine, samas rikastumine, mistõttu hakkasid ka kirjanduslikud võtted arenema (1959: 109).⁴

Aavik toob esimest korda eesti värsiteoorias välja ka riimi semantilisi tagajärgi: “Ja kuigi riimi sisaldav ja vahest riimi läbi tekkind või riimi saamiseks võet mõte on kaugel eelmisest – mingi julge mõte, mingi ootamatu kõrvutisäng – siis just seeläbi ta joonistab, markeerib, tõstab eelmist seda intensiivsemalt ja seega on kasulik, mõjuv” (Aavik 1921: 49-50). Laiemat kõlapinda aga riimi tähendusloome küsimused ei leia.

Nii nagu Siuru luule tõi dünaamilisema rütmiliikumise kasvu ja ei laskunud meetrilisel skeemil automatiseeruda (Peep 1967: 31), hakati ka riimis uusi lahendusi otsima. Siuru algusajal toimus “muhenemine” tüviriiemis, mis sai aluseks “moodsale riimingule”, liikumisele vokaalriimilt konsonantriimile (Visnapuu 1932b: 582). “1920. aastate keskpaigas kandubki värsiteoreetilise mõtte raskuspunkt riimivalda” (Põldmäe 1978: 20). Diskussioon sai alguse 1924. aastal vene sümbolistidest ja Vladimir Majakovskist mõjutatud Valmar Adamsi nn uusriimi manifesteerimisega luulekogule *Suudlus lumme* lisatud ‘Lahtisel lehel’: “Täpse pärisriimi kunst on lakanud olla kunst. Saabub ebatäpse riimi kunst, vabam, maitstavam ja raskem eelmisest” (Adams 1924). Adams esitab nõuded irdriimile sama normeerivalt ja kohustuslikuna, nagu varasemad autorid täisriimist rääkisid: “Uusriimi tarvitamine on lubat ainult tõsiselle luuletajale, seda tuleb tarvitada diskreetselt ning ainult siis, kui ta orgaaniliselt kasvand luuletaja isikust ja ainest” (1924).

‘Lahtise lehe’ ilmumisele järgneb (kohati labasusteni viiv) poleemika, mis liigub riimiteoorialt üldeetilistele küsimustele²³ ning tõstatatakse üha uuesti järgneva neljakümne aasta riimiteoreetilistes kirjutistes.

Riimiga seonduvad süüdistused Adamsile jagunevad laias laastus kaheks. Ühest küljest heidetakse talle ette eesti luulesse uusriimi toomist (vt nt Aavik 1921)²⁴;

---

²³ Eriti ägedalt reageerib Anton Jürgenstein: “Selle põhimõtte järele oleks siis “õigustet” näit. kleptomaania, alkoholism, sadism ja kõiksugu kurikalduvused. Sest neid on tõeliselt olemas. Ja sünniks neist pervers värsse veeretada, kus siiaaalsed puhtad riimid juba tülgastavatena tunduvad ja kus, nagu “saate” teises osas õpetatakse, selle asemel tuleks “uus riimi raffineerit meloodia”, kus õitseksid nõndanimetatud “irdriimid”: laip — lai, Hiina — piinad, janu — anum, pikad — plika, mardus — madrus, puurin — suurim jne” (vt http://www.kirmus.ee/erni/kogu/kogu_fr.html?jvrg01.html). Teravat ja mitteprofessionaalset diskussiooni Adamsi luulekogu ja uusriimide üle analüüsib pamfletis *Meie kirjandusliku kriitika pankrott* (Vask 1925) Inno Vase pseudonüümi all – nagu hiljem selgub – Valmar Adams ise.

²⁴ “Et Aavik austas temperamentselt klassikat ja tunnistas vaid harjumuslikke vormikaanoneid, mille lõhkumine näis talle madala patustamisena, ei saagi tema üldhinnang olla teistsugune kui eitav” (Otsus 1971: 259).

teisalt aga süüdistatakse Adamsit, et tema ei toonud uusriimi eesti luulesse ja võtab asjata kogu au omale – irdriim oli eestikeelsetes luuletustes juba palju varem (vt nt Visnapuu 1932a; Kruus 1962). Visnapuu näeb eesti riimi uuenduses luuletajate mõjutatust otseselt vene kirjandusest, mitte Adamsi vahendatuna: “Vene riimitaotlused on kahtlemata olnud otsustavad eesti riimi uuenduses” (Visnapuu 1932a: 314). Adams oli esimene, kes uusriimid eestikeelselt mitte ainult sõnastas, vaid ka manifesteeris, kuid nagu me juba nägime möödunud peatükis, oli luules kõikvõimalike ebatäpseid riime juba nt 19. sajandi luules.

Oli ka positiivseid hinnanguid: Orase järgi Adamsi irdriimipropagandale järgnevalt on riimiga eksperimenteerimine “üldiselt verre läinud. Lugeses viimaseaegseid värsikogusid satud ikka uuesti huvitavaile vormimõttele, mis tõestavad, et eesti keele rikastamis- ja painutamisevõimalused ei ole kaugeltki tühjaks ammutatud” (Oras 1930: 162).

1932. aastal kirjutab Visnapuu, et viimase viieteistkümne aastaga on riimimine eesti luules põhjalikult muutunud ja otsus, et eesti keel on riimivaene on tehtud “oma keele ja meele alahindamisega” (1932a: 311). Samas märgib ta, et üldiselt on välte- ja astmeriimid kasutamata eesti riimimispraktikas. Homonüümi Visnapuu taunib, kuna “riimivas sõnas peab rõhualuses silbis midagi erinevat” (Visnapuu 1932a: 314). Ka Visnapuu loobub oma varasemast täisriimi nõudest ning laiendab 1930. aastatel riimikasutust: “Täisvokaalriimi valitsemise aeg on möödas. Tema kõrvale on astunud täiskonsonantriim (*mulda : malda* tüüp) oma uusmoodustistega” (1932b: 590), nt riimi *kannud : salgun* puhul on tegu assonantsiga ja *salad : sulid* puhul dissonantsiga (1932a: 321). “Puhasriim *raju : saju* on liig magus, imar ja naiselik meie mehelikule ajale (1932a: 322)”. “Aristophanese juures riim *kulda : mulda* tüübina tarvitusel ainult koomiliseks otstarbeks, maitsetuse sümbolina (Visnapuu 1932a: 316).” Ehkki Visnapuu postuleeris oma artikli eesmärgina “esitada mõningaid tähelepanekuid ja märkmeid riimi kollektiivsest arenemisest ja riimipraktikast” ja “mitte anda riimiteooriat ega riimikaanonit”, nägime, et tema lähenemine on isegi normatiivsem kui enamik teisi selleteemalisi kirjutisi²⁵.

²⁵ Ehkki Põldmäe järgi oli kirjandusteooria oma didaktilist rolli kaotamas juba 1920. aastatest: “Nii märgivad 1920.-1930. aastad lõplikku loobumist XIX sajandi spekulatiivsest ja normeerivast värsiõpetusest ja üleminekut statistilisele ja deduktiivsele meetodile” (Põldmäe 1978: 22). Tegelikult näeme normatiivset ja spekulatiivset lähenemist kõigis riimialastes kirjutistes kuni Põldmäe 1978. aastal ilmunud *Värsiõpetuseni* (vt ka peatükke 1.2.4 Riimiteooria kujunemine Teise Maailmasõja järel ja 1.3 Vahekokkuvõtte).

Mis puutub riimi funktsioonidesse, siis sõjaeelse vabariigi värseiteaduses selle üle peaaegu ei arutleta. Vaid mõni autor kirjutab eraldi riimi funktsionaalsest tasandist, enamasti ilmneb see implitsiitselt. Nt Petersoni kirjandusteooria õpikus ei ole riimi funktsioone mainitud, kuid peatükk riimist paikneb 'Värss ja tema liigid' allteemana. Ka Bernard Söödi poetikas puudub selline jaotus, tema paigutab riimi värssi meetrilisse jaotusesse. Vaidlused riimiteoreetilistes kirjutistes sõnade heakõla üle kajastavad üldist riimi tajumist eufoonilise värusifunktsioonina. Esimene, kes riimi kompositsioonilise võttena nimetas, oli Valmar Adams. "Vastupidiselt seni Eestis levinud riimi eufoonilise funktsiooni rõhutamisele seatakse siin esmakordselt esikohale riimi kompositsiooniline funktsioon." (Otsus 1971: 264) Ka hilisemas Jaan Ainelo ja Henrik Visnapuu poetikaõpikus (1932) tuuakse riimil luules esile harmooniline ja arhitektoonilis-kompositsiooniline tähtsus.

1.2.4. Riimikäsitlused Teise maailmasõja järel

Teise maailmasõja järgselt sai Eesti NSV-s nagu ka teistes liiduvabariikides ametlikuks kirjanduslikuks vooluks sotsialistlik realism. "Sel ajal oli kirjanike põhitähelepanu koondunud uue loomemeetodi omandamisele ja kirjanduse sisule, värseiteoriaga peaaegu ei tegeldud. Selle tulemuseks on vormi lihtsustumine ja värseitehnika nivelleerumine mitmetel autoritel" (Põldmäe 1978: 31). Kirjandusteoreetiline diskursus hoogustus 1950. aastate lõpus, analüüsides kirjandust vastavalt sotsialistlikule realismile. Ka nüüd säilitas värseiteadus suures osas oma sõjaeelse didaktilise rolli.

Nõukogude kirjandusteaduses olid olulised kaks aspekti. Esiteks, värseitelementidel oli nüüd selge hierarhia – sisu sai vormi ees primaarseks. Sisu tähendas luuletuse parafrastilist sisu, vormilised nähtused olid selle allsüsteemid. Sotsialistlikule realismile kohane luule, nagu kogu kirjandus ja kunst, pidi väljendama sotsialistlikku realismi, s.o kommunistlikku maailma ilu. Vormi sekundaarne positsioon sisu suhtes roll ei tähendanud selle tähtsusetust: "Tugevat ideelisust ja sisu progressiivsust on võimalik kõige paremini edasi anda tugevas, veatus ja puudusteta vormis. Kunstimeisterlikkuse kõrge taseme vajalikkust rõhutas partei XXI, erakorraline kongress suure selgusega" (Maantee 1959: 460). Mitmed autorid

rõhutasid sisu-vormi ühtsust, mis tähendas värssteksti sünesteeetilist mõju, sisulise ja konstruktiivse printsiibi põimumist, mille poole luuletajad püüdlema pidid. Ilmekaks näiteks on Jaak Põldmäe sissejuhatav osa Uno Lahe riimianalüüsi: “Tees vormi ja sisu ühtsusest kirjandusteoses on saanud juba üldtuntuks, seda jagab iga kooliõpilane. (Paraku leidub luules rohkesti näiteid sisu ja vormi ühtsuse mitteametamisest.)” (1964: 1).

Teiseks, kirjanduslugu hakati vaatlema ajaloolise progressina, mis kulmineerub sotsialistliku realismiga. “Värsiõpetus tugineb nüüd vene nõukogude kirjandusteooria saavutustele ning selle üldmetodoloogiliseks baasiks on dialektiline ja ajalooline materialism” (Põldmäe 1978: 31). Kuna modernsetesse vooludesse suhtuti halvustavalt, siis sajandialguse eesti kirjanduslikest rühmitustest oli eriti vaenulik suhtumine siurulikku impressionismi. Harald Peep rehabiliteerib rühmitust, näidates, et ka sel on roll kirjanduse arengus, sest lõppkokkuvõttes viis ajalooline kulg – milles Siuru-liikumisel oluline roll oli – “objektiivse”, “õige” kirjanduseni (Peep 1967).

Sõja eel ennustas Henrik Visnapuu, “riimitendents kaldub silpide ning ebaühtlase-arvulise riimi poole” (1932a: 585), kuid võimuvahetus muutis ka riimi perspektiivi. Sõjajärgses luules ebatäpse riimi roll vähenes: “Sundivalt valitsevaks sai täpne riim. Perioodi alguses kaugelemineva vabadusega irdriime kasutavad autorid nagu A. Kaal teenisid kriitikalts riimipuhtust fetišeerivaid etteheiteid. Täiskooskõla taotlus tõi kaasa riimi lihtsustumise ja automatiseerumise” (Sõgel 1987: 88). Täisriimi tähtsusest kõneleb ka nt järelsõna Juhan Liivi luulekogule, kus Aarne Vinkel selgitab kogumiku koostamispõhimõtteid: “Luuletekstide keelt on vähesel määral lähendatud tänapäeva pruugile. /.../ Täisriimides on vananenud või vigased sõnavormid enamasti alles jäetud (*panti* : *anti*, *käe* ‘käs’ : *näe*)” (Vinkel 1989: 372).

Kui varasemates kirjutistes riivati riimiva sõna semantiliselt poolt vaid oma suhtumise väljendamisega tautoloogilistesse ning homonüümriimidesse, siis nüüd hakati Paul Maantee eestvedamisel tähelepanu pöörama ka riimsõna tähendusele: “Lühidalt – ja olgu see rõhutatud – riimida saab siiski ainult sõnu, mitte häälilku. Sõnal on peale kõla ka tähendus” (1959: 448). Semantiline aspekt on osa ka tema riimidefinitioonist: “Riim on ilukirjanduslik võte, mis seisab sama- või sarnasekõlaliste ja tähenduse poolest võimalikult erinevate sõnade kunstikavatsuslikus kordamises kindlatel rütmilistel distantidel” (Maantee 1959: 450). Riimsõnade semantilisesse vastavusse suhtub Maantee normeerivalt ning jagab

riimid “puhasteks” ja “ebapuhasteks”. Puhas riim tähendab võimalikult sisukaugete sõnade samakõla.

Mõned lehed hiljem kirjutab autor aga vastuolus eelnevaga, et riim on siiski ennekõike foneetiline nähtus. Ning veelgi enam: “Pseudorealistic riimiteooria, mis püüab riimile anda erilisi sisutähtsuse funktsioone, unustab selle olemusliku musikaalsuse ja viib ühepoolsel tõlgendamisel kogu riimimiskunsti harmooniast kakofooniasse /.../” (1959: 450). Kogu Paul Maantee artiklile ongi iseloomulik hinnangulisus. Muuhulgas juhib Maantee artikkel tähelepanu “ideeliste” luuletajate nõrgale värsitehnikale, eelkõige riimile. Et mitte madaldada ajastu parteimeelsemaid luuletajaid – Juhan Smuuli, Johannes Semperit, Johannes Barbarust jne – (kelle luulest pärinevad enamik tema negatiivseid näiteid), distantseerib autor riimi ja muud “kilinad-kõlinad” (st värsitehnilised faktorid, millest tulenevad riimipuudused, vormilohakused, keelevead) poeesiast. “Halb on ainult see luule, milles peale “kilinate-kõlinate” seda ei ole, mida poeesiaks kutsutakse, kuid see poeesia ise ei saa tekkida ilma vormita (1959: 460).”²⁶. Toodud näidetest ei saa aga järeldada, “et vormilohakused, keelevead jne jne võiksid olla nagu mingi hea poeesia “päristunnuseks”” (1959: 460).

Ehkki Harald Rajamets kritiseerib Maanteed riimide jaotamisel kvalitatiivsel alusel (1959: 1571), toob ka tema oma uurimuse lõpus välja riimsõna tähendusliku pooluse, nähes veel laiemaid semantilisi kooskõlasid riimimisel: “Riimi õitsele – linake lihtsus on nii heas kooskõlas linavälja hella ja pehme õõtsumisega ning kõige pärimusliku ja kujundlikuga, mis selle taga kangastub, et ei tule mõttesegi riimi puudumist ette heita” (1959: 1578).

Udo Otsus, kes keskendub oma artiklis ‘Mõningaid märkmeid riimist’ peamiselt riimide klassifitseerimisele (ning loob skeemi, kus on täpse riimi kõrval esindatud üksteist ebatäpse riimi alaliiki), analüüsib ka riimi kui värsi orgaanilist osa ja vaatleb ta riimi semantilisi tagajärgi ka kogu luuletuse kontekstis. Riimi tähendusloome on tema jaoks eelkõige konstruktiivne, riimide mõju erineb johtuvalt asendist: “Riimi läheduse või kauguse faktoril on riimi semantilise mõju suhtes

---

²⁶ Seejuures on huvitav, et perioodil 1940-1968 ei ilmu ühtki Nõukogude ideoloogiat otseselt propageerivat sonetti, luulevormi, milles on eriti ranged vormilised nõuded. Punalippu mainib Paul Haavaoks tehase ehitamisele pühendatud sonetis, Minni Nurmel on kaks sonetti kolhoosist. Kommunistlikud sonetid tulevad eesti sonetti esmalt tõlgetena, peamiselt eestindatuna Johannes Robert Becheri luulest, aga ka nt Vítezslav Nezvalilt ja Maksim Rõlskilt.

hiiglasuur tähtsus (Otsus 1969: 139)”. Samuti värsireast: “Tähtis on ka absoluutne kvantiteet: lühikeses reas osutub riim mõjuvamaks kui pikas” (Otsus 1969: 139). Seega on riim oluline luuletuse kompositsiooni seisukohalt.

Riimi semantiliste tagajärgede välja toomisel ja analüüsil läheb kõige kaugemale lingvist Mart Mäger, kelle 1970. aastate alguses uurimus ‘Luuleteksti foneetilise struktuuri ja semantika vahekorra’ lähtub ennekõike inglise kirjandusteadlastest Rene Wellek’ist ja Austin Warren’ist, aga ka Juri Tõnjanovist ja Juri Lotmanist. Mäger, erinevalt nt Maanteest, näeb luuletust sisu-vormi orgaanilise tervikuna, kuid ka tema paigutab need hierarhilistesse suhetesse: “Sõnadega väljendatav sisu kujutab endast semantilist üldsüsteemi, instrumentatsiooniline struktuur aga allsüsteemi. Mõlemad süsteemid on omavahel lahutamatu seotud ning mõjustavad teineteist” (1971b: 326). Foneetilise ja tähendusliku tasandi vahel valitseb dialektiline suhe, luuletuse semantikat võib mõjutada nn foneetiline etümoloogia. “Nähtuse olemus seisneb selles, et foneetilise struktuuri ühtivuse alusel seostatakse sõnad ka semantiliselt” (1971b: 327). Teksti erinevate allüksuste instrumentatsioon ongi Mägra jaoks riimi peamine funktsioon, ühtlasi on riim ka luuletuse kompositsiooniline ja rütmiline element (1971a: 123). Samal aastal ilmunud riimialases kirjutises ütlebki Mäger, et riimi “täpsus on usuaalne ja traditsioonist sõltuv ning ei väärtusta riimi funktsionaalselt – nii ird- kui täisriim täidavad võrdselt üht ja sama põhiülesannet /.../ (1971a: 129)”. Piiri erinevate riimi kvantitatiivsete tüüpide vahel määratleb ajastu traditsioon ja autori riimitaju (1971a: 129). Mäger näeb kõigist varasematest eesti riimiteoreetikustest samakõla kõige mitmeplaanilisema värsitehnilise võttena: “Lõppriimis ühinevad sarnasus ja erinevus, foneetiline ja semantiline, süsteemipärane ja individuaalne, ootus ja üllatus, sund ja vabadus; lõppriim samastab ja vastandab, ta on ettepoole suunduv ja tagasihaarav samaaegselt (1971a: 125).”

Lisaks uudsele tähenduslikule aspektile samakõla uurimisel luules, toimus riimiteoorias veel teinegi suurem nihe. Põgusalt juhtis keeleomadustele juba 1930. aastatel tähelepanu Visnapuu, Ain Kaalepi pöördumine keele poole on aga radikaalsem ja põhjalikum. Tuues paralleeli keeleteadlase Johannes Voldemar Veskiga, kes rõhutab, et keelearendusel tuleb lähtuda keelest enesest, nõuab Kaalep keeleruumi värsiõpetuses sama. Kaalep toob välja “mõningaid meie keeles peituvad “sugemeid, kavasid ja seadusi”, mida peaks arvestama eesti värss” (1959: 110). Bergmann jaotas värsielemendid *omaks* ja *võõraks* ajaloolisel printsibiil, Kaalep aga

lähtuvalt keeleomadustest. Kui värsisüsteemides domineerivad muud tegurid peale keele foneetiliste aluste, on tegu “ikkagi algselt võõraste, ebaorgaaniliste elementidega (Kaalep 1959: 111).” Erivärteliste sõnade riimimist nimetab Kaalep veaks. “Mis puutub riimilisse uuemasse rahvalaulu, siis ei olnud erivärteliste sõnade riimimine sellele omane.” (1959: 115). Kaalep ei luba isegi irdriimina erivärtelisi, sest irdriim “lubab poeedile suuremaid vabadusi ainult häälikute kvalitatiiivsete omaduste vastamisel” (Kaalep 1959: 115).

Riimi semantiliste ja teiste funktsioonide määratlemine ei too kaasa samalaadset kirglikku diskussiooni, mille kutsus varasemal perioodil esile riimi tüüpide defineerimine ja kritiseerimine. Samuti ei järgne uuest teoreetilisest vaatenurgast lähtuvaid riimianalüüse. 1978. aastal ilmub Jaak Põldmäe Eesti värsiõpetus, mis keskendub erinevate autorite poolt välja toodud riimidefinitatsioonide ja -tüüpide sõnavara ühtlustamisele (1978: 254ff). Samas võtab ta kokku varasemates riimialastes tekstides välja toodud funktsioonid, milleks on: 1) teksti instrumenteerimine, 2) värsi piiri markeerimine, 3) teksti rütmi markeerimine, 4) assotsiatiivne, 5) stroofi organiseerimine, 6) värsside sidumine (1978: 263).

Põldmäe selgelt struktureeritud ja põhjaliku Eesti värsiõpetuse (Põldmäe 1978) ilmumisega näib riimi teema kirjandusteoreetikuile ammenduvat – hinnanguline lähenemine riimile on muutunud taunitavaks, riim nähtusena on mitmetasandiliselt klassifitseeritud, riimi funktsioonid on määratletud põhjalikumalt, kui mitmetes teistes Euroopa värsiõpetustes (vt nt *La metrica italiana*, Beltrami 1993).

1.3. Vahekokkuvõte

Riimiteoreetilisi küsimusi on Eesti kirjandusteaduses alates rahvuslikust ärkamisajast 20. sajandi teise poole keskpaigani uuritud järjepidevalt. Avalik diskussioon riimi üle on kohati muutunud üliteravaks poleemikaks ning viinud koguni isiklike solvanguteni. Kuni 20. sajandi keskpaigani lähenetakse teemale mitte ainult ühekülgset, vaid ka ühesuunaliselt. Riim tuli eesti värssi, teisesena, luuleteooriate kaudu ning sellise positsiooni säilitab ta kirjandusteaduses: põhisuunaga teoorialt tegelikule ainesele, eesmärgiga mõjutada ja õpetada luuletajaid, milline on õige riim, kuidas tegelikult riimima peab. Nii mõningane võrdlev, deskriptiivne kui ka tüpologiseeriv suund on allutatud samasse teenistusse. Selline lähenemine riimile on ilmselt seotud kirjandusteooria rolliga kogu tollases ajas – kirjandusteooria ei otsi vastust küsimustele mis ja miks kirjanduses on, kuidas toimub luulediskursuses tähendusloome, vaid töötab teatava korrektorina, hindajana, õpetajana, jätkates didaktilist poeetikaõpetust, mis sai valitsevaks juba Martin Opitzi ja Nicolas Boileau ajal.

Teine, ehk veel olulisem aspekt riimi vaatlemisel ja kirjeldamisel on see, et kuni 1950. aastate lõpuni lähtutakse läbivalt riimist kui formaalsest foneemikordusest, riimid on eesti riimiteoorias eelkõige foneemide, mitte eritähenduslikke lekseemide suhestamised. Enamik tollaseid riimialaseid töid tegelevad riimimääratluste välja arendamise ja täpsustamisega, riimi funktsioonid üldist poleemikat ei tekita. Seejuures põhineb ka kogu tüpologia riimide kvantitatiivsetel näitajatel.

Lugedes 19. sajandi lõpu ja 20. sajandi alguse luulet leiab kõige erinevamaid ja huvitavamaid riimilisi sõnavastavusi. Pilt värsis muutus seoses riimi taandamisega puhtfoneetiliseks vastavuseks – tänu “õige” riimi otsingutele ja määratlemisele raamistati riim kui luulefiguur rangelt. Näeme, kuidas metatasandi normeeriv ja hinnanguline suhtumine redutseerib riimi kui värsitehnilise võtte funktsiooni puhteufooniliseks. See nähtus selgitab ka selle, miks autorid, kes populariseerisid riimi kasutades seda laialt, suhtusid ise troopi kaheti: metatasandil kritiseerisid riimi, samas kirjutades ka ise riimilisi luuletusi. Ilmselt tajuti riimimise juures ahistavana eeskätt riimiteooriaid.

Nende kahe ülaltoodud fakti tulemusena, taandub riim – eelkõige teoorias, aga selle didaktilise positsiooni tõttu ka osaliselt praktikas – sõnade fetišeerimise mehhanismiks. “Poeetilist funktsiooni eristab fetišistlikust mehhanismist see, et ta säilitab

tähenduse (*Bedeutung*). Tekst erinevalt fetišist tähistab, “see ei ole substituuat, aga märk (tähistaja/tähistatu), ja selle semantika avaneb lauses” (Kristeva 1993: 65). Riimiteoorias on riimi semantiline funktsioon täielikult taandatud, riimingud rõhutavad sõna arbitraarsust, häälikute tähendusetust.

Sõna fetišeerimine saavutab oma kulminatsiooni eesti riimiteoorias kõikvõimalike ebatäpsete riimide “legaliseerimisega”. See ilmneb implitsiitselt ka Jaak Põldmäe analüüsis Uno Lahe riimidele. Põldmäe rõhutab ühest küljest Lahe positsiooni eestikeelse riimi arendamisel – tõesti, autor on saavutanud erakordse meisterlikkuse tähtede kombineerimisel (nt *kukub päiksehelk: tukub väike telk, kohalikud tuusad : ümarikud puusad, rukkipeks : küünarnukkide mets*). Teisalt nendib Põldmäe, et sellised riimid sobivad vaid koomilisse teksti, satiiri. Koomilise efekti loobki tähe tähendusetus, lekseemi fetišeerimine. “Kui sõnad oleks vaid fetišid, oleks semantika redutseeritud fonoloogiaks” (Pouillon 1970: 147; viidatud Kristeva 1993: 249). Sama kehtib ka vastupidi – kui sõnade tähendus on redutseeritud fonoloogiaks, jäävad nad pelgalt fetišiteks. Võibki öelda, et Uno Lahe loomingus on riim kui puhtfooniline sõnade samakõlastamine jõudnud finaali, ühtlasi on saavutatud sõna fetišeerimise kõrgtase. Võib vaadelda ka teisiti: riimi arenedes eesti keeles kaldus rõhk semantiliselt poolelt selle vormile, sõna fetišeerimisele.

Muutus riimiteoorias saab alguse 1950. aastate lõpus. Luules prevaleeris nagu Noor-Eesti ajal uuesti täpne riim, riimiteoorias toimus aga paradigmaatiline nihe, mis sai alguse Paul Maantee artikliga, kus pööratakse esimesena tugevalt tähelepanu riimsõnade semantikale. Riimi funktsiooni näeb Maantee siiski vastavalt varasematele riimialastele uurimustele eufoonilisuses. Helilisi mustreid luules mõistab kõige komplekssemalt luuletuse kui terviku seisukohalt Mart Mäger, kes vaatleb riimi kui orgaanilist osa luuletuse tähendusest.

Eesti riimikaanoni kujunemisel mängisid rolli kahesugused faktorid: esmalt kirjandusteaduslikud käsitused muukeelsetest kultuuridest, teisalt keele enese mõjud. Siinjuures olid primaarsed metatasandi mõjud, keele enda omaduste poole pöördui reaktsioonina. Kultuuridevahelised mõjudel on kolm olulist kokkupuutepunkti kahe keeleroomiga²⁷: esmalt saksa poetika, siis vene kultuuri mõjud, mis omakorda jagunevad kaheks: 20. sajandi alguses lõimiti eesti riimiteooriasse vene sümbolistide

---

²⁷ Adams eristab vaid kahte perioodi: 1) liikumine täisriimile kuni 1917. aastani, 2) alates “revolutsioonilisest” 1917. aastast täisriimi dekanoniseerimise protsess (1971: 291). Tegelikus aineses me näeme, et pärast Teist Maailmasõda prevaleerib teoorias, kuid eelkõige praktikas taas täisriim.

ideed, sõjajärgsel perioodil sai otsustavaks Nõukogude kirjanduslik ideoloogia. Selle tulemusel on riimiideaalid järgmised: esmalt ilmub riim eesti värssi opitzilikult täisriimina; kui luules on valdavalt nõuded täisriimile täidetud, tulevad vene sümbolistide mõjutustel nihked ebatäpsele riimile. 1940. aastatest toimub uus pööre, ebatäpne riim asendub riimikaanonis täisriimiga, mille kaudse põhjusena võib näha võimuvahetust ning sellega kaasnevat ametlikku kirjandusvoolu.

2. Riimsõnade semantika

2.1. Strukturaal-semantiline analüüs

Strukturaalne semantika lähtub strukturaallingvistikast ning vaatleb lekseemide tähendust funktsionaalse vastanduse kaudu. Kui foneem on minimaalne tähendust eristav keeleelement, siis seem on tähenduse elementaarcomponent (Lyons 1978: 326). Erinevad lekseemid, millel on samad semantilised markerid, moodustavad klasseemi (Pottier 1974; Coseriu 1967). Seemid jagunevad markeriteks ja distinktoriteks, eristades mis on keeletähenduses süsteemne ja mis mitte. Seda osa lekseemi tähendusest, mis on süsteemne, esindavad markerid, ülejäänud on distinktorid (Lyons 1978: 327). Komponentanalüüs uurib keeletähendust, sõnade signifikatsiooni, mitte nende osutust (referentsi, vt Greimas 1966; Pottier 1964).

Signifikatsioonis võib eristada kahte tasandit, leksikaalset ja operatsioonilist tähendusloomet. Need ei ole mitte teineteist välistavad, vaid täiendavad semantilised teooriad, mille vahel valitseb komplementaarne suhe (Ricoeur 2000: 131-132). Kumbki teooria märgib erinevat semantilist faasi, operatsiooniline teooria tegeleb tähendusega kõnes, leksikaalne tähendusega keeles (Ullmann 1967: 67).

Riimi on sageli nimetatud metafoori eriliigiks (vt nt M. Lotman 1979). Metafoori tähendusloomel eristab Hedwig Konrad kolme etappi: esiteks, abstraksioon – sõna kaotab oma osutuse individuaalsele objektile; teiseks, üldistus – abstraksioonile järgnevalt saab sõna (selle seemiline kompleks) üldise väärtuse; kolmandaks, konkretiseerimine uuele osutusele (Ricoeur 2000: 110ff). Riimide puhul on sõna isoleeritud tähendus eriti oluline, sest tänu helilisele muustrile, kordusele, riimsõnad eralduvad kontekstist – riim rõhutab sõnade kontekstuaalse tähenduse kõrval ka nende autonoomseid tähenduskomponente.

Analüüs on läbi viidud kahes etapis. Esimesel etapil analüüsitakse riimisõnavara leksikaalsel tasandil, eesmärgiga määratleda antud perioodi eesti soneti riimileksika signifikatsioonid. Selleks teostatakse komponentanalüüsi abil riimsõnade temaatiline klassifikatsioon. Teisel etapil vaadeldakse riimsõnade operatsioonilist tähendust – milline on riimsõna semantiline funktsioon värsis ning milliseid seeme

aktiveerib kontekst. Samuti pööratakse tähelepanu signifikatsioonide ja tropoloogia ning leksikaalse ja operatsioonilise semantika vahekordadele riimsõnades.

2.2. Riimide vormilised parameetrid

2.2.1. Sõnaliigid riimileksikas

Järgnevas tabelis näeme 1940-1968. aastate eesti algupäraste sonettide riimsõnade jagunemist sõnaliikideks.

1. tabel. Riimsõnade jaotumine sõnaliikideks

Sõnaliik	Sagedus	Protsent
Adjektiiv	595	6,4
Adverb	505	5,4
Interjektsioon	5	0,1
Konjuktsioon	11	0,1
Numeraal	26	0,3
Postpositsioon	178	1,9
Substantiiv	6104	66,0
Verb	1829	19,8
Kokku	9253	100,0

Tabelist ilmneb, et ülekaalukaima osa riimsõnadest, s.o enam kui kaks kolmandikku, moodustavad nimisõnad, ligi viiendik on tegusõnad, määr- ja omadussõnad moodustavad kokku veidi enam kui viis protsenti koguarvust. Ülejäänud sõnaliigid (hüüd-, side-, kaas- ja arvsõnad) esinevad riimileksikas kokku vaid paaril protsendil.

Jagades sõnad seemilisteks ja aseemilisteks (s.o grammatikalisteks, süntaktilisteks sõnadeks), näeme, et valdav osa riimileksikast koosneb leksikaalsetest sõnadest. Traditsiooniliselt hinnatakse ka asesõnu aseemilisteks, s.t sõnadeks, millel puudub iseseisev tähendus, seemiline kompleks. Luulekeeles see nii ühene ei ole – nt *mina* ja *sina* kannavad endas poeetilises tekstis väga tugevat semantilist laengut. Aseemilisteks sõnadeks võib pidada postpositsioone (1,9%) ja konjuktsioone (0,1%). Seega jääb aseemiliste sõnade koguarv analüüsitava riimsõnade seas vaid paari protsendi piiridesse²⁸. Sidesõnade väike osakaal tuleneb sellest, et analüüsitud perioodi

²⁸ Paul Maantee kritiseerib lähenemist, mille kohaselt riimides on ainult sisuliselt olulised sõnad ning toob erinevaid näiteid luuletustest, kus riimsõna positsioonis on grammatikalised sõnad: “Et anda usmatuilegi võimalus veenduda väite kummalisuses, nagu oleksid riimsõnad värsis kõige tähtsamad ja mõtterõhulisemad sõnad /.../” (1959: 446-447). Näiteks toob ta Gustav Suitsu luuletuse: *Ei Pariisi tundnud ä r a , / kui täis suure sõja k ä r a / piiramise seisukorda pandud üle öö*. Samuti Ralf Parve riimid: *Päike vajus metsa t a h a , / kaste*

sonettides esineb siiret minimaalselt: värsipiir langeb tavaliselt kokku mõttelise ühiku piiriga ning seega jääb sidesõna värsirea algusesse.

Järgnevas semantilises analüüsis (peatükk 2.4.) riimsõnade jagunemist sõnaliikidesse ei arvestata²⁹ – on ilmne, et nt sõnade *jooks* ja *jooksma* semantiline fookus on üksteisele lähemal kui nt sõnade *jooks* ja *vili* oma.

2.2.2. Jagunemine nais- ja meesriimideks

Eesti riimiteoorias ei ole ühtset alust nais- ja meesriimideks jagunemisele. Enamik autoreid lähtub ainult silbilisest klassifikatsioonist (vt nt Ainelu, Visnapuu 1932: 154; Sööt 1935: 35; Maantee 1959: 453; Põldmäe 1978: 261). Nt Põldmäe nimetab sama silbiarvuga riime võrdriimideks. “Võrdriimid omakorda jagunevad üksisilp- e. mees-, kakksilp- e. nais-, kolmsilp- e. liug- e. libisevaks e. daktül-, nelisilp- e. peoon-, viissilp- e. pentooniimiks; pikemaid kui viissilpriime esineb harva” (1978: 261). Erandiks on Karl Peteroni poeetikaõpik, milles jaotatakse mees-, nais- ja daktülriimiks sõna pearõhu järgi (1920: 40-41). Ka järgnevas klassifikatsioonis on aluseks silprõhuline printsip ning kuna peaaegu kõik ajajärgu sonetid on kirjutatud jambis, s.o kaksikmõõdus, jagunevad riimid nais- ja meesriimideks (ning daktülriime analüüsitavas materjalis ei ole).

2. tabel. Jaotumine mees- ja naisriimiks

Riimitüüp	Sagedus	Protsent
Meesriim	3585	38,7
Naisriim	5668	61,3
Kokku	9253	100,0

Ehkki valdavalt on sonettides mees- ja naisriimid tasakaalus, moodustavad pisut ülekaalukama osa naisriimid³⁰.

---

m a h a / langeb ööks, ... Tehtud statistikast ilmneb selgelt, et postpositsioonidel ning teistel grammatikalistel sõnadidel on analüüsitavas riimileksikas siiski minimaalne osakaal.

²⁹ Samas nt Marina Tarlinskaja (1987), samuti ka Mihhail Gasparov (2001) teevad oma struktuuriaal-semantilistes värsianalüüsides esimese sõnasemantilise eristuse just sõnaliikide pinnalt.

Kõigist ajastu sonettidest vaid ühes on helilises vastavuses erisoolised riimid:

*Ühe kuradi bakteri pärast
on läind juba kogu igavik vett
vedama Kas pole munavaret
sadandeid kordi päike-pederast*

*üritand restaureerida – kanast
pudeneb üksnes saamatu sonett
mis koosneb kuivaksjäänud baarilet-
tide sosinast... Ennäe lolli last*

(IL/O.19.1-8)

Järgnev tabel annab ülevaate erinevate sõnaliikide jagunemist mees- ja naisriimideks.

3. tabel. Sõnaliikide jaotumine mees- ja naisriimideks

Sõnaliik	Meesriim	Naisriim	Kokku
Adjektiiv	186	409	595
Adverb	181	324	505
Interjektsioon	5	-	5
Konjuktsioon	3	8	11
Numeraal	6	20	26
Postpositsioon	72	106	178
Substantiiv	2603	3501	6104
Verb	529	1300	1829
Kokku	3585	5668	9253

Näeme, et kõige ühtlasemalt jaotuvad mees- ja naisriimid nimisõnades, kuigi ka siin on naisriimid ülekaalus. Naisriimide osakaal on suurim tegu- ja omadussõnade puhul, vaid hüüdsõnade (mida on kokku minimaalselt) on tegu ainult meesriimidega. Eestikeelses luules ei saa omistada riimi soolisi eristusi kindlatele sõnadele – olenevalt grammatilisest vormist võib iga riimsõna sattuda nii nais- kui meesriimi rolli.

---

³⁰ Algselt olid sonetid vastavalt itaalia keelele naisriimides. “17. sajandil pääses Prantsusmaal valitsema nais- ja meesriimi vaheldus, mis juba ka varemini on esinenud. /.../ Ka saksa sonetiteooriasse tuli M. Opitzi vahendusel riimisoo vahelduse nõue, mille aga Schlegel mõneks ajaks tagasi tõrjus itaaliapärase naisriimi kasuks. Inglise keele iseloomule vastavalt on säääl kalduvus meesriimi suunas” (Kangro 1938: 11-12).

2.3. Leksikaalne analüüs

Analüüsitaval perioodil ilmus 663 algupärast eestikeelset sonetti 9282 värsireaga (kuna ühtegi peata / sabaga sonetti nende seas pole). Neist 9253 on eestikeelset riimsõna – ülejäänud värsides on kas võõrkeelsed või orbriimid. Riimisõnavaras on omakorda 4236 erinevat, ehkki mõnel juhul homonüümilist lekseemi. Materjali piiritlemiseks võtsin leksikaalse analüüsi objektiks korduvad, s.t kaks või enam korda esinevaid riimsõnad (vt lisas 10. tabelit) – 1267 erinevat riimsõna, mis esinevad leksikas kokku 6284 korda. (2969 riimsõna on esindatud riimileksikas ühel korral.)

Järgneva klassifikatsiooni aluseks on sõnade komponentanalüüs. Oluline on märkida, et tegu pole kõiksuse universaalse klassifikatsiooniga, vaid katsega korrastada analüüsitud tekstides esinenud riimileksikat.

Minu riimsõnade poeetilise universumi klassifikatsioon põhineb nelikjaotusele: ‘inimene’, ‘teine’, ‘ühiskond’ ja ‘maailm’³¹. Need teemad (ning ka nende allteemad) ei ole omavahel välistavas suhtes, vaid moodustavad kontsentrilised ringid (sisene ring ‘inimene’, väline ‘maailm’), mille semantilise välja fookust märgib teema nimetus. Teemad ning nende alljaotused ei ole nimetatud referentsiaalses mõttes, vaid väljendavad sinna alla kuuluvate sõnade signifikatsiooni. Nii näiteks kuulub *naer* ‘inimese emotsioonide’ hulka, *väärima* tähistab ‘inimese hingeomadusi’, sõna *rase* on arvestatud allteemasse ‘pere ja sugulased’, *vang* kuulub aga ‘ühiskonna’ teemaderingis kohtupidamise alla.

Temaatilist jaotust tuleks vaadelda struktuuralsel põhimõttel – ühtse tervikuna, mille alljaotused on omavahel komplementaarses vahekorras, ühe teema kese tekib suhetes teiste teemadega. Nii kuuluvad ‘inimese’ teemaderingi sõnad, mis otseselt on seotud inimese kui üksikindiviidiga – tema keha, tunded, aistingud, samuti tegevused nagu liikumine jne. ‘Teise’ teemadering hõlmab kahe inimese vahelisi suhteid nagu armastus, viha jne, samuti ka nt perekonda ja sugu. Kolmas jaotus – ‘ühiskond’ – võtab enda alla sõnad, mis tähistavad sotsiaalsed nähtused nagu ‘olme’, ‘vaimne kultuur’ ja ‘rahvuslus’. Teemadering ‘maailm’ kätkeb nii loodust (loodulikke protsesse, floorat, faunat jne),

---

³¹ Lähtun siin Mihhail Lotmani 19. sajandi vene värsi analüüsimiseks välja töötatud temaatilisest jaotusest, mille olen kohandanud eesti soneti riimileksikale.

objekte (ja nende omadusi), aega ja ruumi (ka protsesse neis) kui ka nt heli, valgust, aroome.

Kuna ühel sõnal saab olla mitmeid tähenduslikke komponente, võib see sõna kuuluda mitmesse erinevasse teemaderingi, samuti ühes teemaderingis mitmesse alajaotusesse. Nii näiteks kuulub sõna *mõrv* ühtaegu nii surma ('inimese' allteemas) kui vägivalda ('teise' allteemas) semantiliselt välja, *halin* tähistab nii inimese emotsiooni kui verbaalset väljendust ühiskonnas jne.

Klassifikatsioon lähtub oma ainesest, seega ei ole teemade alarühmad üksteise suhtes sümmeetrilised kogumid – kategooriatel, mille mõisted on esindatud perioodi soneti riimisõnavaras põhjalikumalt, on ka alajaotused ja liigendused mitmetahulisemad ja üksikasjalikumad.

Järgnevas tabelis on esitatud arvandmed analüüsitava riimsõnade jagunemise kohta esitatud nelja suuremasse teemaderingi. Tabeli vasakpoolseim lahter märgib teema nimetust, jaotus 'erinevate riimsõnade arv' kajastab antud teemas esindatud erinevate sõnade hulka. Lahtris 'koguesinemus' on toodud välja nende lekseemide koguarv, s.t kõik esinemiskorrad riimileksikas. Arvestades erinevate lekseemide suhet nende esinemiskordadega, olen arvutanud nende sagedusindeksi.

4. tabel. Riimsõnade arvuline jaotumine peateemadeks

Teema	Erinevate riimsõnade arv	Koguesinemus	Sagedusindeks
Inimene	357	2056	5,76
Teine	135	633	4,69
Ühiskond	307	1215	3,96
Maailm	592	2873	4,85

Statistilised erinevused ilmnevad nii erinevate teemade riimileksika mitmekesisuses, kui ka nende esinemissageduselt. Riimides on nii erinevate lekseemide arvult, samuti nende esinemiskordade poolest enim teemasse 'maailm' kuuluvaid sõnu. Sagedusindeks on kõrgeim 'inimese' teemaderingis, mis järgneb 'maailmale' lekseemide arvult ja nende koguesinemuselt. 'Ühiskonna' teemas on veidi vähem erinevaid riimsõnu, esinemiskordade arv neil aga peaaegu poole väiksem; tulenevalt on 'ühiskonna' teemas madalaim sagedusindeks. Kõige vähem on riimisõnavaras 'teise' teemaderingi kuuluvaid lekseeme.

2.3.1. Inimene

Järgnev tabel illustreerib inimese teemaderingi leksikat – nii selle allteemasid kui nende arvulist jagunemist.

5. tabel. Inimese teemadering riimsõnades

Teema	Erinevate riimsõnade arv	Koguesinemus	Sagedusindeks
Määratlused	7	21	3
Füsioloogia	61	499	8,18
Füüsilised tegevused	91	568	6,24
Hing ja hingeelu	128	638	4,98
Elu, saatus, surm	33	141	4,27
Funktsionaalsed seisundid	40	226	5,65

‘Inimese’ teemaderingis on väga olulisel kohal kehaline sõnavara – riimileksikas on kaetud praktiliselt kogu inimese füüsis, samuti on suur osakaal kehalist liikumist/liigutamist tähistavatel riimsõnadel (liikumisel ruumis – edasi, tagasi, üles, alla jne) – ja käelisel tegevusel.

Erinevaid kehaosade nimetusi on analüüsitavas sõnavaras nelikümmend üks, neist üldisemad kehale viitavad sõnad on *keha, närv* ja *ihu*³². Suurim osa antud teemast on seotud inimese näoga (*suu, silm, huul, pale, nägu, laug, keel, nina, kõrv, jume, kulm, lõug, palg, põsk*) ning peaga (*pea, juus, pähe, juustesalk, päi, tukk*). Mitmed riimsõnad seonduvad kätega (*käsi, pihk, sõrm, käest, kätte*), jalgadega (*jalg, sääre, jalus, kand*), ülakehaga (*rind, õlg, turi*) ning keskkohaga (*piht, süles, süli, kõht, põu*); lisaks on mõned inimese siseorganeid tähistavad sõnad (*süda, aju, maks*), sidekudedest *veri, nahk* ja *limanahk*; skeletiga on seotud riimsõna *luu*.

Liikumist ruumis väljendavate sõnade juures on sageduselt olulisimal kohal laiatähenduslikud stilistilise komponendita sõnad³³: *tooma, kandma, minema, tulema*,

³² Siin ja edaspidi loetlen riimileksikat ühe näite piires esinemissageduse järjekorras.

³³ Lähtun siin Marina Tarlinskaja metoodikast, kes eristab kahesuguseid verbe: 1) verbid, mis on laia või kitsa tähendusega, nt tegema, vaatama, panema; 2) verbid, mis sisaldavad mingit täiendavat komponenti – need tähistavad eriti kõrge või eriti madala intensiivsusega liikumist või tegu, detailseid või stilistilise konnotatsiooniga tegevusi, nt sosistamine vastandatuna ütlemisele jne (Tarlinskaja 1987: 295).

käima, viima, vajuma, vedama, saatma, samm, astuma jne; kuni neljal korral esineb ka palju erinevaid lisakomponendiga sõnu, mille denotaat on seotud inimese liikumisega: *pugema, tammuma, vuhkima, ekslema, jooks, jooksujalu, jõlkuma, kulgema, nihkuma, põikama, ronima, siirduma, sirguma, sumama* jne.

Rohkelt on tegevust märkivaid riimsõnu, suunatud suuremas osas millegi (ümber) kujundamisele või sättimisele (*seadma, laotama, katma, säädma, murdma, siduma, ehtima, lõikama, tahuma, täitma, voolima, vormima, muljuma, sasima, siluma*), aga ka millegi käest pillamisele, kallamisele või viskamisele (*pillama, valama, viskama, heitma, toppima*), erineva intensiivsuse ja kaastähendusega puudutamisele (*kiskuma, puutuma, riivama, suruma, sorima, hoidma, vaotama*), võtmisele (*rabama, võtma*) ning kätega žestikuleerimisele (*vehkima, viitama*). Lisaks on mõned avamise-sulgemisega seotud verbid (*sulgema, paotama, avama*).

Arvestades erinevate lekseemide suhet nende esinemiskordadega, näeme, et kehalise sõnavaral on ka absoluutselt kõrgeim sagedusindeks – kehaosadel on selleks 8,18, ka inimese välise liikumise keskmine on suhteliselt kõrge (6,5). Seejuures on huvitav, et inimese kehalisi omadusi on sõnavaras minimaalselt, neid märgivad vaid kokku kuuel korral esinevad adjektiivid *kõhn* ja *paks*; veidi enam on tegevust, jõudu tähistavaid sõnu: *jõud, ramm, vägi, jaks, jaksama, nõrk*.

Seevastu inimese hinge ja hingeelu tähistavate riimsõnade seas on omadused väga olulisel kohal (kolmkümmend seitse sõna saja kolmekümne seitsmel korral); veel enam mängivad rolli inimese tunded ja emotsioonid (siin on vastavad arvulised näitajad seitsekümmend ja kakssada üheksakümmend kuus). Nii inimese hingeomadustel kui ka tunnetel ja emotsioonidel võib täheldada tugevat emotiivset laengut. Jagades antud riimsõnu emotiivselt positiivseiks, negatiivseiks ja neutraalseiks, selgub, et tunnetest ja emotsioonidest prevaleerivad tugevalt selge negatiivse laenguga sõnad – seitsmekümne sõnast vaid üheksateist kannavad endas positiivset tähendust, väljendades õnne ja heaolu (nt *rõõm, hurm, naer, mõnu, naerma, helge*), rahu (*rahu, rahulaik*) ning lootust (nt *lootus, loht, väljapääsutee*). Ülejäänud viiskümmend üks sõna tähistavad kurjust (*viha, kuri, raev, õel*), mure ja hingevalu (nt *mure, lein, vaev, morn, nutt, paine*), hirmu (nt *oht, õud, hirmumadu, jube*), meeltesegadust (*hull, segi, purjus, sonima*), piinlikkust (*häbi*), tuimust (*tuim, loid*) ja süüd (*süü, süüdi*).

Vastupidine osakaal on aga negatiivse ja positiivse vahel hingeomadusi märkivatel riimsõnadel – kolmekümne kuuest mõistest vaid kolm omavad selgelt

negatiivset konnotatsiooni, tähistades inimese rumalust ja iseloomunõrkust (*paha, rumal, hale*). Ülejäänud kolmkümmend kaks sõna on suuremas osas ilmse positiivse laenguga, väljendades inimese suutlikkust ja meelegendlust (nt *visa, kangus, kindel, range, taluma*) ning headust (nt *hea, hell, üllas, parem, sallima, hellus*) ning mõnel juhul ka neutraalsed, osutades nt vagadusele.

Funktsionaalsetest seisunditest on kõige enam kajastatud inimese tahe või vajadus (nt *pidama, vajama, tahtma, ind, tahe, kihk, kirg, vaja, taht, kippuma*), arvuliste näitajate poolest järgneb leksika, mille semantilise välja keskmes on ärkamine (*virguma, ärkama, virge*), uni ja väsimus (*uni, magama, väsima, tukkuma* jne), nälg ja janu (*isu, janu, nälgima*) ning valu (*valu, tuikama, valus*).

Aistingud on ennekõike visuaalset taju väljendavad – *nägema, vaade, pilk, jälgima, kaema, märkama, uurima, vaatama, noolima, nähe, vaatlema* –, millele lisandub vaid kuulmismeelt märkiv *kuulma*.

Vaimutegevust märgivad nii mõistuslikud protsessid (nt *teadma, vaagima*) kui ka meelelisem taju (nt *aim, ulm, näima, tajuma*).

Suhteliselt vähemarkeeritud teema on 'elu, areng ja saatus'. Ka siin on ülekaalus negatiivselt markeeritud sõnad, mis on seotud nt haigusega (*põdema, arm, haav, kae, kõõm, küür*) või, enamgi veel, surmaga (*surema, haud, matma, lein, pooma, surm, hukk, pärima, mõrv, surilina, Hades, kaduvuseidu, kaduvuserada, kants, leinama, põrgu, põrm, surmama*). Allteemas inimese areng ja vanus tähistavad riimsõnad sünni ja noorust (*noor, noorus, noorusmaa, sündima*).

2.3.2. Teine

6. tabelis näeme teisega seotud teemade jaotumist.

6. tabel. 'Teise' teemadering riimsõnades

Teema	Erinevate riimsõnade arv	Koguesinemus	Sagedusindeks
Määratlused	10	60	6
Inimsuhted	78	345	4,42
Vastuhakk, vägivald	13	77	5,92
Dialog	21	90	4,29

Sugu	2	15	7,5
Pere, sugulased	11	46	4,18

‘Teise’ sõnavara on koguleksikas arvuliselt väikseima osakaaluga (vt 4. tabelit). Inimsuhetes mängib ennekõike rolli verbaalne suhtlemine ise, terminid, mis on seotud kahekõnega. Kui nt inimese liikumise puhul oli ülekaalus neutraalne sõnavara, siis siin on tegu suuremas osas sõnadega, mille tähendusväljal on mingi lisakomponent, nt *needma, hõik, kisa, pärima, karjuma, kisama, nuruma, nõu, nõudma, keelama, kiitma, kõne, puhkima, hüüdma, pinnima, sõim, vastukaja*. Suhtlusele üldisemalt viitavad verbid *küsima, paluma* ja *üttelema*.

Inimsuhetest on enim kajastatud armastus, romantilised tunded ja hoolimine, kuid seegi sõnavara on suhteliselt väike (kaheksateist nimetust kokku kuuekümmel korral): *arm, kirk, hurm, hool, hoolima, ihkama, iha, kallis, armastaja, armuvägi, embus, hurmama, idüll, igatsus, lembus, lumm, lummama, võlu*. Positiivsetest suhetest on analüüsitavas sõnavaras veel truudus (*truu, ustav, truudus*); negatiivset märgivad vihkamine (*viha, kiivas, vihkama, põlgama*), reetmine (*petma, salgama, reetma*), vägivald (*lööma, taguma, pooma, mõrv, toorus, vägivald, surmama, toores*) ja vastuhakk (nt *tõrkuma, keelama*). Lisaks on leksikas mõned kokkusaamist/lahkuminekut ning aitamist, võimaldamist (*laskma, luba, abi*) tähistavad terminid.

Pere ja sugulasi tähistavatest sõnadest esinevad kõige sagedamini *naine, mees* (mis on ühtlasi väljendavad soolist identiteeti) ja *laps*, veidi madalama esinemissagedusega on riimsõnad *ema, vend, pere, pruut, rase, õde, poeg* ja *pulm*.

2.3.3. Ühiskond

Ühiskonnatemaatilise riimisõnavara andmed on esitatud järgnevas tabelis.

7. tabel. ‘Ühiskonna’ teemadering riimsõnades

Teema	Erinevate riimsõnade arv	Koguesinemus	Sagedusindeks
Määratlused	1	3	3

Olme	149	620	4,16
Vaimne kultuur	58	237	4,09
Rahvus, riik	49	167	3,4
Jõudeolek	9	31	3,44
Eetika, esteetika	13	63	4,85
Tõde	9	37	4,11
Kombed	1	2	2
Usk, sakraalne	14	46	3,29
Üleloomulikud olendid	4	9	2,25

Ka ühiskonnateemaliste sõnade osakaal on inimese ja maailma teemaderingi kõrval suhteliselt väike (vt 4. tabelit); samuti on siin iseloomulik kõigi riimsõnade suhteliselt madal esinemus ning kõigi esindatud teemade ühtlaselt madal kaetus.

Sootsiumi allteemades moodustab ülekaalukalt suurima rühma olmega seotud leksika (vt 7. tabelit). Siia kuuluvad tarbeesemetest riided (*vöö, king, loor, rätt, sukk, võrk, mask, pits, pluus, seelik, siid, särk*), nõud ja anumad (*vaas, klaas, kann, pada, moll, salv, kaas, kast, kruus, nuga, nõu, pang, vaat*), relvad (*ling, kuul, piik, nool, ahing, kilp, nuga*) ning tööriistad ning nendega seotud sõnavara (*kaevama, lüsi, puur, kepp, reha, saag, luud, puurima, pühkima, kett, luisk, lukk, saagima, sahk, varras*). Teisi töid markeerivad analüüsitavates riimides *laduma, kuduma, töö, rajama, orjatöö, vedu, jaht, pesema, kastma, künd, laadima ja task*.

Olme teemaderingis on teistest pisut enam mõisteid, mille tähenduslik fookus on eluasemes (nt *maja, uks, tuba, süng, lagi, laud, sein, lina, trepp, tala, aknaruut, eluase, kodu*), lisanduvad mitmed teised olmega seotud ehitised (nt *sild, aed, värav, kaev*).

Söögitemaatika koosneb peamiselt looduslikest toiduainetest (*mari, vili, mesi, sool, nisu, rukis, liha, õun*), jook on ennekõike alkohol (*vein, viin, meski, kesvamärg*).

Huvitav on liiklusesse puutuv leksika – kahel korral riimides *jaam, raudteejaam* ja *regi*, kõik ülejäänud antud allteema riimsõnad on aga seotud veesõidukitega: *laev, mõla, aer, mast, parv, last, lood, puri, raa, vene* ja *vöör*.

Omandit märgivad peamiselt rahaga seotud terminid (nt *raha, võlg, hind, maks, palk, tasuma*), aga ka protsess *saama* ning ostmisele-müümisele viitavad riimsõnad *tingima* ja *lett*.

Nagu ka teise teemaderingis, milles arvuliste näitajate poolest oli kõige olulisemal kohal kahekõne, verbaalne suhtlemine, eristub vaimse kultuuri sõnavaras erinevate lekseemide rohkuselt ja esinemissageduselt allteema keel ja keeleline

väljendus (olles ühtlasi ka ühiskonnatemaatika terviku kõrgeimate arvuliste näitajatega – kolmkümmend sõna saja kolmekümne neljal korral), nt *küsimä, nimi, keel, hõik, emakeel, kisa, pärimä*. Kunstidest on olulisemal kohal kirjandus (*lugema, muinaslugu, lugu, luule, salm, jutt, sõna, ood, sonett, Breugnon, hümn, laul, laulusalm, muinasjutt*), veidi vähem on muusika ja tantsuga seotud sõnu (*viis, koor, pill, ballett, hümn, laul, laulusalm, noot, tants, tantsuring*); visuaalset kunsti markeerivad vaid riimsõnad *pilt* ja *palett*. Lisaks on sõnavaras mõned üldesteetilised (*ilu, stiil, mood, laad*) ja eetilised (nt *aade, pahe*) terminid. Eraldi alarühma moodustab sõnavara, mille tähenduslik kese on seotud tõega (*tõde, viga, vale, ebakõla, valemäng, tõene, tõik, väitma, väär*). Veidi rikkalikum on usu ja sakraalsega seotud leksika, siia kuuluvad riimsõnad *maine, usk, püha, ebamaine, patt, rist, vaga, jumal, minarett, palvevend, põrgu, ristipuu, uri, verepatt*.

Eraldi võiks välja tuua erinevad riimides esinevad üleloomulikud olendid – *Portorali, koll, peninukk, tont*.

Riiki ja rahvusluslust tähistavatest sõnadest on ülekaalus sõjandusse puutuvad mõisted (nt *kuul, piik, tabama, kaotus, kaotama, nool, luur, sõda, valvel, laastama, piirama, rinne, salk, ülestõus*) ning kohtualane sõnavara (*norm, vang, kohus, nuhk, seadus, suli, normima, kord, süü, süüdi*). Arvuliste näitajate poolest järgnevad riiki ja rahvuslust üldisemalt tähistavad terminid (nt *kodumaa, riik, linn, kodupaik, rahvas*); linnanimedest on esindatud analüüsitavas materjalis *Tallinn* ja *Võrumaa*. Eraldi allteema riimisõnavaras moodustub valitsemise ja sotsiaalse staatusega seonduvast (nt *võim, saks, juht, ori, lord, isand*).

2.3.4. Maailm

Järgnevas tabelis näeme teemaderingi maailm allteemasid, samuti nende arvulist osakaalu.

8. tabel. 'Maailma' teemadering riimsõnades

Teema	Erinevate riimsõnade arv	Koguesinemus	Sagedusindeks
Määratlused	2	21	10,5

Kaos	1	4	4
Taevas, taevakehad	16	76	4,75
Loodus	248	1251	5,04
Aeg	49	263	5,37
Ruum	46	222	4,82
Ime	2	9	4,5
Valgus, pimedus	7	48	6,86
Heli	24	107	4,46
Lõhnad	4	12	3
Temperatuur	7	31	4,43
Arvud, hulk	19	74	3,89
Objektid, objektide omadused	86	340	3,95
Protsessid	67	378	5,64
Moodused	14	37	2,64

‘Maailm’ on suurima sõnavara ning allteemade hulgaga teemadering (vt 4. tabelit). Ka sõna (*maa*)ilm ise on oluline riimsõna, esinedes kokku kahekümne kahel korral.

Kõige mitmekesisem ja rohkearvulisem allteema on ‘loodus’, kust omakorda prevaleerivad maastikule osutavad riimsõnad. Vaadates maastikualast leksikat kõrvuti arvuliste näitajatega, siis siin on kõrgeima esinemissagedusega sõna – *tee* – esinedes kokku kuuekümnel korral (olles ühtlasi kogu analüüsitava riimileksika enimkasutatud sõna). Antud allteemas sageduselt teine sõna (olles kolmekümne viie korruga koguleksikas sageduselt seitsmes) on esimese sünonüüm – *rada*. Lisaks esineb leksikas kolmel korral *allee* ja *metsatee* ning kahel korral *külavahetee*. Seega tähistavad antud teema riimsõnade koguesinemuses – milleks on kolmsada korda – enam kui kolmandik mõistetest mingit teed. Veekogudega seonduvad riimileksikas *meri, laht, jõgi, rand, järv, kallas, saar, kaljurand, mererand* ja *ojakuru*; suhteliselt palju on ka erinevaid pinnavorme tähistavad sõnu, nt *mägi, soo, kalju, org, kaljumägi, küngas, mäta, laanekuru, raba, rabasoo, tulemägi* ja *vall*; rohumaadele viitavad nt *luht, kesa, nõmm, stepp, aas* ja *niit*; metsadele *laas* ja *taiga*; kõrbega seonduvad *oaas* ja *kõrveliiv*; on ka mõned abstraktsed maastikualased terminid, nt *silmapiir* ja *panoraam*.

Sama rikkalik (kokku nelikümmend kaheksa nimetust), kuid pisut madalama sagedusindeksiga on sõnavara, mis esindab ilmastikku (*tuul, lumi, ilm, sadu, põud, torm, udu, kiir, vilu, kõu, sadama, tuulehoog, äike, iil, müha, vihmasadu, tuuleiil, lumehang, lõunatuul, lõõsk, maru, pekslema, puhk, puhuma, põhjatuu, saoma,*

sügistuul, tuulelaine, tuulepuhk, päikselaik, rahe, padu, raju, röske, samuum, tuisk, tuulevaga, uhk, vihm ja vinge) ning loodusnähtusi (nt *kaste, loojuma, hall, härm, pilv, pilvelaev, pilverüngas* ja *vikerkaar*).

Taimeriigis on ülekaalus puude-põõsastega seotud sõnavara: *puu, kask, vaik, leht, hiis, känd, lepp, salu, urb, õunapuu, haab, hekk, leheprügi, mänd, pung, tamm ja toom*; lilledele viitavad riimsõnad *pärg, roos, moon, õis, õitepidu, lill, meelespea, päevalill* ja *õitelumi*. Taimses sõnavaras on arvuliste näitajate poolest olulisel kohal veel *idu, rohi, juur, muru, taim* ja *põhk*; konkreetsetele liigenimedele viitavad *pilliroog, jänesvill, kastehein, pohlavars* ja *rannaroog*. Floora omadusi tähistavad *haljus, haljas* ja *igihaljus*. Viljad on ennekõike teraviljad (*vili, tera, nisu, rukis, viljapea*), lisanduvad vaid puuviljadest *õun* ning *mari* üldmõistena.

Faunasse puutuv sõnavara on mõnevõrra väiksem, siin on suurim osakaal loomadel (*madu, karu, siil, hiir, härg, lammas, loom, mastodont, mutt, siga*), nende kehaosadel (nt *koon, nisa, kabi*) ja loomade tegevusel (*purema, traav*). Lindudest esineb riimileksikas üle kahe korra *kurg, kull, kägu, kukk, peoleo* ja *tui*, suhteliselt sage (esineb kaheksateistkümnel korral) on üldmõiste *lind* ise. Kaladele viitavad riimsõnad *kala, maim* ja *uim*, putukatega on seotud *täi, kiil, mesikärg, mesitaru* ja *tigu*.

Väga rohkearvuline on maavarasid ja aineid tähistav leksika ning siin on ka kõrge sagedusindeks – 6,1. Neist umbes kolmandik märgivad erinevate ainete nimetusi (nt *vesi, muld, süsi, tuli, kuld, liiv, vask, tina, raud, metall*), kolmandik sõnu, mille semantilise välja fookus on omakorda veega seotud (nt *meri, vaht, voog, laine, uhama, jõgi, vool, valguma, järv, tiik*) ning kolmandiku puhul on tähenduskese suunatud tulele (nt *tuli, tuhk, lee, lõke, küdema, lõõm, läitma*).

Taevast ja taevakehi tähistavas sõnavaras on enim liitsõnu – tuumaks kas *taevas* või *pilv*. Liitsõnana on *taevas* esindatud kolmeteistkümnel korral, lisaks on ta kuues erinevas liitsõnas – *taevalaotus, taevakumm, taevasirge, taevatrepp, taevaäär* ja *sinitaevas*. Ka kahel korral leiduv *pilv* on märgitud paaris liitsõnas (*pilvelaev, pilverüngas*), ning üheksas riimis esinev *päike* liitsõnas *päikselaik*. Lisanduvad taevakehad *täht* ja *kuu* ning *päiksele* viitavad sõnad *kiir* ja *loojuma*.

Ajalised ja ruumilised riimsõnad on võrreldavad nii lekseemide arvult kui esinemissageduselt. Aega tähistavad nii looduslikku tsüklilist aega märkivad terminid – aastaegadest *talv, kevade, tali, kevad, sügis* ja *talvekuu*, nädalapäevadest *reede* ning päevaegadest *öö, koit, eha, hommik, agu, loit* ja *õhtu*. Abstraktsele ajale viitavad nt

aeg, tund, hetk, viiv, igavene ning rohkelt erinevaid ajamäärusi, nt *veel, taas, kaua, ammu, just, siis, praegu*. Aja liikumist, tempot märgivad *rutt, kiire* ja *elurutt*. Ruumilistest terminitest moodustavad ülekaalukama osa kohamääruused, nt *maha, alla, taga, taha, ees, all, siin*, leksikas on ka mitmeid ruumi märkivaid riimsõnu, nt *pind, paik, ala, laik, lõik, koht, ruum*.

Helid viitavad peamiselt inimhäälele (nt *hõik, vile, kisa, ohe, halin*), leidub ka loodushääli (nt *kaja, kajama, kaikuma*) ning heli intensiivsust tähistavaid sõnu (nt *vaikus, tumm, tasakesi, vali*). Aroomidest on sõnavaras neli nimetust: *ving, hõng, lehk* ja *lõhn*.

Oluline on riimsõna *valgus* (esinedes kokku neljateistkümmel korral), peaaegu sama palju esineb riimileksikas adjektiiv *pime*. Valgusele-pimedusele osutavad ka riimsõnad *vari, pimedus, mustuma, valgusvoog, varjus*.

Lekseemide arvult võrdselt inimese kehaosadega on sõnavaras erinevaid objekte ja kujundeid tähistavaid riimsõnu (nt *rida, ring, joon, rägu, tuum, sisu, tõke, varu, kude*), kuid siin on sagedusindeks enam kui poole väiksem – 3,4. Objektide omadustelt on olulisemal kohal värvused ja toonid (nt *must, hall, sära, helk, lilla, puna, asuur*); suhteliselt palju on ka objektide suurusele, pikkusele ja kõrgusele viitavaid mõisted (nt *suur, väike, lai, napp, pikk*).

Protsessidest on arvulises ülekaalus algust (nt *algus, algama, puhkema, avanema*) ja lõppu (nt *kadu, hajuma, kidu, läng, sulg, lakkama*) tähistavad riimsõnad, samuti on siin mitmeid liikumisele viitavaid verbe ja nimisõnu (nt *vaoma, langema, nihkuma, tuur, sirguma*) ning sõnu, mis märgivad erinevate stilistiliste lisakomponentidega toimumist ennast, kontinuatiivseid verbe (nt *muutuma, valmima, juhtuma, kihama, käärima, punduma*).

2.4. Operatsiooniline semantika

Riimileksika signifikatsioon on luuletustes operatsiooniliselt seotud kahe tasandiga – nende tähenduslik kontekst moodustub ühtaegu horisontaalselt värsireas, kui ka vertikaalsel teljel korrelatsioonis riimipartneritega. Selline kahesuunalisus võib riimis ilmned ka puhtfoneetilisel tasandil ning mõjutada riimide formaalset kuuluvust:

*Kui Doonau au ja kuulsus määrimatu,
siis oli tookord kahtemoodi Reine:
üks tilkus suust poliitilise hatu
ja ristit juudi sapijuhast teine.*

*Ei Goethe selgust George aega satu,
mis kärmas kulistama võltsit veine,
kärss härrasrahva künas verepatu
mis Saksas ainult kaine teejuht Heine.*

(IG/P.105b.1-8)

Ivar Grünthali soneti nelikute lõppriimid *Reine : teine : veine : Heine* esindavad silmariimi – ortograafiliselt on pärisnimi *Heine* täisriimilises vastavuses kõigi eelnevate riimipartneritega. Horisontaalselt aga, vaadates samakõla värssi kontekstis, kuulub *Heine* alliteratiivsesse ahelasse *ainult : kaine : Heine* ning siin on tegu juba kõrvariimiga.

Samuti toimub riimi tähendusloome tähistustasandil, riimsõnade tähenduslikke komponente aktiveerivad üheaegselt tema partnerid kui värss. Need seemid võivad omavahel korreleeruda, kuid võivad ka vastanduse läbi üksteist polariseerida. Ülaltoodud näites riimsõna formaalne polariseerimine on kinnituseks samal mehhanismil põhinevale signifikatiivsele vastandusele – *Heine* vertikaalseks riimipartneriks on *veine*, horisontaalselt on ta suhestatud aga adjektiiviga *kaine*. Tähdendust loovad korruga kaks telge. Nagu ülaltoodud näites, võivad helilised

vastavused omavahel loogilises vastanduses olla. Samakõla ületab loogilis-semantilise vastuolu³⁴.

Ka riimitüüpide foneetilisel eristuse võib tuua paralleeliks erinevate semantiliste riimitüüpidega. Nagu kvantitatiivselt eristatakse riimitüüpe vastavalt sellele, millisel määral ja millised foneemid kokku kõlavad (täisriim, liitriimid ning erinevad ebatäpsed riimid: irdriim, assonantsriim, konsonantriim jne), korreleeruvad ka signifikatiivsel tasandil lekseemide erinevad seemid ning selle alusel saab eristada semantilisi riimitüüpe. Sõnaliik riimisemantikas rolli ei mängi, kuna erinevatel sõnaliikidel võib olla sama tähenduslik fookus.

Järgnevas osas ma vaatlen, kuidas riim on haaratud poetilise universumi signifikatsiooni loomesse – kuidas riimsõnad väljendavad luuletuse kujundlikku maailma, millised motiivid kaasnevad kindlate riimsõnadega, kas need motiivid sõltuvad riimipartneritest ning kas riimsõnade semantika korreleerub otseselt või on tegu erinevate tähendustasanditega, erinevate troopidega riimi näol.

Analüüs ei ole kvantitatiivne, vaid toob mõningate näidete põhjal välja olulisemad tendentsid riimi tähendusloomes ajastu sonettides. Näited olen valinud sagedamini esinevate riimsõnadest, üldise pildi saamiseks keskendun ühe riimsõna erinevatele ilmingutele: “Riimi kulumist või originaalsust ei määra ainuüksi statistiline esinemissagedus ajastu luules sisust lahus vaadelduna, vaid samavõrra või veel enam kontekst, milles ta esineb” (Mäger 1971: 126).

2.4.1 Sagedamini esinevad riimsõnad

Enimesinevad riimsõnad jagunevad laias laastus kaheks: ühed, mis koosnevad kahest kindlast riimipartnerist, n.ö konstantsed riimipartnerid ning teised, mis kuuluvad pikemasse riimiketti³⁵ ning mille puhul kinnistunud riimipartnerist rääkida

---

³⁴ Nt inglise ja prantsuse keeles on väljenditega *without rhyme and reason* ja *sans rime ni raison* (tlk-s: täiesti arusaamatu, mõttetu) riim loogikaga polariseerimise teel samastatud, mõlemad esindavad teatavat mõtlemise diskursust.

³⁵ Riimipartnerite kogumit läbi erinevate luuletuste nimetan ma Bernard Kangro eeskujul riimiketiks (. Riimiketis peab olema sarnasus riimielementide helis. Riimielement on lõpusõna riimuv osa (Shaw 1975: XXXII).

ei saa. Teisisõnu – riimiketid võib jagada nn avatud ja suletud riimikettideks, ühed neist on lülitunud pikkadesse sõnavastavustesse, teised on fikseeritud ja lühikesed vastavused. Konstantsed riimipaarid moodustavad kindla riimi – nimetatud ka klišee-, banaalseks või konventsionaalseks riimiks.

Kõige sagedasem riimsõna on *tee*³⁶ kui raja sünonüüm, esinedes liitsõnana kuuekümmel juhul. Seejuures on tähelepanuväärne, et kõnealuse ajastu riimides ei esine kordagi *tee* homonüümi, *tee* kui jook. Ilmneb otseselt, et riimsõna positsioonis ei ole primaarne sõna foneetiline koostis, sõnavorm, vaid ennekõike tema signifikatiivne tähendus. Seda kinnitab veel kord ka tõik, et esinemissageduselt on väga kõrgel kohal *tee* sünonüüm *rada*³⁷ – kolmekümne viie esinemiskorruga sageduselt seitsmendal positsioonil (vt lisas 9. tabelit). *Tee* on ka paljude liitsõnade üheks komponendiks: *elutee* ja *metsatee* (kolmel korral), *külavahete*, *rännutee* ja *väljapääsutee* (kahel korral) ning *harjumustee*, *kodutee*, *külatee*, *liivatee*, *matkatee*, *mägitee*, *puiestee*, *saagitee*, *sunnitee*, *suusatee*, *sünnitusete*, *õuete* (ühel korral), seega kokku kaheksakümmend neli korda. *Tee* tähistab horisontaalsel teljel peaaegu eranditult metafoorselt, väljendades inimese kulgu elus ning ajas, tema saatust, samuti hingelisi ja tunnetuslikke protsesse.

Tee puhul ei saa rääkida kinnistunud riimipartnereist – kokku on kõigis riimikettides *teega* riimitud nelikümmend üks erinevat lekseemi. Siin võib näha mitmeid põhjuseid: esiteks, hea riimitavus; teiseks aga puhtgrammatilised põhjused – vastavalt erinevatele käänetele kõlab *tee* kokku väga suure hulga eritüveliste sõnadega.

Kõige sagedamini korreleerub riimides *tee meelega*, mis on inimese tunnetuse ja tema seesmise pale väljendajaks. Kui *tee* on autoloogilises tähenduses, polariseerivad partnerid teineteist läbi vastanduse ja riim loob vastavuse välise ja sisemise liikumise vahel. Nt:

Ka mere vesi külmal ajal kangub

---

³⁶ Bernard Kangro kirjeldab järelärkamisaegse soneti riimileksikat suhteliselt vaesena ning toob selle näiteks riimsõna *tee* esinemuse: “Sõna “tee” on riimina väga tavaline ketis eel – veel – keel – meel”, tavaliselt ülekantud tähenduses (Kangro 1938: 37).

³⁷ Tee on oluline metafoor inimese tegevustele ja inimesele tervikuna kõigis kirjanduslikes kultuurides, samuti võivad teed ja rajad tähistada poeetilistes tekstides aega ja ruumi ning nii reaalseid kui ideaalseid asju (vt pikemalt selle kohta Ferber 2001: 149-151). Kirill Taranovsky järgi seostub aga *tee* nii otseses kui metafoorses tähenduses eriti tugevalt vene trohheilise AbAb riimiskeemiga pentameetriga (Taranovsky 1963).

*ja rändur uinub tuisku mattund teel.
Arg aga päevi eluks ajaks mangub
ning suurest hirmust täitund tema meel.*

(AP/Ra.32.5-8)

Samas võib riimipaar *tee* : *meel* suhestuda metafoorselt – seda juhul, kui *tee* väljendab liikumist hingeelus. Nt:

*Kuid, olematu, kuis jäänd Sa mul meele!
End unustasin Sinu poole teele.*

(MU/M.111a.13-14)

*Kuid talvel kirkastub mu armumeel
ja võtab rahu, mida aeg ei pure,
siis lumepõhja magama jääb mure,
vaim löögivalmilt lendab igal teel.*

(JS/U.66.8-12)

Tee on *meelele* kõnealuse ajastu sonettides isegi sagedasem riimipartner kui *keel*, väljendades selgelt luuletuste üldist temaatikat ja motiivistikku – inimese hingeelu ja saatus, mis on ennekõike suhestatud loodusega. Kui *meele* ja *tee* heliline vastavus väljendab inimese kulgu elus, siis riimsõna *keel* toob sisse ühiskonnatemaatika.

Peaaegu sama sageli kui *meelega*, on horisontaalsel teljel aja või elu kulgu märkiv *tee*, riimitud ajamäärusega *veel* – selliselt on tegu samakõlaga, mis loob metonüümse vastavuse, üks sõna tähistab osa teisest. Nt:

*Nii kõikjal, olgu see kas linnas, talus.
Ja nagu kõige parem sõber veel
ta rõõmus saatja meie eluteel.*

(AP/Ra.33.13-14)

Tee kui tulevik võib olla seotud ka tegutsemisega, nagu nt järgnevas homonüümriimis:

*Veel uduähmas seisavad su teed,
kes teab – võib-olla leidub suureks tuleks
sul sädet, et kord suuri asju teed.*

(HJ/M.29.9-11)

Sageli on *vesi* riimipartner *tee*. *Vesi* on riimsõnana värsis väga mitmetähenduslik, markeerides pisarate metafoorina kurbust, samuti liikumist ja voolavust, peeglit (mis on

omakorda sümbol), maastikku nii otseses tähenduses kui metafoorina, aga ka vedelikku kui jooki ja elu alust. Need tähendused võivad ka põimuda *ja tihti mitu vett on ühes vees* (EEK/Vi.51.10). Korreleeruvalt rohkete tähendustega värsireas ning seoses tüvemuutusega käänetes, kuulub *vesi* ka väga suurde riimiketti – enam kui pooled riimipartnerid esinevad vaid korra. Järgnevas näites märgivad nii *vesi* kui *tee* aega:

Ma tean, et tagasi ei voola veed

/.../

ses peitemängus põimiti me teed.

(AA/P.36b.9,14)

Ometi ei ole siin tegu sünonüümse või metonüümse vastavusega, vaid antonüümse riimiga – *vesi* kui minevik on vastandatud *teele* kui tulevikule, aeg ise on polariseeritud.

Ja nähes surma külmalt kehib õlgu.

Ei hooli ausa elu kitsast teest.

Ei Loojat leidmaks mõtted taevas jõlgu.

Ei otsi igavikku tiigiveest.

(HA/H.37.5-8)

Esimeses näites on aeg tähistatud väga kujundlikult, teises viidatakse – ehkki läbi eituse – ajale täiesti otseselt. *Tee* ja *vesi* võivad võrdluse teel sümboliseerida ka inimese seesmist maailma, tunnetust. Nt:

kui õites kevadised puiesteed.

Arm tuksleb kiirelt pakitsevas rinnas,

just nagu mere rahutumad veed.

(AP/To.79.2-4)

Sõna *puiestee* seemilises kompleksis on aktiveeritud horisontaalselt kevadine tärkamine, puhkemine ning *vees* omakorda mere kaudu rahutus. Riimipartnerite omavaheline funktsioon kinnistab värsis ilmnevat – nende semantiline fookus on suunatud muutustele. Ka järgnevas luuletuses väljendab *vesi* emotsioone, kuid erinevalt möödunud näitest on siin otseselt tegu inimese siseilmaga: *vesi* märgib läbi pisarate kurbust, tema negatiivset konnotatsiooni kinnitab riimipartner *pett*:

ning nagu enese ja minu pett

sul huultel virvleb nukker naeruvina.

Kuid öösel patja nõrgub soolast vett

(LH/L.10.9-11)

Seega võib mõlemat ülaloodud riimi nimetada sünonüümseks. Täenduslikult vastanduvat samakõla näeme aga järgnevas näites:

*ja töös on keeled, kibedad kui mesi.
See sageli mind kitsikusse veab –
näib nali mulle mäge nagu vesi.*

(LH/L.18.10-12)

Riimis *mesi* : *vesi* väljendub sõnade temaatiline kokkukuuluvus, nende tähendus söögi ja joogina. Maitseomaduste vastandus eksplitseeritakse aga horisontaalses kontekstis.

Seega rõhutatakse ka selles riimis sõnapaari seesmist erinevust.

Järgnevas puhtvisuaalsete motiividega stroofis, kinnistab *vee* samakõlastamine pildilise kujundiga tema peegilist tähendust:

*Pillub tähistaevas öhe valget härma,
kuldse vöö kuu visand mööda vett.
Piirab valguskuma kaldal vana pärna –
vastu järve on ta siluett.*

(MK/K.72.1-4)

Ka järgnevas näites näeme, kuidas riim loob semantilise samasuse, sünonüümia, tuues leksikaalsel tähendustasandil erinevatesse teemadesse kuuluvate sõnadele puhul esile nende ühisosa – nii sõnade *esi* kui *iduvesi* semantiline fookus on vertikaalsel teljel seotuna alguses:

*Kuid sündis päev, verd tunnistas ta esi.
Koost lõhuti jõe kalda vaagnaluid,
et pahisema pääseks iduvesi.*

(IG/L.67.9-11)

Algus on ka iseseisvalt oluline riimsõna ning koos *valgusega*³⁸ moodustab ühe konstantseima riimipaari ajastu sonetiriimides. Kui vaadata puhtleksikaalselt, on tegu metafoorse riimiga. Nt:

*Mäeradu käid, kus iga lõpp on algus,
meel hirmukil ja joobnud hetkest, millal
sind pimestab mäelõhest purskuv valgus.*

---

³⁸ “Valgus ja pimedus on ilmselt kõige fundamentaalsemad ja möödapääsmatumad terminid, mida kasutatakse kõige kirjeldamisel nii täht-täheliselt kui metafoorselt, nii elus kui ka kirjanduses” (Ferber 2001: 112).

(KK/K.21.12-14)

Kui *valgus* on markeeritud värsireas negatiivselt, on seda ka *algus*:

*Kui kuu, mis päikeselt saab külma sära,
kui varju raskus kasvab valgusest –
niisama meeli uidata võib kära,
mis tõuseb üsna albist algusest.*

(JS/U.43.1.4)

Hommikumotiiv seob *valguse algusega* otseselt. Nt:

*Ei tea, kas eha see või koidu algus,
või on see nende kohtumiselumm:
mu kohal vesiselge taevakumm
öötunnil kiirgab alla halli valgust.*

(HJ/M.43.1-4)

Vaadelduna aga kultuuriloolises nt piibellikus kontekstis, võib riimi *valgus* : *algus* hinnata sünonüümseks või metonüümseks – valgus seondub algusega maailmaloomises: *Ja Jumal ütles: "Saagu valgus!" Ja valgus sai.* (Mo 1.3) ning näha valgust tähendab olla sündinud (Ii 3.16).

Valguse liikumist, mis tähistab inimese sisemisi tunnetuslikke protsesse, rõhutab homofoonia verbiga *valguma*. Järgnevas näites ilmneb valguse liikuvus ka värsireas, seega on värsi lõpusõnade samakõla värsirea tähenduslikuks kinnituseks, sünonüümne riim:

*mu üle hoovas mittemaine valgus,
sest taevas avanes ja hinge valgus*

(AR/T.114.2-3)

Suhteliselt sage on riimsõnana ka *pimedus*. Nt:

*Ent minu arm vaid trotsib raju embust
ja kõike, mis on orjalikult must.
Sest murda meie südamate lembust
ei suuda keset seda pimedust*

(JS/U.61.9-12)

Toodud näites ühendab nais- ja meesriime samane riimielement – *ust*. Värsiväliselt vaadelduna vastanduvad nais- ja meesriimid semantiliselt, neist esimesed kätkevad positiivset, teised negatiivset konnotatsiooni ning riimipartnerid kinnitavad üksteist ekvivalentsuse printsiibil. Kontekstuaalselt on aga naisriimides *embus* ja *lembus* omavahel

nii emotiivselt kui temaatiliselt vastandatud: *embus* seondub välismaailmast tuleneva negatiivsusega, mis on vastuolus armastusega, *lembus* on just nimelt armastuse ja inimese sisemise tunnetuse väljendajaks.

Välise ja inimese sisemise maailma polariseerib otsesemalt riimisõnade paar *taevas* : *vaev*. Nt:

*All kõlekollase ja moondund taeva
just vastu tuult mu mõtted jälle teel,
kui kiskja puuris määratseb mu meel
ning lahti hammustab me ühisvaeva.*

(MU/M.54.1-4)

Taevas on riimisõnana juba negatiivselt markeeritud; *ühisvaeva* heliline kokkukõla on *taevale* omistatu vormiliseks kinnituseks, sisutasandil võib *ühisvaeva* vaadelda ka *taeva* tagajärjena. Järgnevas näites on esimeseks riimisõnaks *vaev*, *suvetaevas* on selle partneriks:

*neist tüvedest, mis läbi mitme vaeva
all pakase, all kuuma suvetaeva*

(VL/L.44.2-3)

Ka siin töötab riim ekvivalentsuse printsiibil: *taeval* negatiivne on kaastähendus mõlemas plaanis, nii vertikaalselt kui horisontaalselt vaadatuna.

Veel enam emotiivselt negatiivse konnotatsiooniga riimipartnereid toob *taevas* kaasa järgneva soneti nelikuis:

*Kui märtsi päiksest heledaks löi taevas,
siis süttis kassis kire kuivand tael.
Händ üles-alla võnkus nagu vael,
kui oma igatsust ta öiti kuule kaebas.*

*Ja kari kasse, hullund, jõõrast raevas,
kui algas põrgu-lärmi kuuri lael,
siis enam maitset polnud hiireprael –
kass läks ja kadus kodust oma suures vaevas.*

(AV/T.20.1-8)

Erinevalt eeltoodud *taeva* riimidest, pole siin *taevas* oma riimipartneritega nii ühiselt vastavuses. *Taevas* väljendab ajalist mõõdet, seostatuna nii aasta- kui päevaajaga, kevadega ja hommikuga, mingit emotiivset laengut ta otseselt endas ei kannu. Ajaga

suhestatakse ka partnerid *kaebama*, *raev* ja *vaev*, kuid erinevalt *taevast* on nad öö markeriteks.

Taevakõrgused toob välja heliline vastavus kaevamisega:

Jäid rannad kohavad. Jäid avarus ja taevas.

Tumm vaikus seisab üle palati.

Siin kuskil toonesepi uut hauda kaevas,

päev murega käib kahast alati.

(MK/P.42.1-4)

Verb *kaevama* polariseerib taeva ja maise ruumilises plaanis – ülal : all. Veel olulisem vastandlikkus ilmneb kontekstuaalselt: *kaevas* on seotud mitte ainult siinpoolsusega, vaid surma ja kaduvusega, *taevas* seevastu jäävusega. Täpselt sama väljendavad signifikatiivselt ka meesriimid – palat, mille semantiline fookus on haigustel, on samakõlastatud ajamäärusega, mis väljendab püsivust.

Teisiti suhestub *taevaga* riimsõna *laev*, siin on tegu välise kirjeldustega, riimipartner *laev* toob kujutluse taevast kui merest. Nt:

Mu linna kohal torkab pilvelaeva

pikk, habras tele-masti filigraan.

Ja seal, kus kaugustele huikab jaam,

ka turske viljasilo püüdleb taeva.

(MS/H.52.5-8)

Väga sage riimsõna on leksikaalsel tasandil teemasse 'keha' kuuluv *silm*. Kehaline riimisõnavara eesti sonettides väljendab ennekõike hinge ja hingeeluga seonduvat – erinevaid tundeid, emotsioone ja hingeseisundeid. Veel enam, keha mitte ainult ei tunneta maailma, vaid kõneleb teisega – annab endast mõista ja mõistab teist. Nõnda ka *silm* tähistab inimese hingeomadusi: või sisekaemust. Nt:

Juus tõmbund härma ... tema targad silmad

(KK/M.63.7)

Memm, endist pehmust sinu silmist

(MK/E.87b.7)

ja tundeid, nt:

Neil ahastus peegeldub kustuvais silmis

(AP/Ra.45.5)

Meelelise taju kõrval silm ka nt mäletab:

kui mälestusi valgusest näeb silm

(JS/U.60.8)

Silmal on kinnistunud riimipartneriks (*maa*)ilm. Leksikaalsel tasandil on tegu vastanduva riimiga, inimene vs väline maailm³⁹. Sageli on vastandus kontekstuaalselt veel fundamentaalsem, kuna *silm* märgib ennekõike mitte inimpilku maailmale, vaid inimese hingeelu. Nõnda ilmneb riimpaar ka suuremas osas sonettides. Nt:

*siis elas komejant, kes heitis silma
reaalsest veel reaalsemasse ilma.*

(AK/K.95.13-14)

Samas võivad *maailm* ja *silm* olla suhestatud ka ekvivalentsuse põhimõttel, nt järgneva soneti kolmikuis, kus ka maailm märgib inimtunnetust:

*Sa läksid, et sa p i d i d: tulinool
ees juhtis sinu hingust, südant, silma,
ning maha jäi su elu kergem pool.*

*Nii läksid läbi hirmu värava
ja tõstsid üles kandle särava
ning söötsid lauldes – valude maailma.*

(MU/M.117.9-14)

Kogu riimileksikas sageduselt teine on samuti kehalisse sõnavarasse kuuluv *suu* (vt lisas 9. tabelit). Väga sageli märgib *suu* värsireas verbaalset väljendust, mis suuremas osas on markeeritud negatiivselt, nt *Ent küsimus jääb valuledes suule* (LR/A.159.13), *ränk sügisilm ja sõna kõngub suul* (JS/U.59.10). Järgnevas näites eksplitseerib, loob fooni *suu* võimetusele kõneleda tema riimipartner:

*Meist mööduval kentaure kavalkaadil
kord kaela murrab tühjus: tõkkepuu.
Ja igal püssirohust punsund vaadil
ah, viimseks appihüüdeks puudub suu!*

(HA/H.32.1-8)

Sageli on nelikriimides semantiline vastavus lähtuvalt stroofikast, ühe stroofi piires on tähenduslikus vastavuses ühed seemid, teises stroofis loovad tähendust aga teised. Nt:

---

³⁹ Mis on huvitav, inglisekeelses luules on konventsionaalne riimipaar *I* : *eye*, mis märgib sama opositsiooni ning siin märgib silm välist (vt nt Small 1990: 150).

*Ammu väljendusvalmina avanes huul,
aga lõpuks kuum hingus tast lahkuma tõrkus,
lõpuks puruneb kõhkluse pitser mu suul
ja vaid kajana kestma jääb kaduva nõrkus.*

*Mõtted on nagu õied, mis tolmnevad puul.
Neid on viljastand jäädava kevade hõrkus.
Mängib nendega lõpmatust läbistav tuul,
hiigelnahkhiir, kes tähtedel lendlema põrkus.*

(AA/P.32a.1-8)

Näeme, et esimeses nelikus riimis *huul* : *suul* on tegu värsiväliselt võetuna metonüümse riimiga, kontekstuaalselt väljendavad riimipartnerid mõlemad aga ühte – inimese väljendusvahendit, ning selliselt võib riimi vaadelda sünonüümsena. Kui esimeses nelikus on meesriimide leksikaalselt teemaks inimkeha, siis teises nelikus märgivad nad luulekontekstist eraldatuna loodust.

Värsirida valmistab sageli ette riimsõnade semantilist korrelatsiooni, kui sõnadel leksikaalsel tasandil seda pole. Järgnevas näites on esimeses stroofis on vastavus *puu* ja *luulu* vahel, *puu* on paljas ning seetõttu tekib tal ekvivalents *luuluga*. Teises stroofis riimid *sügistuul* : *suul* on suhestatud juba kuuenda värsirea sees, *sügistuul* kallab mõdu ööle kurku, riimuv *suu* on aga inimese kehaosana.

*Maas ruskab nukrust leplik lehekõdu,
suur vaikus ripub poodult paljal puul.
Ja järve põhja uinund lainte sõdu
ei karda enam saarte kauge luul.*

*Siis õhtuvalgust kollakat kui mõdu
öö avat kurku kallab sügistuul.
Su pähe joobumuste kerget õdu
lööb ehapaiste küpset maitset suul.*

(HA/K.48.1.8)

Suu metafoorne tähendus võib olla ülekantud ka looduskirjeldusele, personifitseerides nt ööd ja tunnetust öös:

*Õõ vajus peale, silmitu ja suutu,
kõik hüüded jäid ses vastukajata.
Must taevas oli tähitu ja kuutu
ning pimedus peaaegu rajata.*

(JSe/K.87.1-4)

Toodud näites toimib riim visuaalse metafoorina, *kuu* on taeva *suu*. Õõ *suutus* väljendab ka õist tunnetust.

Riimpartnerid võivad semantiliselt korreleeruda nii, et leksikaalsel tasandil neil sõnadel omavahelist vastavust ei ole, vastavus luuakse vertikaalsel teljel, horisontaalne telg omakorda kinnistab seda. Nt:

*kui võõrastus ja pelgus hajub uttu,
ja kuigi sulavad mu sõnad nuttu,*

(MU/M.111b.2-3)

Udu ja *nuttu* vastavust luuakse mõlemas plaanis, vertikaalse telje kõrval toob seda esile ka horisontaalne: *nutt* on miski, millesse sulavad sõnad. Seega on hajusus *udu* ja *nutu* semantilise vastavuse ühisosaks.

Järgnevas luuletuses loovad riimid tähendust ekvivalentsusega ning on kogu sonetisüžee seisukohalt väga tähenduslikud. Sonetile omaselt kulmineerub luuletus neljateistkümnendas reas pöördega, luuletuse lahendus kajastub ka riimis:

*Mu armsam, sina kohutavalt kauge,
ma näen sind küll, kas arvad, et ei näe!
Siinsamas magad sa. Ma tõstan käe
sul silitamiseks pead, sa unerauge,*

*kes avada ei kavatsegi lauge,
sest kaugeist kaugem oled. Mingi väe
või võimu toel mind viima seitsme mäe
ja mere taha ükski tee ei lauge.*

*See võlusõna, mis veel aitaks, mul
on ununend, kardan, kaua juba,
ja nii sa oled siin mul unetul,*

ja nii ma näen sind ja su kauget tuba,

*kus omavoliliselt võtnud luba
sul silitada pead on keegi hull.*

(AK/K.117.4-5)

Sonetisüžee puändiks on viimases värsis *minu* ja *sinu* kõrvale sisse toodud kolmas isik, *keegi hull*, keda *mina* näen *sinu* pead silitamas – ootamatus seisneb selles, et see kolmas isik on vastavalt kolmandale ja neljandale värsile samuti *mina*. Sõnaga *mul* helilises vastavuses olevad *unetul* ja *hull*, vastavad *minule* ka semantiliselt – esimene neist on *minu* atribuut, teine, kolmandas isikus *hull* väljendab soneti lahendusena ka *mind*. *Sind* markeerivad nelikute naisriimid *kauge* : *lauge* : *unerauge*, *sinu* ja *kauguse* seost kinnitatakse ka kuuendas värsis.

2.5. Vahekokkuvõte

Statistikal põhinev struktuuril-semanticiline leksikaanalüüs näitas, et kõnealuse perioodi soneti riimileksikal on selged temaatilised eelistused.

Enim on riimides sõnu, mis kuuluvad teemaderingi 'maailm'. Väga kõrge sagedusindeksiga (10,5) on maailma enda määratlused *ilm* ja *maailm*. Suurim allteema on siin 'loodus' (ennekõike ilmastiku- ja loodusnähtuseid, aineid ja maavarasid ning maastikku tähistavad sõnad). Esinemissageduselt on oluline ka teema 'valgus ja pimedus', veidi madalama sagedusindeksiga on 'aeg' ja 'protsessid'. Mitmekülgne on erinevate objektide ja nende omaduste leksika, samas on nende puhul suhteliselt madal koguesinemus (3,95).

Sõnavara rohkuselt järgneb teemadering 'inimene'. Inimese puhul on kõrgeima sagedusindeksiga allteemad 'füsioloogia' (8,18) ja 'füüsilised tegevused' (6,24), seevastu riimileksika, mis väljendab 'hinge ja hingeelu', on siin rikkaima sõnavaraga.

'Ühiskond' on kõige madalama sagedusindeksiga peateema – kõigil allteemadel on vastav näitaja alla viie –, kuid sõnavara on siin enam kui poole rikkalikum 'teise' teemast. Teistest enam on olmetemaatikast, leksika mitmekesisuselt järgnevad teemad 'vaimne kultuur' ja 'rahvus, riik'.

Väikseimas teemade rühmas 'teine' on enim inimsuhteid kajastavaid riimsõnu, kõrge sagedusindeksiga on siin teemad 'sugu' (7,5), 'määratlused' (6) ja 'vastuhakk, vägivald'. Mõnede eranditega võib öelda, et mida väiksema sõnavaraga allteema, seda madalam sagedusindeks ning vastavalt, mida kitsama tähendusega sõna, seda madalama esinemissagedusega ta on.

Ehkki töö raamidesse ei mahu riimsõna statistiline analüüs tropoloogilisest vaatepunktist, võib siingi välja tuua üldisi tendentse.

Riimsõna sagedus on otseses seoses tema tähendusliku aspektiga – mida kõrgem esinemissagedus, seda enam on riimsõna metaloogilises tähenduses. Kui leksikaalses signifikatsioonis olid arvuliste näitajate poolest olulised riimsõnad konkreetsed, materiaalsed ning sageli ka välised objektid, siis operatsioonilisel teljel nihkub nende tähendus konkreetsele ja väliselt sisesele. Mida haruldasemad riimipartnerid, seda konkreetsemad need sõnad on. Kui kindlas riimis

on metafoor ennekõike värsirea tasandil ja riimid toimivad polarisatsioonina, siis haruldastes riimides on metafoorne just nimelt riim, värsirea tasandil on siin enam autooloogilist tähendust. Mida pikemasse riimiketti poeetiline sümbol kuulub, mida enam riimipartnereid tal on, seda erinevamate motiividega ta suhestub ka värsireas.

Sagedamini esinevad sõnad on poeetilised sümbolid kogu kultuuriruumis, seega – mida sagedasem riimsõna, seda suurema hulga tekstidega (laias tähenduses) ta korreleerub ning seda enam erinevaid lisatähendusi ta saab.

Sageli on eesti keelt luules korduvate riimsõnade tõttu hinnatud riimivaeseks. Riimileksika analüüsil ilmnes otseselt, et riimsõna positsioonis ei ole primaarne sõna foneetiline koostis, sõnavorm, vaid ennekõike tema signifikatiivne tähendus. Näeme, et riimid korduvad mitte sellepärast, et ei oleks, millega riimida, vaid tegu on selgete temaatiliste eelistustega.

Mis puutub riimsõnade omavahelisse korrelatsiooni, siis nägime, et riimi tähenduslik mehhanism toimib korruga värsirea ja riimipartnerite tasandil. Riimid töötavad troopidena, kuid troobi tüüpi ei saa määrata pelgalt riimipartnerite leksikaalse tähenduse järgi – horisontaalne ja vertikaalne telg on üksteisega dialektiliselt seotud, troobi tüüp avaneb nii riimipartnerite kui värsirea signifikatsiooni suhetes. Värsireal on riimi tähendusloomele oluline mõju hoolimata sellest, kas sõnatähendused harmoneeruvad ka puhtleksikaalselt või mitte – sageli on ka vastavuses olevatel sõnadel värsirea tasandil tähendus nihestunud ning semantiliselt riimuvad juba teisenenud sõnad.

3. Kokkuvõte

Käesoleva töö eesmärgiks oli vaadelda aastail 1940-1968 ilmunud eestikeelsete sonettide põhjal, kuidas riim eestikeelses luules tähendust loob. Esimeses osas andsin ma ülevaate eesti riimi ja riimiteooriate kujunemisest ja arengust, eesmärgiga paigutada kultuuriloolisse konteksti nii analüüsitava perioodi riimid kui ka sinne lähenemine.

Riimisemantikat analüüsisin kahes etapis. Esmalt viisin läbi riimisõnavara leksikaalse analüüsi, eesmärgiga teha kindlaks, kas riimsõnadel on võimalik eristada spetsiifilisi temaatilisi eelistusi ning kas riimipositsioonis olevate sõnade signifikatsiooni kohta saab teha mingeid üldistusi.

Statistilistel andmetel põhineva struktuural-semantilise analüüsi tulemustest ilmnes, et riimi positsioonis olevatel sõnadel on temaatilised eelistused. Sõnavara nelikjaotuses inimene – teine – ühiskond – maailm on esinemissageduselt ja erinevate riimsõnade rikkuselt selges ülekaalus teemaderingid ‘maailm’ ja ‘inimene’, tunduvalt vähem on riimipositsioonis teemade ‘teine’ ja ‘ühiskond’ sõnavara. Allteemadest on arvuliste näitajate poolest olulisimal kohal inimese kehaosi tähistavad riimsõnad, samuti eristuvad kvantitatiivselt inimese füüsilist liikumist ja liigutamist ning ka hingeelu märkivad sõnad. ‘Maailma’ teemaderingist moodustab ülekaaluka osa loodust tähistav sõnavara – siin on nii esinemissageduselt kui sõnavara suuruselt tähtsaimateks allteemadeks ‘ilmastik ja loodusnähtused’, ‘maastik’ ning ‘maavarad ja ained’. Suhteliselt suur on ka teemasse ‘ühiskond’ kuuluv olmet tähistav leksika.

Vaadeldes riimides enim esindatud eritemaatiliste sõnavarade seemilist ühisosa, näeme, et tegu on eelkõige materiaalsel, välist maailma tähistavate nimisõnadega. Siia alla kuulub nt suurem osa loodusalast sõnavara, inimese füsioloogia, olme. Erandiks on hingeelu ja inimtunnetust väljendavad riimsõnad.

Järgnevas osas vaatlesin leksikaalse ja kontekstuaalse tasandi omavahelist suhet. Riim seondub kontekstuaalselt kahe tasandiga: horisontaalselt suhestub riim värsireaga, vertikaalselt riimipartneritega. Minu eesmärgiks oli siin vaadelda, kuidas need kaks telge omavahel funktsioneerivad, samuti teha kindlaks, kas ja mille alusel saab eristada erinevaid riimitüüpe.

Kui leksikaalsel tasandil märgivad arvuliste näitajate poolest olulisimad riimsõnad ennekõike konkreetset ja materiaalsel, siis värsirea (või terve luuletuse) kontekstis kannavad need maksimaalselt abstraktset tähendust, objektid on

interioriseeritud, subjektiveeritud. Esinemissageduse tipus on sõnad, mis ei ole mitte ainult antud teksti siseselt, deiktiselt abstraheritud oma täht-tähelisest tähendusest, vaid on sümbolid kogu kultuuriruumis, lisades luuletusse uusi aegruume. Sellega seondub ka substantiivide tugev ülekaal riimides – sümboliteks on ennekõike nimisõnad. Nõnda on suur nt veesõidukitesse puutuv sõnavara, millel kristlikus kultuuris on väga oluline tähendus. Ka nt riimides esinevad numeraalid on sümboolse väärtusega: *null*, mis tähistab tühjust ja eimiskit; *kaks* kui *minu* ja *sinu* kokkukuuluvus ning *sada* kui lõpmatus.

Üldise tendentsina võib märkida, et riimsõnade esinemiskordade vähenemine on liikumine metaloogiliselt tähendustasandilt autoloogilisele. Kõige sagedasemad on sõnad, millel on lisaks tekstisisesele tropoloogiale ka laiem kultuuriline tähendus; ning mida marginaalsem riimsõna, seda otsesemas tähenduses ta on. Ühest küljest on tegu n.ö klišeeriimidega, millega ei kaasne üllatuslikku momenti, teisalt lülituvad sagedamini esinevad riimid enam intertekstuaalsetesse suhetesse. Samuti on tegu liikumisega üldiselt üksikule – mida kõrgem esinemissagedus, seda kõrgem abstraktsiooniaste, seda üldisemat väärtust riimsõna kannab.

Riimil on analüüsitud perioodis väga selge semantiline funktsioon. Ennekõike on helilised vastavused poetilise universumi tõe garantiiks. Riim võib luua tähendust erinevate troopidena – olenevalt riimuvate sõnade semantilisest funktsioonist, võib riim funktsioneerida nii metafoorina, metonüümiana, võrdlusena või vastandusena. Fooniline vastavus tekstis aktiveerib semiootilised mehhanismid, riimides ei kõla kokku mitte ainult helilised, vaid ka tähenduslikud komponendid. Kui semantilised kategooriad korreleeruvad, hakkavad nad teineteist polariseerima või täiendama.

Kuid siin ilmneb oluline aspekt – nägime, et riimides ei suhestata mitte iseseisvaid lekseeme, vaid lekseeme, mille värsireas (või luuletuses tervikuna) on juba teatavad seemid aktiveeritud. Homofoonia on vahend selle kinnistamiseks või uue tähendusliku plaani lisamiseks. Millise troobina riimipartnerid funktsioneerivad, ei ilmne mitte ainult nende sõnatähenduste omavahelisest korrelatsioonist, vaid samavõrra ka värsireast. Tähendusloome toimub samaaegselt kahel omavahel dialektiliselt seotud teljel. Ning veel enam – erinevate lekseemide kokkukõla võib siduda teksti ka kultuuriloolisese kontekstiga. See aga, nihestades sõnade signifikatsiooni, võib samuti olla määrav riimi semantilisele tüübile. Seega ei saa riimi semantilist tüüpi üheselt kindlaks teha – riimi tähendusloomesse kaasuvad

mitmed (inter)tekstuaalsed faktorid, mille potentsiaali avamises mängib rolli ka lugeja osalus, kirjanduslik kompetents ja ka taju.

Kahe sõna referentsiaalse või lingvistiliselt signifikatiivse tähenduse võrdlev kõrvutamine vaatleb riimi immanentselt ning eeldab, et riimi semantiline aspekt on luuletuse kogutähenduse juures juhtiv struktuur, mitte osa luuletuse mitmeplaanilisest tähistussüsteemist. Riimipartnerite semantilist funktsiooni ei saa vaadata lahus värsireast, vahel mängib rolli ka laiem kultuuriline tähendus. Enimesinevad sõnad on poetilised sõnad (vt Riffaterre 1984: 164), mis astuvad teiste tekstidega eritasandilistesse suhetesse.

Paljud riimsõnad omavad Euroopa kirjanduses sügavaid konnotatsioone, paljud veel laiemalt, mitte ainult Piiblist aga nt ka idamaade filosoofiast. Nt *puu*, *hing*. Nende traditsiooniliste poetiliste riimsõnade seas on vähe neid, millele oleks ainult üks paariline. Kuna paare viiakse vastavusse korduvalt, on neile kujunenud semiootiline iseloom (vt Tarlinskaja 1987: 322). Seega on tegu mitmetasandilise ümberpõimumisega, lõimumisega, mis muudab sõnade seemilised kompleksid mahukaks.

Lõppkokkuvõttes võib öelda, et hoolimata riimi semantilise aspekti eiramisest eesti värsiteoreetilises kaanonis, on kõnealuse perioodi sonetiriimidel väga tugev semantiline funktsioon luulemaailma kujundamisel. Poeetiline universum on deiktiline, selle reeglid kehtivad siinpraegu konkreetses tekstis; riim on üks poetilise universumi loomise mehhanismidest.

Töö edasisteks perspektiivideks on laiendada uurimust mitmes plaanis, otsides vastust järgnevatele küsimustele: 1) Milline on riimisõnavara sonettide koguleksika kontekstis? 2) Millised on riimikettide omavahelised suhted? Kas on riimikette, millega tõenäoliselt kaasneb mingi teine kindel riimikett? 4) Kas riimsõna positsioonil on luuletuses ning riimiketis on tagajärgi luuletuse kujundlikule maailmale? 5) Millisteks semantilisteks tüüpideks jaotuvad kõnealuse soneti riimid? Millised on eesti riimis üllatavad ja kinnistunud, millised haruldased ja täiteriimid? Kas selline eristus on üldse relevantne? Kas neil on seos riimsõna leksikaalse temaatikaga?

Rhymes in the Estonian sonnet in 1940-1968: the semantic aspect (summary)

The aim of the present study is to analyze the nature of rhyme in the area of Estonian culture and language and to treat verse text from the perspective of rhyme. The study is divided into three chapters, of which the first two are theoretical and the third comprises a descriptive analysis.

Until now there have been published no integrated synopses of Estonian rhyme theories; thus, such survey is provided in the first chapter of the present study, including the treatments of rhyme in the Estonian literary criticism, the short review of the genesis and evolution of rhyme in Europe and the short description of Martin Opitz's *Poetics* which has a fundamental importance for Estonian versification theories.

The subject of the second part is rhyme in its actual material - Estonian rhymes in verse text. Here the purpose is not to analyze rhyme next to non-rhyme, but rhyme itself, the mechanism of rhyme in the widest perspective. The first chapter demonstrated which exterior parameters formed rhyme in a poem, now the rhyme itself is analyzed. Mikhail Gasparov (2001: 14) distinguishes three levels in a verse text: a) the ideological-figurative (ideas, emotions, motifs, images); b) stylistics (lexicon, tropes and figures); c) phonical or sonant level (on the one hand metrics, rhythmic, rhyme and strophics and on the other hand alliteration and assonance). These levels only conditionally differ in poem as an integer, each element affects all the levels and belongs to every level. It has been analyzed how a rhyme based on a phonical level – a possible entrance to poetry – affects both the stylistical and ideological level of a poem, i.e. the semantics of it. It is not my aim to decide which words and symbols innately belong to the poetical discourse and which have been “dragged” in there, solely in order to make up a rhyme, but to analyze the semantics of these in different relations. The material has been analyzed in two perspectives – first the analysis of the semantics of the words in the position of rhyme has been accomplished.

The method of the study is the structural semiotical approach.

The structural-semantic analysis which was based on statistics revealed that the lexicon of rhyme in sonnets of the given period has clear thematic preferences.

The main part of the rhyme vocabulary belongs to the thematical circle of ‘world’ (incl. the term for the world itself, which has a very high frequency index, i.e. the ratio of the different lexemes and their occurrences – 10,5). The largest subtheme is ‘nature’ (above all, words signifying weather and natural phenomena, matters, natural resources

and landscapes). Frequent is, as well, the theme 'light and darkness', slightly lower is the incidence of 'time' and 'processes'. Versatile is the vocabulary of different objects and their qualities, at the same time their incidence as a whole is rather low (3,95).

The next thematical circle by occurrence is 'human being', where the highest indices of frequency belong to the subthemes physiology (8,18) and 'physical activities' (6,24), while the rhyme lexicon expressing 'soul and mental life' is the richest.

'Society' is the main theme which has the lowest index of frequency – the corresponding index of all the subthemes is less than 5 –, but the vocabulary is here remarkably richer than the theme of 'the other'. This theme includes more daily thematics, lexically manifold are also 'mental culture' and 'nation, state'.

The smallest group 'the other' includes mostly the rhymes signifying human relationships: high indices of frequencies have the themes 'gender' (7,5), 'specifications' (6) ja 'resistance, violence'. With some exceptions it could be said that the smaller is the vocabulary of the subtheme the lower is the index of frequencies.

Then, the focus is shifted to rhyme as a serial mechanism: the attention is paid both to the horizontal influence of rhyme on a poem, i.e the dialectical relationship between rhyme and verse line, and to the vertical combinations of rhymes as rhyme chains.

Although the study did not include the statistical analysis from the tropological point-of-view, nevertheless, some general tendencies can be pointed out.

The occurrence of a rhyme is directly connected with its semantic aspect – the higher the incidence, the more metalingual meanings the rhyme has. While in the lexical signification the most frequent rhymes signified concrete, material and often exterior objects, then in the operational axis their meaning shifts from concrete to abstract and from exterior to interior. The more unusual the rhyme partners are, the more concrete these words are. While in a certain rhyme metaphor manifests mostly in the level of verse line and rhymes function as polarization, then in rare rhymes metaphorical is rhyme, there is more autological meaning in the level of verse line. The longer the rhyme chain of a poetical symbol is, the more there are different motifs, with which it relates in a verse line.

The Estonian language has often been considered as poor of rhymes due to the frequent repetition of rhymes. The analysis of rhyme vocabulary revealed directly that not the phonetical constitution of a word in the position of rhyme is primary, but above all, its significative meaning. We see that rhymes are repeated not because there are no rhymes, but there are obvious thematic preferences.

The tropology of the rhyme partners becomes manifested not only from the correlation between meanings, but as well from the verse line – rhymes correlate with their partners, if there are some semes activated in it already. Thus, the creation of meaning takes place at the same time on two dialectically connected axes.

The third part of the study is the appendix of the thesis. It is made up of rhyme dictionary and rhyme concordance. These are the first Estonian poetical dictionaries which have been organized according to rhymes. Since the most convenient way to use the data is with the help of search programme, it has been added to the end of the study on a CD-ROM.

The material for both the semantics of rhyme and the rhyme dictionary and concordance are Estonian sonnets written in 1940-1968, both in Soviet Estonia and outside Estonia. The sources of Soviet Estonian sonnets were the bibliographies by Leida Püss (Püss 1971; 1978). the source of the sonnets by émigrè Estonian authors was Bernard Kangro's bibliography (Kangro 1989). The analysis comprises 664 sonnets, i.e 9,296 verse lines.

Despite the disregard of the semantical aspect of rhyme in the Estonian versification theory, in Estonian poetry, first of all, lexemes are rhymed, the semantic fields of words are related to each other. The poetical universe is deictic, its rules are valid here and now in a concrete text; rhyme is one of the mechanisms in creating a poetical universe.

Bibliograafia

I Allikad

a) Nõukogude Eesti autorid

- Alliksaar, Artur 1968. *Olematus võiks ju ka olemata olla*, pp 6-8. Tallinn: Perioodika
- Alliksaar, Artur 1999. *Päikesepillaja*, pp 8, 22, 32-40, 63, 65, 217-218. Tartu: Ilmamaa
- Ehin, Andres 1968. *Hunditamm*, pp 20. Tallinn: Eesti Raamat
- Haavaoks, Paul 1962. *Metsad kohisevad*, pp 73, 77-78. Tallinn: Eesti Riiklik Kirjastus
- Hainsalu, Lehte 1980. *Ainsa ööga läbi maa*. Luulet 1956-1978, pp 126, 138. Tallinn: Eesti Raamat
- Hainsalu, Lehte 1973. *Liivakellas niriseb aeg*. Sonette, pp 9-14, 17-29, 33-38. Tallinn: Eesti Raamat
- Jürisson, Helvi 1983. *Ilmapuu varjus*. Luulet 1954-1982, pp 109-111. Tallinn: Eesti Raamat
- Jürisson, Helvi 1961. *Mägedes sünnivad pilved*, pp 29-31, 43-44, 86. Tallinn: Eesti Riiklik Kirjastus
- Kaalep, Ain 1971. *Klaasmaastikud*, pp 89-102, 107-119. Tallinn: Eesti Raamat
- Kaalep, Ain 1962. *Samarkandi vihik*. Luuletused, pp 13, 48. Tallinn: Ajalehtede-Ajakirjade Kirjastus
- Kaidla, Juta 1969. *Kaksipidi*, pp 82. Tallinn: Eesti Raamat
- Kaidla, Juta 1960. *Süda nõuab laule*, pp 9-12, 17-18, 63, 83-84. Tallinn: Eesti Riiklik Kirjastus
- Kaplinski, Jaan 1965. *Jäljed allikal*, pp 29-32. Tallinn: Eesti Raamat
- Kangur, Kalju 1968. *Kivid ja kajad*, pp 17, 21-22, 31, 41. Tallinn: Eesti Raamat
- Kangur, Kalju 1957. *Mööda jalgteid*, pp 28-29, 31-32, 43, 60, 63-64, 67. Tallinn: Eesti Riiklik Kirjastus
- Kangur, Kalju 1994. *Sõna sees olek*. Värse 1946-1986, pp 24 Tallinn: Eesti Raamat
- Kangur, Kalju 1989. *Sonetiraamat*, pp 24. Tallinn: Eesti Raamat
- Kesamaa, Manivald 1961. *Emad ja pojad*, pp 79-92. Tallinn: Eesti Riiklik Kirjastus
- Kesamaa, Manivald 1958. *Kodud jäävad kodudeks*, pp 65-83. Tallinn: Eesti Riiklik Kirjastus

- Kesamaa, Manivald 1966. *Päikeselaiul*, pp 39-48. Tallinn: Eesti Raamat
- Kesamaa, Manivald 1956. *Pärast tuisku*, pp 51-54. Tallinn: Eesti Riiklik Kirjastus
- Kolla, Ilmi 1983. *Minu kevad*, pp 30. Tallinn: Eesti Raamat
- Kook, Eduard Eeda 1983. *Varjukaetis*, pp 36, 50-54. Tallinn: Eesti Raamat
- Kook, Eduard Eeda 1989. *Viidipäev*. Luulevalimik 1930-1985, pp 24. Tallinn: Eesti Raamat
- Kotta, Felix 1960. *Päikesepaiste*. Viies kogu värse, pp 61. Tallinn: Eesti Riiklik Kirjastus
- Kruus, Oskar 1962. *Ma tulen Otepäält*, pp 17-19. Tallinn: Eesti Riiklik Kirjastus
- Laht, Uno 1965. *Luuletused 1964-1965*, pp 114. Tallinn: Eesti Raamat
- Laht, Uno 1960. *Selle suve värnid*, pp 41. Tallinn: Ajalehtede-Ajakirjade Kirjastus
- Lehtmets, Tõnis 1960. *Esimesed värnid*, pp 25. Tallinn: Eesti Riiklik Kirjastus
- Luik, Viivi 1968. *Hääl*, pp 10-13. Tallinn: Perioodika
- Luik, Viivi 1968. *Lauludemüüja*, pp 44, 61-62. Tallinn: Eesti Raamat
- Merilaas, Kersti 1966. *Kevadised koplid*, pp 56. Tallinn: Eesti Riiklik Kirjastus
- Mänd, Heljo 1960. *Rada viib maanteele*, pp 26. Tallinn: Eesti Riiklik Kirjastus
- Nurme, Minni 1967. *Maarjahein*, pp 184-185. Tallinn: Eesti Raamat
- Nurme, Minni 1963. *Metsõunapuu*, pp 20-22. Tallinn: Eesti Riiklik Kirjastus
- Nurme, Minni 1945. *Sünnimuld*. Luuletused, pp 38. Tallinn: Ilukirjandus ja Kunst
- Parve, Ralf 1945. *Sõduri südames*. Luuletusi isamaasõja päevilt, pp 36. Tallinn: Ilukirjandus ja Kunst
- Raud, Mart 1946. *Kaks astjat*. Värse enne ja pärast sõda, pp 27. Tallinn: Ilukirjandus ja Kunst
- Raud, Mart 1961. *Laulud ei lõpe*, pp 43-44, 347. Tallinn: Eesti Riiklik Kirjastus
- Rimmel, Rudolf 1967. *Sõna romantikast*, pp 64. Tallinn: Eesti Raamat
- Rummo, Paul-Eerik 1962. *Ankruhiivaja*, pp 12. Tallinn: Eesti Riiklik Kirjastus
- Ruud, Linda 1962. *Mu südames on pühapäev*. Luuletusi 1955-1962, pp 17. Tallinn: Eesti Riiklik Kirjastus
- Ruud, Linda 1973. *Naera, Cassandra*. Värse 1963-1972. pp 9, 35. Tallinn: Eesti Raamat
- Sang, August 1963. *Võileib suudlusega*, pp 29. Tallinn: Eesti Riiklik Kirjastus
- Semper, Johannes 1958. *Kuidas elaksid?*, pp 87. Tallinn: Eesti Riiklik Kirjastus
- Seping, Milvi 1961. *Heliseval sillal*, pp 51-52. Tallinn: Eesti Riiklik Kirjastus
- Sõelsepp, Venda 1964. *Algas sellest*, pp 5, 68, 70-71, Tallinn: Eesti Riiklik Kirjastus

- Sütiste, Juhan 1945. *Umsed päevad*, pp 33-70. Tallinn: Ilukirjandus ja Kunst
- Traat, Mats 1966. *Kaalukoda*, pp 7, 13. Tallinn: Eesti Riiklik Kirjastus
- Traat, Mats 1964. *Küngasmaa*, pp 11, 25, 98. Tallinn: Eesti Riiklik Kirjastus
- Veetamm, Muia 1968. *Rajad ja uksed*, pp 54-56. Tallinn: Eesti Riiklik Kirjastus
- Verev, Velli 1961. *Kiviaed*, pp 40-42, 62. Tallinn: Eesti Riiklik Kirjastus
- Vetemaa, Enn 1962. *Häälemurre*. Luuletusi 1958-1962., pp 9, 16, 31. Tallinn: Eesti Riiklik Kirjastus
- Visnapuu, Henrik . *Mu armastus ja ahastus*, pp 378-380
- Ammukaar*. Kirjanduslik koguteos I. 1942. E. Kook, pp 112. Tallinn: Eesti Kirjastus
- Ammukaar*. Kirjanduslik koguteos II. 1943. L. Rimmel, pp 159-160. Tallinn: Eesti Kirjastus

b) Välis-Eesti autorid

- Ahven, Kalju 1956. *Kas mäletad?* Luuletusi 1939-1946, pp 27, 40-41, 44, 55-59, 70, 73. Stockholm: Vaba Eesti
- Asi, Harri 1959. *Heiastused*. Neljas kogu luuletusi, pp 27-28, 31-35, 67. Toronto: Orto
- Asi, Harri 1954. *Kui valgus kaob*. Kolmas kogu luuletusi, pp 46-51. Toronto: Orto
- Grünthal, Ivar 1960. *Lumi ja lubi*. V kogu luulet, pp 38, 53, 67, 68, 72, 75-77, 81-90, 96. Stockholm: Vaba Eesti
- Grünthal, Ivar 1958. *Meri*. Neljas kogu luuletusi: "Mobile in mobilis", pp 7, 48, 49, 67-70. Stockholm: Vaba Eesti
- Grünthal, Ivar 1964. 'Mõõt on täis. VI kogu luuletusi', pp 75, 83. Stockholm: Vaba Eesti
- Grünthal, Ivar 1960. 'Müüdid mülka põhja kadunud maast. Teine kogu luuletusi', pp 11-25, 35, 36, 48. Stockholm: Vaba Eesti
- Grünthal, Ivar 1962. 'Peetri kiriku kellad', pp 103-114, 141-150. (Göteborg:) Mana
- Kangro, Bernard 1949. 'Tulease. Seitsmes kogu luuletusi,' pp 20-28. (Autor:) Lund
- Kangro, Bernard 1951. 'Veebruar. Kaheksas kogu luuletusi', pp 67-76 (Autor:) Lund
- Kork, Jyri 1958. 'Lauljad klaasmere ääres. Luuletusi 1947-1957', pp 14, 56. (Stockholm:) Vaba Eesti

- Lepik, Kalju 1958. 'Kivimurd. Kuues kogu luuletusi', pp 92. Lund: Eesti Kirjanike Kooperatiiv
- Pihlak, August 1958. 'Lõputa ring. Esimene kogu luuletusi', pp 9-18, 21-30, 33-42, 45-54, 57-66, 69-83. Toronto: Ortoprint
- Pihlak, August 1964. 'Raudsed õied. Kuues kogu luuletusi', pp 25-39, 44-45, 50, 52-53, 55, 61, 63, 66, 69-70, 72, 83, 85, 101-104, 112, 115, 117, 123, 126. Buffalo: (Autor)
- Pihlak, August 1963. 'Rist ja viisnurk. Viies kogu luuletusi', pp 9-23, 53, 63, 97, 122-123. Buffalo: (Autor)
- Pihlak, August 1959. 'Tormidemaa. Teine kogu luuletusi', pp 41, 43, 54, 62, 79, 103. Toronto: Ortoprint
- Pihlak, August 1960. 'Tuled soos. Kolmas kogu luuletusi', pp 11, 16, 19, 66, 71-73, 75, 85-99. Toronto: Ortoprint
- Rannit, Aleksis 1946. 'Käesurve. Teine kogu luuletusi', pp 23. Flensburg: Christian Wolff Verlag
- Sanden, Elmar 1959. 'September. Luuletusi 1954-1959. Teine kogu', pp 45-47. Toronto: Orto
- Under, Marie 1963. *Ääremail*. (Stockholm:) Vaba Eesti
- Vihalemm, Arno 1966. 'Tsoo-loogia ehk ingel lindudega', pp 20. Lund: Eesti Kirjanike Kooperatiiv
- Viirlaid, Arved 1967. 'Höllalaulud. Neljas kogu luuletusi', pp 20, 42. Lund: Eesti Kirjanike Kooperatiiv
- Viirlaid, Arved 1962. 'Jäätanud peegel. Kolmas kogu luuletusi 1944-1961', pp 20, 27, 44. Lund: Eesti Kirjanike Kooperatiiv
- Pillesaar, Valve 2000. 'Kuradi kuristik. Laulmata jäänud laulud 1944-1993', pp 43, 112. Tartu: Anamnesia
- Ruutsoo, Albert 1998. 'Tunniskirjad', pp 11, 12, 22, 23, 92, 111, 112, 116. Tallinn: Logos
- Sepp, Vello. Vigased pärlid. Tallinn: (Autor)
- Vadi, Tiiu 2002. 'Mu isamaa armas: luulet, mõtisklusi 1957-2001.' Pp 57-63. Tartu: Atlex

II Viidatud kirjandus:

- Aavik, Johannes 1907. 'Rütmus ja riim.' – In: *Meie Aastasada* nr 11.17.VII, nr 12, 18.VII
- Adams, Valmar 1924. 'Lahtine leht.' – In: *Suudlus lumme*. Tartu: Sõnavara
- Adams, Valmar 1925. 'A. Jürgenstein ja "perversiteet" V. Adamsi luules: Meie "kirjanduslikust" arvustusest.' (Kiri toimetusele) <http://www.kirmus.ee/erni/kogu/kogu_fr.html?adam03.html>
- Adams, Valmar 1977. 'Из истории эстонской рифмы.' – In: *Vene kirjandus, tu arm*. Tallinn: Eesti Raamat
- Ainelo, Jaan; Visnapuu, Henrik 1932. *Poetika põhijooni*. Poetika. Stilistika. Retoorika. Meetrika. Teemaatika. Tektoonika. Kirjandite teooria. Tartu: Noor-Eesti
- Averintsev 1977 = Аверинцев, Сергей Сергеевич. *Поэтика ранневизантийской литературы*. Москва: Наука
- Balnaves, John 1997. *Bernard of Morlaix: The Literature of Complaint, the Latin Tradition and the Twelfth-Century "Renaissance"*. A thesis submitted for the degree of Doctor of Philosophy of the Australian National University <<http://www.prosient.com.au/balnaves/johnbalnaves/dissch6c.asp>>
- Beltrami, Pietro G. 1993. *La Metrica Italiana*. Bologna: il Mulino
- Bergmann, Jaan 1878. 'Luulekunstist: Lühike õpetus luulekunsti koorest.' – In: *Eesti Kirjameeste Seltsi aastaraamat*, pp 36-48. Tartu: Eesti Kirjameeste Selts
- Brinkman, Baba 2002. *The Beste Rym I Kan: The Emergence of Rhyme in English*. <<http://www.babasword.com/history.html>>
- Coseriu, Eugenio 1967. 'Lexicalische Solidaritäten'. – In: *Poetica I*, pp 293-303
- Culler, Jonathan 2002. *Structural Poetics: Structuralism, Linguistics and the Study of Literature*. Routledge: Taylor & Francis Books Ltd
- Dieterich, Karl 2003. 'Byzantine Literature' – In: *Catholic Encyclopedia*. <<http://www.newadvent.org/cathen/03113a.htm>>
- Ferber, Micheal 2001. *A Dictionary of Literary Symbols*. Cambridge University Press
- Gadamer, Hans-Georg 2002. 'Tekst ja interpretatsioon.' – In: *Hermeneutika universaalsus*, pp 239-285. Tartu: Ilmamaa
- Gasparov 1989 = Гаспаров, Михаил Леонович. *Очерк истории европейского стиха*. Москва: Наука

- Gasparov 2001 = Гаспаров, Михаил Леонович. ““Сного тучи надо мною...” Методика анализа.” – In: *О Русской поэзии*. Санкт Петербург: Азбука
- Greimas, Algirdas Julien 1966. *Semantique structurale*. Paris: Larousse
- Grimaud, Michel. ‘Rime / Rhyme.’ – In: *Dictionnaire International des Termes Littéraires International Dictionary of Literary Terms*.
<<http://www.ditl.info/art/definition.php?term=3800>>
- Hoffmeister, Gerhart s.a ‘German Baroque Literature, circa 1570 - circa 1720’. – In: *The Literary Encyclopedia*:
<<http://www.litencyc.com/php/topics.php?rec=true&UID=1332>>
- Hollander, John 2001. *Rhyme’s Reason: A Guide to English Verse*. New Haven, London: Yale University press
- Jakobson, Roman 1971. *Selected writings II. Word and Language*. Paris, Hague: Mouton
- Kaalep, Ain 1959. ‘Eesti keele fonoloogilise struktuuri ja eesti värsiõpetuse suhetest.’ – In: *Emakeele Seltsi Aastaraamat 1958 IV*, pp 110-126. Tallinn
- Kangro, Bernard 1938. *Eesti soneti ajalugu*. Tartu: Akadeemilise Kirjandusühingu toimetised
- Kangro, Bernard 1989. *Eesti kirjakuulutaja eksiilis: biblio- ja biograafiline teatmik aastaist 1944-1986: kirjanduse lugu andmetes, arvudes ja piltides*. Lund: Eesti Kirjanike Kooperatiiv
- Katz, Jerrold; Fodor, Jerry Allan 1963. ‘The structure of a semantic theory’. In: *Language* 39, pp 170-210
- Kristeva, Julia 1990. *Revolution in Poetic Language*. New York: Columbia University Press
- Kruus, Oskar 1962. ‘Kuidas Majakovski tuli Eestisse: Mõningaid seoses olevaid kirjandusloolisi üksikküsimusi.’ – In: *Keel ja Kirjandus* 1962 nr 10, pp 656-664.
- Lanz, Henry 1968. *The Physical Basis of Rime*. New York: Greenwood Press
- Lekomtseva 1973 = Лекомцева, Маргарита. ‘О метрической организации и рифме плана содержания поэтического текста’. – In: *Сборник статей по вторичным моделирующим системам*. Тарту
- Lotman, Juri 1990. *Kultuurisemiootika: tekst, kirjandus, kultuur*. Tallinn: Olion.
- Lotman, Juri 1999. ‘Kultuuride vastastikuse mõju teooriast.’ – In: *Semiosfäär*. Tallinn: Vagabund

- Lotman, Maria-Kristiina 2003. *Jambiline trimeeter: värsisüsteemid, meetrum, rütm, semantika*. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus
- M. Lotman 1979 = Лотман, Михаил. О соотношении звуковых и смысловых жестов в поэтическом тексте. *Труды по знаковым системам*, 11 [УЗ ТГУ, 467], с. 98-119
- Lotman, Mihhail 1995. 'Toward Rhetorical Poetics.' – In: *Uurimusi keelest, kirjandusest ja kultuurist*, pp 139-156. (Mihhail Lotman, Tõnu Viik, ed-s). Tallinn: Acta Collegii Humaniorum Estoniensis
- Lotman, Mihhail 1998. 'Värsisüsteemidest (peamiselt eesti ja vene värssi näitel).' – In: *Akadeemia* 10, pp. 1846-1874; 11, pp. 2058-2078
- Lotman, Mihhail 2003. Loengukursus 'Värsisemiootika.' Eesti Humanitaarinstituut: Kultuuriteooria õppetool
- Lyons, John 1978. *Semantics*. Volume I. Cambridge, London, New York, Melbourne: Cambridge University Press
- Maantee, Paul 1959. 'Riimist.' – In: *Looming* nr 3, pp 444-461
- Melville Clark, Arthur 1986. 'Rhyme.' – In: *The Princeton Handbook of Poetic Terms*, (Alex Preminger, ed), pp 233-235. Princeton, New Jersey: Princeton University Press
- Meschonnic, Henri 1990. *La rime et la vie*. Paris: Verdier
- Mäger, Mart 1971a. 'Riimi üldküsimumusi.' – In: *Looming* nr 1, pp 123-132
- Mäger, Mart 1971b. 'Luuleteksti foneetilise struktuuri ja semantika vahekorrast.' – In: *Keel ja kirjandus* nr 6, pp 325-334
- Nirk, Endel 1953. *Friedrich Reinhold Kreutzwaldi elu ja looming*. Tallinn: Eesti Riiklik Kirjastus
- Opitz, Martin. *Buch von der deutschen Poeterei*.
<<http://gutenberg.spiegel.de/opitz/poeterei/poeterei.htm>>
- Oras, Ants 1930. 'Eesti luule aastal 1929.' – In: *Eesti Kirjandus* nr 4.
- Otsus, Udo 1969. 'Mõningaid märkmeid riimist.' – In: *Looming* nr 1, pp 138-144
- Otsus, Udo 1971. 'Riimiprobleemid 1920dail aastail.' – In: *Keel ja kirjandus* nr 5, pp 257-270
- Peegel, Juhan 1982. 'Eessõna.' – In: *Nimisõna poeetilised sünonüümid eesti regivärssides*. Sõnastik I. Tallinn: Eesti Raamat
- Peep, Harald 1969. *Eesti lüürika kujunemislugu aastail 1917-1929*. [Dissertatsioon, käsikiri TÜ Raamatukogu põhikogus.] Tartu

- Peirce, Charles Sanders 1931-1958. *Collected Papers* (8 Vols.), vol. 2, pp. 274-303.
Cambridge, MA: Harvard University Press
- Peterson, Karl 1920. *Lühike Kirjanduse teooria. (Poetika, prosa aika, stilistika.)*
Tallinn: Kool
- Pottier, Bernard 1964. 'Vers une sémantique moderne' In: *Travaux de linguistique et de littérature*. Strasbourg: Centre de Philologie et de Littératures romanes de l'Université de Strasbourg, 2, 1
- Põldmäe, Jaak 1964. 'Eesti luule riimiprobleeme ja riimikasutus Uno Lahe luules'.
[Võistlustöö, käsikiri TÜ Raamatukogu põhikogus.] Tartu Riiklik Ülikool:
Eesti kirjanduse ja rahvaluule kateeder
- Põldmäe, Jaak 1978. *Eesti värsiõpetus*. Monograafia. Tallinn: Eesti Raamat
- Põldmäe, Viitso 1970 = Вийтсо, Т.- Р., Пылдмяэ, Я. *О методике составления словаря рифм*
- Püss, Leida 1971 (koost). *25 aastat Nõukogude Eesti trükisõna 1940-1965*. Tallinn:
Eesti Raamat
- Püss, Leida 1978 (koost). *Nõukogude Eesti trükisõna 1966-1975*. Tallinn: Eesti
Raamat
- Rajamets, 1959. 'Mõningaid märkusi riimi kohta.' – In: *Looming* nr 10, pp 1571-1578
- Raven, David S 1965. *Latin Metre*. London: Faber and Faber
- Ricoeur, Paul 2000. *The Rule of Metaphor*. Multidisciplinary studies of the creation of
meaning in language. Toronto, Buffalo, London: University of Toronto
Press
- Riffaterre, Michael 1984. *Semiotics of Poetry*. Bloomington: Indiana University Press
- Sapir, Edward 1963. 'The Heuristic Value of Rhyme.' – In: *Selected Writings of
Edward Sapir*. Berkeley and LA
- Scott, Clive 1988. *Riches of Rhyme: Studies in French Verse*. Oxford: Clarendon
Press
- Shapiro, Micheal 1974. 'Semiotique de la rime'. – In: *Poétique (Collection)*, Vol 5, pp
501-519
- Shaw, Thomas J 1975. *Baratynskii: A Dictionary of the Rhymes & A Concordance to
the Poetry*. London: The University of Wisconsin Press
- Small, Judy Jo 1990. *Positive as Sound*. Emily Dickinson's Rhyme. Athens, London:
The University of Georgia Press

- Sõgel, Endel (Ed) 1987. *Eesti kirjanduse ajalugu viies köites. 5. kd., 1. rmt 'Eesti nõukogude kirjandus*. Tallinn: Eesti Raamat
- Sööt, Bernhard 1935. *Stilistika ja poeetika: koolidele*. Tartu: Noor-Eesti
- Taranovsky 1963 = Тарановский, Кирил. 'О взаимоотношении стихотворного ритма и тематики'. – In: *American Contributions to the Fifth International Congress of Slavists*. Pp 287-322. The Hague: Mouton
- Tarlinskaja, Marina 1987. *Shakespeare's verse: Iambic Pentameter and the Poet's idiosyncrasies*. New York, Bern, Frankfurt am Main, Paris: Peter Lang
- Tsur, Reuven 1992. *What Makes Sound Patterns Expressive? The Poetic Mode of Speech Perception*. Durham, London: Duke University Press
- Tuglas, Friedebert 1959. 'Kirjanduslik stiil.' – In: *Teosed VII. Valik kriitilisi töid*, pp 109-169. Tallinn: Eesti Riiklik Kirjastus
- Undusk, Jaan 1995. 'Adressaat ja keel baltisaksa kirjaruumis.' – In: *Uurimusi keelest, kirjandusest ja kultuurist*, pp 112-125. (Mihhail Lotman, Tõnu Viik, ed-s). Tallinn: Acta Collegii Humaniorum Estoniensis
- Vask, Inno 1925. *Meie kirjandusliku kriitika pankrott*. Tartu: Sõnavara
- Vinkel, Aarne 1989. 'Koostamis põhimõtteid.' – In: Liiv, Juhan, *Sinuga ja sinuta*, pp 371-372. Tallinn: Eesti Raamat
- Visnapuu, Henrik 1932a. 'Tähelepanekuid ja märkmeid riimist.' – In: *Looming* nr 3, pp 311-322
- Visnapuu, Henrik 1932b. 'Eesti riimi murrang.' – In: *Looming* nr 5, pp 579-593
- Voll, Eda 1997. *Eesti luulekeele sõnastik*. Tallinn: Eesti Luuleliit
- Whitehall, Harold; Melville Clark, Arthur 1986. 'Rhyme history.' In: *The Princeton Handbook of Poetic Terms*, (Alex Preminger, ed), pp 235-237. Princeton, New Jersey: Princeton University Press
- Wimsatt, William Kurtz 1967. 'One Relation of Rhyme to Reason.' – In: *The Verbal Icon: Studies in the Meaning of Poetry*. Lexington: University of Kentucky Press
- Žirmunski 1923 = Жирмунский Виктор М. *Рифма: Ее история и теория*. Петербург: Academia

Lisa 1: tabelid

9. tabel. Riimsõnade
esinemissagedus
lekseemide kaupa

Riimsõna	Sagedus	Protsent
Kokku	9253	100
tee	60	,65
suu	47	,5
saama	46	,5
vesi	42	,45
nägema	36	,39
tooma	36	,39
rada	35	,38
lööma	33	,36
puu	33	,36
maa	32	,35
teadma	31	,33
rind	30	,32
sina	30	,32
käsi	29	,31
silm	29	,31
kandma	28	,3
looma	28	,3
minema	28	,3
öö	28	,3
andma	27	,29
pidama	27	,29
veel	27	,29
kaduma	26	,28
meel	26	,28
uni	26	,28
aeg	25	,27
mina	25	,27
pihk	25	,27
pea (2)	24	,26
tegema	24	,26
maja	23	,25
jõud	22	,24
tulema	22	,24

tuul	22	,24
käima	21	,23
suur	21	,23
ise	20	,22
jalg	19	,2
hing	18	,19
kaja	18	,19
lind	18	,19
muld	18	,19
mägi	18	,19
seadma	18	,19
see	18	,19
surema	18	,19
vajama	18	,19
maha	17	,18
rida	17	,18
vaoma	17	,18
viima	17	,18
jooma	16	,18
süsi	16	,17
tiib	16	,17
võima	16	,17
luu	15	,16
needma	15	,16
vajuma	15	,16
vedama	15	,16
vöö	15	,16
ajama	14	,15
algus	14	,15
hea	14	,15
kadu	14	,15
karm	14	,15
lumi	14	,15
oht	14	,15
pind (2)	14	,15
sulgema	14	,15
tuli	14	,15
valgus	14	,15
veri	14	,15
õlg	14	,15
idu	13	,14
küsima	13	,14
meri	13	,14
näima	13	,14
rohi	13	,14
sada	13	,14
taevas	13	,14

tuhk	13	,14
uks	13	,14
alla	12	,13
arm (2)	12	,13
hajuma	12	,13
huul	12	,13
kask	12	,13
lugema	12	,13
magama	12	,13
nimi	12	,13
panema	12	,13
pime	12	,13
sööma	12	,13
vaht	12	,13
valu	12	,13
vari	12	,13
voog	12	,13
aine	11	,12
ilm	11	,12
jääma	11	,12
keel (2)	11	,12
kuld	11	,12
laduma	11	,12
laht	11	,12
liiv	11	,12
maine (2)	11	,12
pale	11	,12
rahu	11	,12
ring	11	,12
sadu	11	,12
samm	11	,12
soe	11	,12
taga	11	,12
taguma	11	,12
taha	11	,12
tahtma	11	,12
tund	11	,12
täht	11	,12
vaade	11	,12
vaim	11	,12
väike	11	,12
ees (1)	10	,1
haud	10	,1
kajama	10	,1
kala	10	,1
kuduma	10	,1
kuu (2)	10	,1

maailm	10	,1
nägu	10	,1
põud	10	,1
ramm	10	,1
sala	10	,1
sild	10	,1
soo	10	,1
torm	10	,1
tõde	10	,1
udu	10	,1
vask	10	,1
aade	9	,08
astuma	9	,08
hell	9	,08
ilu	9	,08
kaine	9	,08
kiir (1)	9	,08
kuulma	9	,08
laine	9	,08
laskma	9	,08
laug	9	,08
lend	9	,08
matma	9	,08
muinaslugu	9	,08
mure	9	,08
must	9	,08
nali	9	,08
päike	9	,08
pärima	9	,08
püsima	9	,08
sõud	9	,08
tegu	9	,08
toon	9	,08
täis (2)	9	,08
töö	9	,08
uus	9	,08
vaik (1)	9	,08
vägi	9	,08
õhk	9	,08
aastasada	8	,09
all	8	,09
harjuma	8	,09
ind	8	,09
kiskuma	8	,09
kodumaa	8	,09
kõik	8	,09
laotama	8	,09
lein	8	,09

ling	8	,09
maik	8	,09
muu	8	,09
naine	8	,09
need	8	,09
paik	8	,09
puhas	8	,09
siin	8	,09
taas	8	,09
tallama	8	,09
tuba	8	,09
uhama	8	,09
vaas	8	,09
vilu	8	,09
võim	8	,09
ala	7	,08
elu	7	,08
hall (1)	7	,08
hetk	7	,08
hoog	7	,08
ime	7	,08
juur	7	,08
kalju	7	,08
katma	7	,08
kaua	7	,08
kihk	7	,08
koit	7	,08
laast	7	,08
laps	7	,08
leht	7	,08
läbi	7	,08
maas	7	,08
mari	7	,08
mees	7	,08
noor (2)	7	,08
pala	7	,08
pillama	7	,08
puutuma	7	,08
rajama	7	,08
ringi	7	,08
rõõm	7	,08
sõõm	7	,08
säng	7	,08
tahe	7	,08
tajuma	7	,08
talv	7	,08
tina	7	,08
vaev	7	,08

vahel	7	,08
vaid	7	,08
valama	7	,08
vastu	7	,08
viga	7	,08
vorm	7	,08
õud	7	,08
ära	7	,08
aed	6	,06
aim	6	,06
ammu	6	,06
eest	6	,06
eha	6	,06
hommik	6	,06
hõik	6	,06
jaks	6	,06
jala	6	,06
just	6	,06
juus	6	,06
jõgi	6	,06
kaevama	6	,06
kaks	6	,06
kari	6	,06
keha	6	,06
kidu	6	,06
king	6	,06
kirg	6	,06
kuum	6	,06
kõla	6	,06
kõrv	6	,06
kõu	6	,06
laev	6	,06
laik	6	,06
loor	6	,06
lugu	6	,06
luht	6	,06
luule	6	,06
lüsi	6	,06
morn	6	,06
muutma	6	,06
muutuma	6	,06
norm	6	,06
null	6	,06
nutt	6	,06
olema	6	,06
paha	6	,06
paine	6	,06
petma	6	,06

piht	6	,06
pooma	6	,06
põdema	6	,06
püsi	6	,06
raha	6	,06
rand	6	,06
raske	6	,06
raud	6	,06
retk	6	,06
riivama	6	,06
sa	6	,06
saade	6	,06
sadama	6	,06
saks	6	,06
salm	6	,06
sees	6	,06
siis	6	,06
surm	6	,06
suruma	6	,06
suutma	6	,06
sära	6	,06
süda	6	,06
süles	6	,06
taht	6	,06
truu	6	,06
tumm	6	,06
tuulehoog	6	,06
vaba	6	,06
vaikus	6	,06
vaja	6	,06
valla	6	,06
vile	6	,06
ving	6	,06
visa	6	,06
viskama	6	,06
võlg	6	,06
värv	6	,06
äike	6	,06
üles	6	,06
algama	5	,05
aru	5	,05
eel (1)	5	,05
elusund	5	,05
emakeel	5	,05
ette (1)	5	,05
heitma	5	,05
hind	5	,05
hingus	5	,05

hool	5	,05
hukk	5	,05
hurm	5	,05
jagama	5	,05
jagu	5	,05
juht	5	,05
jutt	5	,05
jõudma	5	,05
keema	5	,05
kinkima	5	,05
kisa	5	,05
koor (1)	5	,05
koos (1)	5	,05
kurg	5	,05
kuu (1)	5	,05
kuul	5	,05
käik	5	,05
lagi	5	,05
laud	5	,05
lee	5	,05
lendama	5	,05
lisa	5	,05
luba	5	,05
lõik	5	,05
maks (2)	5	,05
meie	5	,05
muhk	5	,05
muru	5	,05
mõla	5	,05
mäng	5	,05
mööda	5	,05
norg	5	,05
närv	5	,05
org	5	,05
ori	5	,05
orjatöö	5	,05
pahe	5	,05
palju	5	,05
piik	5	,05
piin	5	,05
pilk	5	,05
pool	5	,05
pori	5	,05
praegu	5	,05
pugema	5	,05
puur	5	,05
raskus	5	,05
rutt	5	,05

salgama	5	,05
seas	5	,05
sein	5	,05
stiil	5	,05
sugu	5	,05
sõna	5	,05
säädma	5	,05
ta	5	,05
tabama	5	,05
taim	5	,05
taluma	5	,05
teine	5	,05
tusk	5	,05
tõus	5	,05
ujuma	5	,05
ulm	5	,05
usk	5	,05
vale (1)	5	,05
vang	5	,05
viis	5	,05
viiv	5	,05
vili	5	,05
virguma	5	,05
vool	5	,05
vähe	5	,05
üllas	5	,05
aasta	4	,04
aer	4	,04
aju	4	,04
arm (1)	4	,04
ebakõla	4	,04
eksirada	4	,04
ema	4	,04
enam	4	,04
et	4	,04
hang	4	,04
helk	4	,04
hilja	4	,04
hull (2)	4	,04
hää	4	,04
iil	4	,04
joon	4	,04
jälgima	4	,04
kaema	4	,04
kaikuma	4	,04
kangus	4	,04
kaos	4	,04
kaotus	4	,04

karjuma	4	,04
kattuma	4	,04
keel (1)	4	,04
kepp	4	,04
kippuma	4	,04
kisama	4	,04
klaas	4	,04
kohus	4	,04
koon	4	,04
kuju	4	,04
kull	4	,04
kuni	4	,04
kurb	4	,04
kõhn	4	,04
laas	4	,04
lahus	4	,04
lai	4	,04
langema	4	,04
leidma	4	,04
liha	4	,04
lilla	4	,04
lina	4	,04
luna	4	,04
lõke	4	,04
läng	4	,04
ma	4	,04
madu	4	,04
maim	4	,04
mast	4	,04
mesi	4	,04
mingi	4	,04
murdma	4	,04
märkama	4	,04
müha	4	,04
naer	4	,04
nina	4	,04
nisa	4	,04
nool	4	,04
nuhk	4	,04
nuruma	4	,04
nõu (1)	4	,04
nõudma	4	,04
närima	4	,04
palk	4	,04
paotama	4	,04
parem	4	,04
pea (1)	4	,04
peitma	4	,04

pide	4	,04
pilliroog	4	,04
pilt	4	,04
pimedus	4	,04
pind (1)	4	,04
poole	4	,04
puhkema	4	,04
puna	4	,04
purema	4	,04
pähe	4	,04
pärg	4	,04
püha	4	,04
püüd	4	,04
riik	4	,04
rikkus	4	,04
rägu	4	,04
ränd	4	,04
saatma	4	,04
saatus	4	,04
sallima	4	,04
salv	4	,04
sarm	4	,04
sattuma	4	,04
seos	4	,04
side	4	,04
siduma	4	,04
siit	4	,04
silt	4	,04
siluett	4	,04
sisu	4	,04
sool (1)	4	,04
sulg	4	,04
suru	4	,04
särav	4	,04
taks	4	,04
tammuma	4	,04
tarm	4	,04
tiir	4	,04
tingima	4	,04
trepp	4	,04
tuju	4	,04
tuuleiil	4	,04
tuum	4	,04
tõke	4	,04
tõrkuma	4	,04
uhke	4	,04
uurima	4	,04
vaagima	4	,04

vaatama	4	,04
valguma	4	,04
valmima	4	,04
vaotama	4	,04
varjama	4	,04
varu	4	,04
vedu	4	,04
vein	4	,04
vend	4	,04
viha	4	,04
vihmasadu	4	,04
viin	4	,04
vina	4	,04
vist	4	,04
vuhkima	4	,04
värav	4	,04
värisema	4	,04
väsima	4	,04
äng	4	,04
ärkama	4	,04
agu	3	,03
alandusepuru	3	,03
allee	3	,03
alus	3	,03
asuma	3	,03
au	3	,03
avama	3	,03
ebamaine	3	,03
ehtima	3	,03
eile	3	,03
eluind	3	,03
elujõud	3	,03
elutee	3	,03
glasuur	3	,03
haljus	3	,03
hanguma	3	,03
hari (2)	3	,03
haru	3	,03
hatt	3	,03
hein	3	,03
hiis	3	,03
hirmumadu	3	,03
hoolima	3	,03
hoos	3	,03
hullama	3	,03
hütt	3	,03
igavene	3	,03
iha	3	,03

ihkama	3	,03
ilmakaar	3	,03
inimene	3	,03
inimsugu	3	,03
isu	3	,03
jaht	3	,03
jalaast	3	,03
janu	3	,03
jaoks	3	,03
jaotama	3	,03
johtuma	3	,03
jube	3	,03
julm	3	,03
järg	3	,03
järv	3	,03
kaev	3	,03
kali	3	,03
kallama	3	,03
kallas	3	,03
kallis (2)	3	,03
kann	3	,03
kaotama	3	,03
karmus	3	,03
kartma	3	,03
karu	3	,03
kaste	3	,03
kasu	3	,03
kauge	3	,03
keelama	3	,03
kell	3	,03
kesa	3	,03
kevade	3	,03
kiire	3	,03
kiitma	3	,03
kiivas	3	,03
koht	3	,03
koni	3	,03
kool	3	,03
koor (2)	3	,03
kraad	3	,03
kruus (1)	3	,03
kude	3	,03
kurd	3	,03
kuri	3	,03
kust	3	,03
kõlu	3	,03
kõne	3	,03
kõrk	3	,03

kägu	3	,03
känd	3	,03
kära	3	,03
kärisema	3	,03
käärima	3	,03
küdema	3	,03
küll	3	,03
küllus	3	,03
lahkuma	3	,03
lahti	3	,03
lahtuma	3	,03
lakkama	3	,03
langus	3	,03
laskuma	3	,03
last	3	,03
lepp	3	,03
linn	3	,03
loht	3	,03
loojuma	3	,03
lootus	3	,03
lord	3	,03
lori	3	,03
luhtuma	3	,03
luisk	3	,03
lumehang	3	,03
luud	3	,03
luur	3	,03
lõikama	3	,03
lõunatuul	3	,03
lõõm	3	,03
lõõsk	3	,03
läitma	3	,03
male	3	,03
maru	3	,03
metall	3	,03
metsatee	3	,03
mil	3	,03
moll	3	,03
mood	3	,03
moon	3	,03
mullapind	3	,03
murduma	3	,03
mõni	3	,03
mõnu	3	,03
mõrv	3	,03
müür	3	,03
nad	3	,03
naerma	3	,03

naga	3	,03
nahk	3	,03
najal	3	,03
napp	3	,03
neelama	3	,03
nii	3	,03
nood	3	,03
noorus	3	,03
norus	3	,03
nõrk	3	,03
nälgima	3	,03
nüüd	3	,03
oaas	3	,03
ohe	3	,03
ood	3	,03
pada	3	,03
pagu	3	,03
parv	3	,03
patt	3	,03
pekslema	3	,03
pere	3	,03
pesa	3	,03
pesema	3	,03
pidu	3	,03
piir	3	,03
pikk	3	,03
pikkus	3	,03
pill	3	,03
pinnavorm	3	,03
Portorali	3	,03
pragu	3	,03
praht	3	,03
pruut	3	,03
puhk	3	,03
puhkima	3	,03
puhtus	3	,03
puhuma	3	,03
puurima	3	,03
põhjatuul	3	,03
põhk	3	,03
pühkima	3	,03
püüdma	3	,03
rabama	3	,03
raev	3	,03
rahulaik	3	,03
rangus	3	,03
rase	3	,03
reetma	3	,03

reha	3	,03
rippuma	3	,03
risk	3	,03
rist	3	,03
roos	3	,03
rumal	3	,03
ruttu	3	,03
ruum	3	,03
ruut	3	,03
rätt	3	,03
saag	3	,03
saar	3	,03
saast	3	,03
salu	3	,03
saoma	3	,03
sari	3	,03
seadus	3	,03
segi	3	,03
seisma	3	,03
siil	3	,03
silmapiir	3	,03
silp	3	,03
sonett	3	,03
sorima	3	,03
sukk	3	,03
suli	3	,03
surilina	3	,03
sõda	3	,03
sõrm	3	,03
säär	3	,03
sügistuul	3	,03
süli	3	,03
taevalaotus	3	,03
tagasi	3	,03
tahuma	3	,03
tala	3	,03
tali	3	,03
Tallinn	3	,03
tasakesi	3	,03
telk	3	,03
tema	3	,03
tera	3	,03
tilk	3	,03
toores	3	,03
toorus	3	,03
turi	3	,03
tuulelaine	3	,03
tuulepuhk	3	,03

tõug	3	,03
täi	3	,03
täis (1)	3	,03
täitma	3	,03
urb	3	,03
vaga	3	,03
vaha	3	,03
valemäng	3	,03
valvel	3	,03
vihkama	3	,03
virge	3	,03
voolima	3	,03
vormima	3	,03
võigas	3	,03
võrk	3	,03
Võrumaa	3	,03
võtma	3	,03
vägivald	3	,03
värin	3	,03
väärima	3	,03
õde	3	,03
õis	3	,03
õitepidu	3	,03
õunapuu	3	,03
üleliia	3	,03
aare	2	,02
aas	2	,02
abi	2	,02
aeva	2	,02
aga	2	,02
ahel	2	,02
ahing	2	,02
aitama	2	,02
ajajärk	2	,02
aknaruut	2	,02
alati	2	,02
arem	2	,02
armastaja	2	,02
armuvägi	2	,02
arv	2	,02
aste	2	,02
asuur	2	,02
avanema	2	,02
ballett	2	,02
Breugnon	2	,02
eel (2)	2	,02
ei	2	,02
eluase	2	,02

elurutt	2	,02
embus	2	,02
ere	2	,02
foon	2	,02
fraas	2	,02
gaas	2	,02
haab	2	,02
haav	2	,02
Hades	2	,02
hakkama	2	,02
hale	2	,02
halin	2	,02
haljas	2	,02
hall (2)	2	,02
hari (1)	2	,02
hekk	2	,02
hele	2	,02
helge	2	,02
hellus	2	,02
hiir	2	,02
hingama	2	,02
hoidma	2	,02
hull (1)	2	,02
hurmama	2	,02
hõng	2	,02
häbi	2	,02
häda	2	,02
härg	2	,02
härm	2	,02
hümn	2	,02
hüüdma	2	,02
idüll	2	,02
iga	2	,02
igamees	2	,02
igatsus	2	,02
igihaljus	2	,02
ihu	2	,02
ilmame	2	,02
ilmuma	2	,02
imbuma	2	,02
isand	2	,02
istuma	2	,02
jaam	2	,02
jahtuma	2	,02
jaksama	2	,02
jalus	2	,02
jama	2	,02
jooks	2	,02

jooksujalu	2	,02
jootma	2	,02
juhtuma	2	,02
jumal	2	,02
jume	2	,02
juurde	2	,02
juustesalk	2	,02
jõlkuma	2	,02
jälg	2	,02
jänesvill	2	,02
kaal	2	,02
kaas	2	,02
kabi	2	,02
kaduvuseidu	2	,02
kaduvuserada	2	,02
kae	2	,02
kaik	2	,02
kaljumägi	2	,02
kaljurand	2	,02
kand	2	,02
kannatama	2	,02
kants	2	,02
kasin	2	,02
kast	2	,02
kastehein	2	,02
kastma	2	,02
kastuma	2	,02
kaugel	2	,02
kava	2	,02
kenam	2	,02
keris	2	,02
kes	2	,02
kest	2	,02
kesvamärg	2	,02
kett	2	,02
kevad	2	,02
kihama	2	,02
kiil (2)	2	,02
kiiva	2	,02
kild (1)	2	,02
kilp	2	,02
kindel	2	,02
kinni	2	,02
kirvendus	2	,02
kitsas	2	,02
klaar	2	,02
kodu	2	,02
kodupaik	2	,02

kodupind	2	,02
kohtuma	2	,02
kokkupõrge	2	,02
koll	2	,02
koos (2)	2	,02
korall	2	,02
kord (2)	2	,02
kraav	2	,02
kristall	2	,02
kruus (2)	2	,02
kukk	2	,02
kukkuma	2	,02
kukkur	2	,02
kulgema	2	,02
kulm	2	,02
kuluma	2	,02
kumb	2	,02
kumin	2	,02
kummaline	2	,02
kummuma	2	,02
kuna	2	,02
kus	2	,02
kustuma	2	,02
kõht	2	,02
kõrge	2	,02
kõrveliiv	2	,02
kõõm	2	,02
käest	2	,02
käng	2	,02
kätte	2	,02
külavahetee	2	,02
künd	2	,02
küngas	2	,02
künnivagu	2	,02
küür	2	,02
laad	2	,02
laadima	2	,02
laanekuru	2	,02
laastama	2	,02
ladu	2	,02
lahe	2	,02
lainevoog	2	,02
lakk	2	,02
laks	2	,02
lammas	2	,02
laotus	2	,02
lauge	2	,02
laul	2	,02

laulusalm	2	,02
leek	2	,02
leheprügi	2	,02
lehk	2	,02
leib	2	,02
leid	2	,02
leinama	2	,02
lembus	2	,02
lett	2	,02
liik	2	,02
liit	2	,02
lill	2	,02
limanahk	2	,02
lohk	2	,02
loid	2	,02
loit	2	,02
lood	2	,02
loom	2	,02
lootma	2	,02
lukk	2	,02
lumm	2	,02
lummama	2	,02
luul	2	,02
lõhn	2	,02
lõim	2	,02
lõug	2	,02
lõuna	2	,02
lähedal	2	,02
lähem	2	,02
läik	2	,02
läte	2	,02
magusam	2	,02
maias	2	,02
maks (1)	2	,02
malm	2	,02
manu	2	,02
Maria	2	,02
mask	2	,02
mastodont	2	,02
meelde	2	,02
meelelaad	2	,02
meelespea	2	,02
mererand	2	,02
mesikärg	2	,02
mesitaru	2	,02
meski	2	,02
millal	2	,02
minarett	2	,02

miski	2	,02
moodi	2	,02
muinasjutt	2	,02
muljuma	2	,02
mustuma	2	,02
mutt	2	,02
muut	2	,02
mänd	2	,02
mängima	2	,02
mängumuru	2	,02
märg	2	,02
märk	2	,02
mätas	2	,02
määr	2	,02
määrima	2	,02
nemad	2	,02
nihkuma	2	,02
niit (1)	2	,02
nire	2	,02
nisu	2	,02
noolima	2	,02
noorusmaa	2	,02
noot (1)	2	,02
normima	2	,02
nuga	2	,02
nukrus	2	,02
nupp	2	,02
nõgi	2	,02
nõmm	2	,02
nõrguma	2	,02
nõu (2)	2	,02
nähe	2	,02
ojakuru	2	,02
olend	2	,02
omapära	2	,02
ootama	2	,02
osa	2	,02
paar	2	,02
paas	2	,02
padu	2	,02
pai	2	,02
paks (2)	2	,02
palett	2	,02
palg	2	,02
paljas	2	,02
paluma	2	,02
palvevend	2	,02
pang	2	,02

panoraam	2	,02
pant	2	,02
paras	2	,02
peal	2	,02
peegelsile	2	,02
peninukk	2	,02
peoleo	2	,02
piirama	2	,02
piirduma	2	,02
pilv	2	,02
pilvelaev	2	,02
pilverüngas	2	,02
pinnima	2	,02
pisut	2	,02
pits	2	,02
plaksama	2	,02
pluus	2	,02
poeg	2	,02
pohlavars	2	,02
pooleks	2	,02
proovima	2	,02
puhkus	2	,02
pukk	2	,02
pulm	2	,02
punduma	2	,02
pung	2	,02
puri	2	,02
purjus	2	,02
puru	2	,02
puruks	2	,02
põikama	2	,02
põlema	2	,02
põlgama	2	,02
põrgu	2	,02
põrm	2	,02
põruma	2	,02
põsk	2	,02
põu	2	,02
päevalill	2	,02
päi	2	,02
päikselaik	2	,02
pärast	2	,02
päriseks	2	,02
raa	2	,02
raba	2	,02
rabasoo	2	,02
rahe	2	,02
rahvas	2	,02

raiskuma	2	,02
raju	2	,02
range	2	,02
rannaroom	2	,02
raudteejaam	2	,02
raugema	2	,02
Reede	2	,02
regi	2	,02
rihtima	2	,02
rinne	2	,02
ristipuu	2	,02
rivi	2	,02
ronima	2	,02
rukis	2	,02
rõhk	2	,02
rõske	2	,02
rännutee	2	,02
saagima	2	,02
saba	2	,02
sagu	2	,02
sahk	2	,02
sai	2	,02
salakood	2	,02
salamahti	2	,02
salk	2	,02
sama	2	,02
samm	2	,02
samuum	2	,02
sasima	2	,02
saun	2	,02
seal	2	,02
seek	2	,02
seelik	2	,02
settima	2	,02
sig	2	,02
sihtima	2	,02
siid	2	,02
siirduma	2	,02
silmapilk	2	,02
siluma	2	,02
Sina	2	,02
sinitaev	2	,02
sirgu	2	,02
sirguma	2	,02
sirts	2	,02
sonima	2	,02
soojus	2	,02
sootuks	2	,02

soov	2	,02
spliin	2	,02
stepp	2	,02
sulama	2	,02
sumama	2	,02
sund	2	,02
surmama	2	,02
sõim	2	,02
sädelema	2	,02
särama	2	,02
särisema	2	,02
särk	2	,02
sääl	2	,02
sügis	2	,02
sündima	2	,02
süüdi	2	,02
Ta	2	,02
taevakumm	2	,02
taevasirge	2	,02
taevatrepp	2	,02
taevaäär	2	,02
tahk	2	,02
taiga	2	,02
takka	2	,02
tall	2	,02
talu	2	,02
talvekuu	2	,02
tamm	2	,02
tants	2	,02
tantsuring	2	,02
tarvis	2	,02
task	2	,02
tasuma	2	,02
tava	2	,02
teadus	2	,02
teeline	2	,02
teras	2	,02
tere	2	,02
tigu	2	,02
tipp	2	,02
toit	2	,02
tont	2	,02
toom	2	,02
toppima	2	,02
torn	2	,02
tornikell	2	,02
traav	2	,02
truudus	2	,02

tui	2	,02
tuikama	2	,02
tuim	2	,02
tuisk	2	,02
tukk	2	,02
tukkuma	2	,02
tulemägi	2	,02
tunduma	2	,02
tung	2	,02
tuulevaga	2	,02
tuur	2	,02
tõene	2	,02
tõik	2	,02
tõrv	2	,02
tõttama	2	,02
tõusma	2	,02
tärkama	2	,02
tühi	2	,02
uduhall	2	,02
uhk	2	,02
uhkus	2	,02
uhtuma	2	,02
uim	2	,02
uksesuu	2	,02
uljus	2	,02
uri	2	,02
ustav	2	,02
vaat	2	,02
vaatlema	2	,02
vabadus	2	,02
vaevama	2	,02
vagu	2	,02
vahe	2	,02
vaip	2	,02
vaist	2	,02
vakka	2	,02
vale (2)	2	,02
valge	2	,02
valgusvoog	2	,02
vali	2	,02
valjus	2	,02
vall	2	,02
vallas	2	,02
valmis	2	,02
valus	2	,02
vaos	2	,02
varjus	2	,02
varras	2	,02

vast	2	,02
vastukaja	2	,02
veetma	2	,02
vehkima	2	,02
vene	2	,02
verepatt	2	,02
verevõlg	2	,02
vetenire	2	,02
vihk	2	,02
vihm	2	,02
viht	2	,02
viitama	2	,02
vikerkaar	2	,02
viljapea	2	,02
vill	2	,02
vinge	2	,02
virvendama	2	,02
virvendus	2	,02
voon	2	,02
voor	2	,02
võit	2	,02
võitma	2	,02
võlgu	2	,02
võlu	2	,02
väitma	2	,02
väljapääsutee	2	,02
väär	2	,02
vöör	2	,02
õel	2	,02
õhtu	2	,02
õitelumi	2	,02
õnn	2	,02
õnnetum	2	,02
õun	2	,02
ülesthõus	2	,02
üttelema	2	,02
aardeladu	1	,01
aardesära	1	,01
aastaaeg	1	,01
aastaringiviir	1	,01
aatlema	1	,01
aatomphine	1	,01
abivägi	1	,01
adjöö	1	,01
adranina	1	,01
adruahel	1	,01
aduma	1	,01
aegu	1	,01

agan	1	,01
ahastus	1	,01
ahastusekisa	1	,01
ahistama	1	,01
ahjukumm	1	,01
ahjupott	1	,01
ahoi	1	,01
ahv	1	,01
aiavärav	1	,01
aimamisepiin	1	,01
aime	1	,01
aimus	1	,01
ajaahel	1	,01
ajakiil	1	,01
ajalaine	1	,01
ajalugu	1	,01
ajaratas	1	,01
ajarägu	1	,01
ajatiib	1	,01
ajujaht	1	,01
ajuliiv	1	,01
ajupuu	1	,01
aknaauk	1	,01
aknalaik	1	,01
akvarell	1	,01
alam	1	,01
alarm	1	,01
alasti	1	,01
alateadvus-ah	1	,01
alatu	1	,01
Aldebaran	1	,01
ale	1	,01
Alkibiades	1	,01
allveepaat	1	,01
allüür	1	,01
alt (1)	1	,01
alt (2)	1	,01
altar	1	,01
alusmüür	1	,01
alustugi	1	,01
amatsoon	1	,01
ameeriklanna	1	,01
Ammukaar	1	,01
andam	1	,01
anduma	1	,01
andumus	1	,01
ankrukett	1	,01
ankrutegu	1	,01

antiik	1	,01
antiloobinahk	1	,01
antinilla	1	,01
antipood	1	,01
Anu	1	,01
anuv	1	,01
aparaat	1	,01
aplalt	1	,01
appihüüd	1	,01
Arbi	1	,01
areen	1	,01
arenema	1	,01
arg	1	,01
argel	1	,01
argosõitja	1	,01
armujaht	1	,01
armumeel	1	,01
armumäng	1	,01
armupant	1	,01
armusõna	1	,01
aroom	1	,01
aruande-iha	1	,01
arutama	1	,01
arvelaud	1	,01
ase	1	,01
asi	1	,01
askus	1	,01
at-at-at	1	,01
auk	1	,01
aururull	1	,01
avali	1	,01
avarii	1	,01
avarist	1	,01
avastama	1	,01
baaridaam	1	,01
baarilett	1	,01
baas	1	,01
Baier	1	,01
bakaaal	1	,01
baleriin	1	,01
bambus-samm	1	,01
barett	1	,01
batong	1	,01
Baudelaire	1	,01
Belamor	1	,01
blindaazh	1	,01
Bo	1	,01
Brant	1	,01

Brecht	1	,01
brontosaurus	1	,01
Bruutus	1	,01
Bubi	1	,01
bukett	1	,01
buntshukk	1	,01
Buonaparte	1	,01
buss	1	,01
bussivoor	1	,01
Böhme	1	,01
Carmencita	1	,01
daam	1	,01
defilee	1	,01
distsipliin	1	,01
Diva	1	,01
do	1	,01
draama	1	,01
Duce	1	,01
dutoor	1	,01
eatu	1	,01
ebapuhas	1	,01
ebasiiras	1	,01
ebasoodus	1	,01
ees (2)	1	,01
eetrianum	1	,01
ehakuma	1	,01
ehalõke	1	,01
ehavalgel	1	,01
ehavalgus	1	,01
ehavalu	1	,01
ehitaja	1	,01
ehk	1	,01
Eile	1	,01
eimiski	1	,01
eitama	1	,01
eks	1	,01
eksinu	1	,01
ekstaas	1	,01
elamisenälg	1	,01
elamu-barakk	1	,01
elamusesõdm	1	,01
elamustekee	1	,01
elamuste-valmis	1	,01
elav	1	,01
elektrolüüt	1	,01
elevandilont	1	,01
elevant	1	,01
Elija	1	,01

eluahel	1	,01
eluala	1	,01
eluargus	1	,01
eluiha	1	,01
elujaatus	1	,01
elujuur	1	,01
elujuuresäng	1	,01
elulelu	1	,01
elulõik	1	,01
elulõim	1	,01
elulõng	1	,01
elunägu	1	,01
elupõletaja	1	,01
elurida	1	,01
eluring	1	,01
elurool	1	,01
elurõõm	1	,01
elusana	1	,01
eluskala	1	,01
elusloom	1	,01
elutrumm	1	,01
elutuige	1	,01
elutung	1	,01
elutuum	1	,01
elutõik	1	,01
eluviisimuutus	1	,01
eluvorm	1	,01
emaarm	1	,01
emahunt	1	,01
Emajõgi	1	,01
emakeelepäike	1	,01
embama	1	,01
Emumägi	1	,01
endaleiaviiv	1	,01
endamaksma- panukihu	1	,01
endapett	1	,01
endast- mõistetav	1	,01
endine	1	,01
ennatlik	1	,01
enne (1)	1	,01
enne (2)	1	,01
ennustaja	1	,01
eredalt	1	,01
eretama	1	,01
erikiht	1	,01
erilaad	1	,01
esi	1	,01

esplanaad	1	,01
ette-taha	1	,01
ette (2)	1	,01
faas	1	,01
falsett	1	,01
fanfaar	1	,01
Faust	1	,01
Fey	1	,01
fiiber	1	,01
filee	1	,01
filigraan	1	,01
film	1	,01
firmamärk	1	,01
flöödipala	1	,01
fuajee	1	,01
gaasikraan	1	,01
gaasimull	1	,01
gamma	1	,01
Georg	1	,01
gigant	1	,01
granaat	1	,01
haardes	1	,01
haare	1	,01
hagu	1	,01
hahetama	1	,01
haigutama	1	,01
haistma	1	,01
hajal	1	,01
haju	1	,01
hajukil	1	,01
hakk	1	,01
hala	1	,01
halama	1	,01
halb	1	,01
haldjavöö	1	,01
halg	1	,01
haljasala	1	,01
haljassööt	1	,01
haljastama	1	,01
hallatus	1	,01
hallavine	1	,01
Halli	1	,01
hallus	1	,01
halvama	1	,01
hapralt	1	,01
hargu	1	,01
harima	1	,01
Harju	1	,01

harjumustee	1	,01
harras	1	,01
harv	1	,01
hauapaik	1	,01
haug	1	,01
haukuma	1	,01
havi	1	,01
hea-ja-kurja- puu	1	,01
headus	1	,01
heaks	1	,01
heegeldama	1	,01
heinakaar	1	,01
heinaküün	1	,01
heinalkäik	1	,01
heinamaa	1	,01
Heine	1	,01
heituma	1	,01
helbesadu	1	,01
heldinuna	1	,01
heledalt	1	,01
heledam	1	,01
heledasti	1	,01
helelilla	1	,01
helendus	1	,01
helevinge	1	,01
helgus	1	,01
helikõla	1	,01
helilaine	1	,01
helisema	1	,01
helivõru	1	,01
helkjas-lilla	1	,01
hellitama	1	,01
helluma	1	,01
hepp	1	,01
hernerõuk	1	,01
higi	1	,01
higitilk	1	,01
hiietamm	1	,01
hiigelhärg	1	,01
hiigelladu	1	,01
hiigellill	1	,01
hiigelmaht	1	,01
hiigelpinge	1	,01
hiigeltorn	1	,01
hiiglakrabi	1	,01
hiiglalind	1	,01
hiiglarikkus	1	,01
hiiglavaat	1	,01

hiilgusjärg	1	,01
Hiina	1	,01
hiireklutt	1	,01
hiirepraad	1	,01
hiivama	1	,01
hilju-hilju	1	,01
hingekuu	1	,01
hingeloom	1	,01
hingemajakas	1	,01
hingepuur	1	,01
hingerahutus	1	,01
hingetuisk	1	,01
hingeõhk	1	,01
hinguma	1	,01
hingusahel	1	,01
hingusring	1	,01
Hippokrates	1	,01
hirm	1	,01
hirv	1	,01
hoiatusalarm	1	,01
hoitu	1	,01
Homeros	1	,01
hommikpoole	1	,01
hoob	1	,01
hoolekägu	1	,01
hoomama	1	,01
hoone	1	,01
hooti	1	,01
hoov	1	,01
Houwald	1	,01
hubasus	1	,01
hubasuu	1	,01
huige	1	,01
huikama	1	,01
hukkuma	1	,01
hulgus	1	,01
hulk	1	,01
humal	1	,01
humoresk	1	,01
hundiauk	1	,01
hundimagu	1	,01
hundinuiad- kõrkjad	1	,01
hunn	1	,01
hunnik	1	,01
hurmuma	1	,01
huugama	1	,01
huumus	1	,01
huvi	1	,01

hõbekang	1	,01
hõbekärg	1	,01
hõbelaik	1	,01
hõbemaja	1	,01
hõbesulg	1	,01
hõbeuimne	1	,01
hõigatu	1	,01
hõige	1	,01
hõikama	1	,01
hõim	1	,01
hõiskama	1	,01
hõrk	1	,01
hõrkjas	1	,01
hõrkus	1	,01
hõbiasi	1	,01
hõbiplekk	1	,01
hädahüüd	1	,01
hädakisa	1	,01
hädaorg	1	,01
hädavaevu	1	,01
hägu	1	,01
hämmastund	1	,01
händ	1	,01
härjavärss	1	,01
härmavõrk	1	,01
härasmaja	1	,01
hävima	1	,01
hävinema	1	,01
hävitusekirk	1	,01
hävituselaine	1	,01
hääbuma	1	,01
häälekahk	1	,01
häälekaja	1	,01
häälepõud	1	,01
hülgama	1	,01
hüljatuna	1	,01
hüpiknukk	1	,01
hüppelaud	1	,01
hüve	1	,01
hüüd	1	,01
ida	1	,01
idatuul	1	,01
idee	1	,01
iduvesi	1	,01
igatahes	1	,01
igatsusehõige	1	,01
igatsusemeri	1	,01
igavik	1	,01

igi-öö	1	,01
igihärm	1	,01
iginiin	1	,01
igitruult	1	,01
igiväärus	1	,01
ihuma	1	,01
ihuvili	1	,01
ike	1	,01
Ilja	1	,01
ilma (1)	1	,01
ilma (2)	1	,01
ilmaaegu	1	,01
ilmakild	1	,01
ilmakord	1	,01
ilmamaa	1	,01
ilmamaja	1	,01
ilmast-ilma	1	,01
ilme	1	,01
ilmutama	1	,01
ilukuninganna	1	,01
ilulõim	1	,01
ilumeel	1	,01
ilutsema	1	,01
imeagar	1	,01
imekaik	1	,01
imeliilia	1	,01
imema	1	,01
imemaa	1	,01
imepuhas	1	,01
imetaja	1	,01
imetegu	1	,01
imetlema	1	,01
imeuus	1	,01
imevirge	1	,01
imevõõ	1	,01
imeõrn	1	,01
imeõrnalt	1	,01
imik	1	,01
imisuu	1	,01
inim-uri	1	,01
inimarg	1	,01
inimkont	1	,01
inimliik	1	,01
inkvisiitor	1	,01
intervall	1	,01
isa	1	,01
isamaa	1	,01
isamaatus	1	,01

isemoodi	1	,01
ist	1	,01
iste	1	,01
istepaik	1	,01
ja	1	,01
jaaniöö	1	,01
jaatama	1	,01
jagaja	1	,01
jaguma	1	,01
jahedalt	1	,01
jahutus	1	,01
jala-ast	1	,01
jalajäri	1	,01
jalalaba	1	,01
jalarätt	1	,01
jalatu	1	,01
jalgealune	1	,01
jalgealus	1	,01
jalgel	1	,01
jalgu	1	,01
jant	1	,01
janune	1	,01
janunema	1	,01
jatkama	1	,01
Johanna	1	,01
jonn	1	,01
jooksma	1	,01
jooksuaeg	1	,01
joonduma	1	,01
joove	1	,01
Josefstad	1	,01
juba	1	,01
juga	1	,01
juhmus	1	,01
juhurõõm	1	,01
juhus	1	,01
julgema	1	,01
julgus	1	,01
jutukas	1	,01
jutupaun	1	,01
jutuvõrin	1	,01
juudateenus	1	,01
juuni	1	,01
juurduma	1	,01
juures	1	,01
juustekee	1	,01
jõevesi	1	,01
jõuluöö	1	,01

jõustama	1	,01
jõutagavarasal	1	,01
jäik	1	,01
jändama	1	,01
järama	1	,01
järeland	1	,01
järele	1	,01
järelmõtiskelu	1	,01
järelroog	1	,01
järelsalk	1	,01
järelsugu	1	,01
järgi (1)	1	,01
järgi (2)	1	,01
järgiaimus	1	,01
järgima	1	,01
järvekool	1	,01
järvelaht	1	,01
järvepeegel	1	,01
järvepind	1	,01
järvesuu	1	,01
jätma	1	,01
jää	1	,01
jäägitult	1	,01
jääkarunahk	1	,01
jääkristall	1	,01
jäär	1	,01
jääratapp	1	,01
jüngriviha	1	,01
ka	1	,01
kaabulodu	1	,01
kaalutu	1	,01
kaaluvih	1	,01
kaarnakari	1	,01
kaarnatiib	1	,01
kaasa	1	,01
kabjakaik	1	,01
kadakas	1	,01
kade	1	,01
kadett	1	,01
Kadriorg	1	,01
kadumisetund	1	,01
kaduv	1	,01
kaduvusejutt	1	,01
kaduvusekäng	1	,01
kaduvusetuli	1	,01
kaduvuse-tunne	1	,01
kaduvuseuni	1	,01
kaebama	1	,01

kael	1	,01
kaelastikku	1	,01
kaelushakk	1	,01
kaemus	1	,01
kaer	1	,01
kaerajaan	1	,01
kagu	1	,01
kahanema	1	,01
kahar	1	,01
kaheksjaotus	1	,01
kahevahel	1	,01
kahi	1	,01
kahinal	1	,01
kahing	1	,01
kahune	1	,01
kahvatus	1	,01
kahvel	1	,01
kai	1	,01
kaigas	1	,01
kaikus	1	,01
kail	1	,01
kaitsekilp	1	,01
kaitsekraav	1	,01
kaitsema	1	,01
kaitsevall	1	,01
kaitsma	1	,01
kajakas	1	,01
kajalood	1	,01
kaksikleid	1	,01
kaksiktaim	1	,01
kaksiktäht	1	,01
kaksikõde	1	,01
kalaprikk	1	,01
kalatiik	1	,01
kaldahari	1	,01
kaldapaat	1	,01
kaldavall	1	,01
kaldavari	1	,01
kaldaäär	1	,01
kale	1	,01
kalguma	1	,01
kalgus	1	,01
kalifee	1	,01
kaljuhari	1	,01
kaljupank	1	,01
kaljurind	1	,01
kaljurüngas	1	,01
kaljutrepp	1	,01

kalk	1	,01
kallim	1	,01
kallis (1)	1	,01
kalliskivi	1	,01
kalm	1	,01
kalmuneid	1	,01
kalmus-kaim	1	,01
kama	1	,01
kamarilla	1	,01
kamp	1	,01
kana	1	,01
kanarbik	1	,01
kandekoogu- puu	1	,01
kanduma	1	,01
kang	1	,01
kangastuma	1	,01
kange	1	,01
kanguma	1	,01
kannakõrin	1	,01
kannelsaba	1	,01
kannike	1	,01
kant	1	,01
kantiinaine	1	,01
kapiteel	1	,01
kapral	1	,01
kapriis	1	,01
karbonaad	1	,01
kare	1	,01
karge	1	,01
Karja-Muri	1	,01
karjasarv	1	,01
karjatanum	1	,01
karjusneid	1	,01
karts	1	,01
karukell	1	,01
karusnahk	1	,01
karv	1	,01
karvakrae	1	,01
karvasalk	1	,01
karvatutt	1	,01
kase-	1	,01
kasepakk	1	,01
kasetohu-	1	,01
kass	1	,01
kastanjett	1	,01
kasvuhoog	1	,01
kasvulugu	1	,01
kasvusuru	1	,01

kasvuvärin	1	,01
katedraal	1	,01
katk	1	,01
katki	1	,01
katkuviirus	1	,01
katsekakk	1	,01
Katzenbrung	1	,01
katustelaviin	1	,01
kaubarong	1	,01
kaudu	1	,01
kaugelt	1	,01
kaugemale	1	,01
kaugemalt	1	,01
kaugenema	1	,01
kaun	1	,01
kaup	1	,01
kaust	1	,01
kavalkaad	1	,01
kavastama	1	,01
kederлуу	1	,01
kee	1	,01
keegeldama	1	,01
keegi	1	,01
keelemärg	1	,01
keelemüür	1	,01
keelepära	1	,01
keeristorm	1	,01
keeristõmme	1	,01
keetma	1	,01
keharakk	1	,01
kehtima	1	,01
Keila-Joa	1	,01
kekk	1	,01
keldrikakand	1	,01
kelk	1	,01
kellaviht	1	,01
kellavärk	1	,01
kepikimp	1	,01
kera	1	,01
keras	1	,01
kere	1	,01
kerima	1	,01
keskel	1	,01
keski	1	,01
kesvajulgas	1	,01
ketipeni	1	,01
kevadkuu	1	,01
kevadmood	1	,01

kevadsadu	1	,01
kevadsõõm	1	,01
kevadsädelus	1	,01
kevaduul	1	,01
kevadvallatus	1	,01
kevadvalu	1	,01
kevadöö	1	,01
kibedusepuru	1	,01
kibuvits	1	,01
kibuvitsamari	1	,01
kida	1	,01
kihelema	1	,01
kiht	1	,01
kiidutülgas	1	,01
kiigutama	1	,01
kiikriivade	1	,01
kiikuma	1	,01
kiil (1)	1	,01
kiim	1	,01
kiindumuste- rida	1	,01
kiir (2)	1	,01
kiirduma	1	,01
kiirtejuga	1	,01
kiirtepid	1	,01
kiirtevihk	1	,01
kiit	1	,01
kiivalt	1	,01
kikas	1	,01
kikeriitus	1	,01
kikivarvul	1	,01
kikki	1	,01
kikkima	1	,01
kikkivarbi	1	,01
kild (2)	1	,01
kile	1	,01
kilkama	1	,01
killavoor	1	,01
kime	1	,01
kimedus	1	,01
Kingissepp	1	,01
kink	1	,01
kinni-lahti	1	,01
kinnistäht	1	,01
kirendama	1	,01
kirgus	1	,01
kirikumassiiv	1	,01
kirjarida	1	,01
kirjastaja	1	,01

kirjatuvi	1	,01
kirjatöö	1	,01
kirjutama	1	,01
kirsik	1	,01
kirtsu	1	,01
kirvendama	1	,01
kiskjahammas	1	,01
kits	1	,01
kitsilt	1	,01
kitsuma	1	,01
kiuste	1	,01
kivi	1	,01
kivikild	1	,01
kivikink	1	,01
kivimüüriline	1	,01
kiviplaad	1	,01
kivipraht	1	,01
kiviraun	1	,01
kiviselg	1	,01
kivitahk	1	,01
kivitrell	1	,01
kivivise	1	,01
klaasrõdu	1	,01
klahv	1	,01
klantsking	1	,01
klappima	1	,01
klassika	1	,01
klassivahe	1	,01
klatshiproua	1	,01
kleidislepp	1	,01
kleit	1	,01
Kleopatra	1	,01
kloppima	1	,01
kobama	1	,01
kobrulehe-luul	1	,01
koda	1	,01
kodu-uks	1	,01
koduaas	1	,01
koduaed	1	,01
kodukari	1	,01
kodumaine	1	,01
kodumaja	1	,01
kodumuld	1	,01
kodune	1	,01
kodunõgi	1	,01
kodurada	1	,01
kodurahu	1	,01
kodusoojus	1	,01

kodutee	1	,01
kodutruu	1	,01
koduuks	1	,01
koduvärv	1	,01
koerapulm	1	,01
kogupauk	1	,01
kohanema	1	,01
kohe	1	,01
kohin	1	,01
kohtukõu	1	,01
kohtumise- lumm	1	,01
koi	1	,01
koiduhahk	1	,01
koidukuma	1	,01
koidulõke	1	,01
koiku-bronn	1	,01
koitma	1	,01
kokkupuut	1	,01
kokkuräägitult	1	,01
kokkusaam	1	,01
kold	1	,01
kole	1	,01
kolkamaa	1	,01
kolle	1	,01
kolleeg	1	,01
kolonnaad	1	,01
koloss	1	,01
komeet	1	,01
kompartment	1	,01
kompima	1	,01
kondoom	1	,01
kong	1	,01
konksu- küüneline	1	,01
konn	1	,01
konnakrooks	1	,01
konnakudu	1	,01
Konnalohk	1	,01
kont	1	,01
kontuur	1	,01
kood	1	,01
koolimaja	1	,01
kooljakuu	1	,01
kooljavaha	1	,01
kooma	1	,01
koonduma	1	,01
kooparand	1	,01
koopasuu	1	,01

koormakaal	1	,01
kooruma	1	,01
koot	1	,01
kopikas	1	,01
koputama	1	,01
koraal	1	,01
korallirahu	1	,01
kord (1)	1	,01
korduma	1	,01
kordumatus	1	,01
kore	1	,01
koridor	1	,01
korjus	1	,01
kortsurägu	1	,01
kortsuvagu	1	,01
kosima	1	,01
kraadima	1	,01
kraakelkeha	1	,01
kraan	1	,01
kraananeet	1	,01
kraasima	1	,01
krae	1	,01
krahv	1	,01
kramp	1	,01
kraplakmari	1	,01
kratt	1	,01
kreekanina	1	,01
kriit	1	,01
kristalltiik	1	,01
kroon	1	,01
Krugloi	1	,01
krupjee	1	,01
krööm	1	,01
kube	1	,01
kuhjategu	1	,01
kuhtuma	1	,01
kuhugi	1	,01
kuis	1	,01
kujutlema	1	,01
kuku	1	,01
kukutama	1	,01
kulbipoom	1	,01
kuldama	1	,01
kullakang	1	,01
kullamägi	1	,01
kullapuru	1	,01
kullerkupp	1	,01
kult	1	,01

kultuurimaja	1	,01
kuluhein	1	,01
kulul	1	,01
kulutuli	1	,01
kuma-ime	1	,01
kuma	1	,01
kumisema	1	,01
kummaliselt	1	,01
kummargil	1	,01
kummikinnas	1	,01
kummipall	1	,01
kummituste- laev	1	,01
kuninganna	1	,01
kunstnik	1	,01
kunstnikupalet	1	,01
kurbus	1	,01
kurekell	1	,01
kuremari	1	,01
kuresahk	1	,01
kuresulg	1	,01
kurgulagi	1	,01
kurikaval	1	,01
kurjajuur	1	,01
kurjus	1	,01
kusi	1	,01
kuski	1	,01
kutse	1	,01
kutsuma	1	,01
kuub	1	,01
kuulama	1	,01
kuulatama	1	,01
kuuldus	1	,01
kuulekalt	1	,01
kuulekas	1	,01
kuuliprits	1	,01
kuulisadu	1	,01
kuulma- nägema	1	,01
kuumus	1	,01
kuup	1	,01
kuur (1)	1	,01
kuur (2)	1	,01
kuusevöö	1	,01
kuusik	1	,01
kuusk	1	,01
kuutu	1	,01
kvassitehas	1	,01
kõdu	1	,01

kõdunema	1	,01
kõhklusnire	1	,01
kõhumure	1	,01
kõikealistav	1	,01
kõikjal	1	,01
kõikuma	1	,01
kõlarikkus	1	,01
kõlkasari	1	,01
kõlkuma	1	,01
kõma	1	,01
kõneaine	1	,01
kõnehoool	1	,01
kõnekam	1	,01
kõnepult	1	,01
kõnetooli-kirg	1	,01
kõnetraat	1	,01
kõng	1	,01
kõrb	1	,01
kõrbema	1	,01
kõrgekaljuline	1	,01
kõrgemal	1	,01
kõrgepinge	1	,01
kõrguma	1	,01
kõrgus	1	,01
kõrkus	1	,01
kõrtekuld	1	,01
kõrtsilett	1	,01
kõrval	1	,01
kõrvalkuju	1	,01
kõrvalmaik	1	,01
kõrvalpõik	1	,01
kõrvelagendik	1	,01
kõva	1	,01
kõvakskeedet	1	,01
käbi	1	,01
käegavise	1	,01
käes	1	,01
käharpea	1	,01
kähe	1	,01
kähedalt	1	,01
kängima	1	,01
kängu	1	,01
känguma	1	,01
käpp	1	,01
kärg	1	,01
käsilane	1	,01
käsiranne	1	,01
Käsitööline	1	,01

käskima	1	,01
kätejaks	1	,01
kääbus	1	,01
kään	1	,01
käänd	1	,01
kääriterituse-	1	,01
kõiesilmus	1	,01
kõievedu	1	,01
kõitma	1	,01
kööme	1	,01
kühmuvajund	1	,01
külaline	1	,01
külapillilugu	1	,01
külastama	1	,01
külatee	1	,01
küli	1	,01
külm	1	,01
külmalaine	1	,01
külvimatt	1	,01
kümme	1	,01
kümnis	1	,01
künnihärg	1	,01
künnilind	1	,01
künnis	1	,01
küpsemise- hõrkjas	1	,01
küsimus	1	,01
küsitlama	1	,01
kütt	1	,01
küttima	1	,01
küünarnukk	1	,01
küürima	1	,01
küüs	1	,01
küüt	1	,01
laagrilesk	1	,01
laastat	1	,01
laava	1	,01
labürint	1	,01
ladvakiik	1	,01
laevakere	1	,01
laevapäri	1	,01
laga	1	,01
lagedale	1	,01
lagendik	1	,01
lahas	1	,01
lahastus	1	,01
lahedalt	1	,01
lahesopp	1	,01
lahing	1	,01

lahingmõllukõu	1	,01
lahkamiselust	1	,01
lahkumisekuu	1	,01
lahkus	1	,01
lahtimuuk	1	,01
lahu	1	,01
laibaahi	1	,01
laid	1	,01
laiguti	1	,01
laim	1	,01
lainehari	1	,01
laineline	1	,01
lainepikkus	1	,01
lainepisku	1	,01
lainepragu	1	,01
laines	1	,01
laip	1	,01
laisk	1	,01
laiskuma	1	,01
laitma	1	,01
laiuma	1	,01
lakaluuk	1	,01
laksuma	1	,01
lallama	1	,01
Lama	1	,01
lamama	1	,01
lambitaht	1	,01
lammuma	1	,01
lamp	1	,01
lant	1	,01
lapsepõlveaegu	1	,01
lask	1	,01
lastetrall	1	,01
lastu	1	,01
lasuma	1	,01
latt	1	,01
laualamp	1	,01
laubajutt	1	,01
laubavaha	1	,01
laugema	1	,01
lauluheli	1	,01
lauluhoog	1	,01
laululelu	1	,01
laululõim	1	,01
laulupidu	1	,01
laalurõke	1	,01
laulusalv	1	,01

lauluvara	1	,01
lauluveli	1	,01
lauluvägi	1	,01
laup	1	,01
laustala	1	,01
lavakujundaja	1	,01
lavalõust	1	,01
lavasamm	1	,01
lavastama	1	,01
leegion	1	,01
leekima	1	,01
Leete	1	,01
legend	1	,01
lehe-hiirekõrv	1	,01
lehekõdu	1	,01
lehelaipe	1	,01
lehelangemine	1	,01
lehetuisk	1	,01
lehte	1	,01
lehvitama	1	,01
leierkast	1	,01
leinakrepp	1	,01
leinaloor	1	,01
leinapaju	1	,01
leivakvass	1	,01
leivalõik	1	,01
leivapala	1	,01
leivaviil	1	,01
lelu	1	,01
lemmiklill	1	,01
lendutung	1	,01
leos	1	,01
lepasalu	1	,01
leppima	1	,01
lesima	1	,01
lest	1	,01
liduma	1	,01
ligem	1	,01
lihakraam	1	,01
Lihatarg	1	,01
lihtis	1	,01
lihtsam	1	,01
liibuma	1	,01
liigutama	1	,01
liikuma	1	,01
liiprihalg	1	,01
liir	1	,01
liitma	1	,01

liivajahu	1	,01
liivakast	1	,01
liivaküngas	1	,01
liivamägi	1	,01
liivatee	1	,01
liivi	1	,01
likku	1	,01
lilleküllus	1	,01
lillennupp	1	,01
lilleõis	1	,01
linaligu	1	,01
lindpüri	1	,01
linguvisse	1	,01
linik	1	,01
linna-	1	,01
linnuhõik	1	,01
linnuparv	1	,01
linnupiim	1	,01
linnupisi	1	,01
linnupoeg	1	,01
linnupüri	1	,01
linnus	1	,01
lipp	1	,01
lipukangas	1	,01
lisama	1	,01
litsuma	1	,01
livree	1	,01
loba	1	,01
loendama	1	,01
loeng	1	,01
lohemadu	1	,01
lohutus	1	,01
loitma	1	,01
loode-	1	,01
loodus	1	,01
Loodus	1	,01
looduslugu	1	,01
loodusnähe	1	,01
loodusvägi	1	,01
loog	1	,01
loogu	1	,01
looja	1	,01
Looja	1	,01
loomakari	1	,01
loomavagunmaja	1	,01
loomejõud	1	,01
loomishetk	1	,01
loomisrõõm	1	,01

loomusund	1	,01
loopima	1	,01
looruma	1	,01
lootepõis	1	,01
lootus-kahtlus	1	,01
lootusetala	1	,01
lootusidu	1	,01
lootusluna	1	,01
lootustuli	1	,01
loov	1	,01
loputama	1	,01
losa	1	,01
lossima	1	,01
lossitorn	1	,01
lossivaremed	1	,01
loterii	1	,01
lovelõke	1	,01
luhahein	1	,01
luhajõgi	1	,01
luide	1	,01
luigeparv	1	,01
luitehari	1	,01
luituma	1	,01
lukutama	1	,01
lumekakk	1	,01
lume- kuninganna	1	,01
lumelang	1	,01
lumemägi	1	,01
lumepall	1	,01
lumerätt	1	,01
lumesadu	1	,01
lumesahin	1	,01
lumevalge	1	,01
lumevall	1	,01
lumevedu	1	,01
lunastus	1	,01
Lund	1	,01
lunima	1	,01
lurin	1	,01
lurjus	1	,01
lusikas	1	,01
lust	1	,01
luudne	1	,01
Luuga	1	,01
luuk	1	,01
luulehobu	1	,01
luulepõim	1	,01
luuletahvel	1	,01

luup	1	,01
lõhkuma	1	,01
lõhmuslehis	1	,01
lõhnama	1	,01
lõigatu	1	,01
lõikusaeg	1	,01
lõikuspidu	1	,01
lõks	1	,01
lõmm	1	,01
lõo	1	,01
lõpp	1	,01
lõppematu	1	,01
lõpplaja	1	,01
lõpuarve	1	,01
lõpukanonaad	1	,01
lõpuklass	1	,01
lõpupidu	1	,01
lõpurada	1	,01
lõrin	1	,01
lõuendrätt	1	,01
lõunaleib	1	,01
lõunamine	1	,01
lõunaraja	1	,01
lõunasoe	1	,01
lõvi	1	,01
lõvipuur	1	,01
lõõrimisi	1	,01
läbinähtamatu	1	,01
läbisegi	1	,01
lähtealus	1	,01
läige	1	,01
längi	1	,01
längu	1	,01
lävepakk	1	,01
lävi	1	,01
lööps	1	,01
lökkima	1	,01
lülü	1	,01
lünk	1	,01
lüüriline	1	,01
Maa	1	,01
maadlema	1	,01
maailmajagu	1	,01
maailmaruum	1	,01
maailmavaade	1	,01
maakera	1	,01
maal	1	,01
maalisell	1	,01

maani	1	,01
maastat	1	,01
madalrõhk	1	,01
madonnakuju	1	,01
magu	1	,01
magus	1	,01
mahagon	1	,01
mahe	1	,01
mahedalt	1	,01
mahlamesi	1	,01
mahlapruul	1	,01
maht	1	,01
mahti	1	,01
mahtuma	1	,01
mai	1	,01
maigutama	1	,01
maikuu-päev	1	,01
maine (1)	1	,01
maitsema	1	,01
maitсенõrkus	1	,01
maitsma	1	,01
maitsmismeel	1	,01
majalogu	1	,01
majesteet-mägi	1	,01
makett	1	,01
maksiim	1	,01
maldama	1	,01
malk	1	,01
mana	1	,01
Mana	1	,01
manala	1	,01
mandariin	1	,01
mandariini-puu	1	,01
manduma	1	,01
maneet	1	,01
manguma	1	,01
mannatama	1	,01
mant	1	,01
mardisant	1	,01
Maria-illikuku	1	,01
marsruut	1	,01
masin	1	,01
mass	1	,01
massliha	1	,01
mastiraa	1	,01
matkakepp	1	,01
matkama	1	,01
matkatee	1	,01

mats	1	,01
mattuma	1	,01
matus	1	,01
mau	1	,01
me	1	,01
Medet	1	,01
meele	1	,01
meeleheit	1	,01
meeleheite-siu	1	,01
meelekoht	1	,01
meelelahutus	1	,01
meelelikkus	1	,01
meelepett	1	,01
meelerahu	1	,01
meelespea- mindluule	1	,01
meelevald	1	,01
meeliviivalt	1	,01
meelpära	1	,01
meeltelumm	1	,01
meeltevallutaj	1	,01
meenuma	1	,01
meistriteos	1	,01
melodraama	1	,01
memm	1	,01
merelaht	1	,01
merelind	1	,01
merepagu	1	,01
merepiir	1	,01
merepind	1	,01
meresool	1	,01
meretuul	1	,01
meretõus	1	,01
merevaik	1	,01
merevoog	1	,01
mereülekanne	1	,01
mesilane	1	,01
mesinädal	1	,01
mesoon	1	,01
mess	1	,01
meteoridiisadu	1	,01
mets	1	,01
metsarada	1	,01
metsasakk	1	,01
metsataik	1	,01
metsatukk	1	,01
metsavaikus	1	,01
metsaviir	1	,01
mida	1	,01

midrilind	1	,01
mihklimaru	1	,01
miin	1	,01
miivis	1	,01
miljon	1	,01
miljöö	1	,01
milla'	1	,01
mingituub	1	,01
mink	1	,01
minoor	1	,01
miraazh	1	,01
mis	1	,01
mistraal	1	,01
mitmekuine	1	,01
mitteolemine	1	,01
mokk	1	,01
mollimüüt	1	,01
moonduma	1	,01
mossis	1	,01
Muchtor	1	,01
mudilaseohtu	1	,01
muinasjutu-lõik	1	,01
muinasjutu- õene	1	,01
muinasmaa	1	,01
muist	1	,01
muistejutt	1	,01
mukk	1	,01
mulk	1	,01
mullaime	1	,01
mullakiht	1	,01
mullalaine	1	,01
mullapuru	1	,01
mullaraas	1	,01
mullu	1	,01
muna	1	,01
munamugu	1	,01
munavare	1	,01
muremust	1	,01
muremõrkjas	1	,01
muretus	1	,01
murueit	1	,01
muruneid	1	,01
mustama	1	,01
mustav	1	,01
mustikmaa	1	,01
muttataotus	1	,01
muukima	1	,01
muul	1	,01

muus	1	,01
muusa	1	,01
muusik	1	,01
muudetund	1	,01
muutus	1	,01
mõdu	1	,01
mõdusarv	1	,01
mõis	1	,01
mõistmatus	1	,01
mõranema	1	,01
mõrk	1	,01
mõrkjalt	1	,01
mõru	1	,01
mõte	1	,01
mõtlemata	1	,01
mõtteheide	1	,01
mõtteilm	1	,01
mõttepada	1	,01
mõtteselge	1	,01
mõttesumm	1	,01
mõttevaha	1	,01
mõtte- virvendus	1	,01
mõõdupael	1	,01
mõõgatera	1	,01
mõõn	1	,01
mäekuru	1	,01
mägijärv	1	,01
mägitee	1	,01
mähk	1	,01
mähkmelapp	1	,01
mälestus	1	,01
mälutühik	1	,01
mängukann	1	,01
mängunukk	1	,01
mängupaik	1	,01
mängurada	1	,01
mängusäng	1	,01
männikroon	1	,01
märgutuli	1	,01
märkima	1	,01
märts	1	,01
märtsisadu	1	,01
mättaviir	1	,01
määrimatu	1	,01
määritus	1	,01
määrus	1	,01
müks	1	,01
mürapilv	1	,01

mürgimadu	1	,01
mürgitilk	1	,01
müriaad	1	,01
mürk	1	,01
müüritegu	1	,01
naaber-kaim	1	,01
naasema	1	,01
naba	1	,01
nabima	1	,01
nadu	1	,01
naeluma	1	,01
naeratama	1	,01
naerukil	1	,01
naerukõla	1	,01
naerurõke	1	,01
naerusuine	1	,01
naerutuju	1	,01
naeruvina	1	,01
nailonpluus	1	,01
naistepuudus	1	,01
nakatuma	1	,01
nakkama	1	,01
naks	1	,01
naksuma	1	,01
naljakas	1	,01
naljapala	1	,01
naljastama	1	,01
nari	1	,01
narts	1	,01
nats	1	,01
natt	1	,01
naum	1	,01
neel	1	,01
neetima	1	,01
negatiiv	1	,01
neitsihing	1	,01
neitsiohtu	1	,01
neitsirike	1	,01
neiu	1	,01
neljas	1	,01
nelk	1	,01
nihelema	1	,01
nihk	1	,01
niidukaar	1	,01
niit (2)	1	,01
nimekaim	1	,01
ning	1	,01
nisatari	1	,01

Noa	1	,01
noodivihk	1	,01
noor (1)	1	,01
nootn (2)	1	,01
norguspäi	1	,01
norima	1	,01
norutunne	1	,01
nosima	1	,01
Nova	1	,01
nuhkima	1	,01
nukk	1	,01
nulg	1	,01
nurja	1	,01
nurjuma	1	,01
nurm	1	,01
nurmekana	1	,01
nurmekund	1	,01
nutunire	1	,01
nutusagu	1	,01
nutuvahk	1	,01
nuuks	1	,01
nõene	1	,01
nõgu	1	,01
nõiamuna	1	,01
nõiasoeng	1	,01
nõiaväel	1	,01
nõid	1	,01
nõks	1	,01
nõrkema	1	,01
nõrkus	1	,01
nõtke	1	,01
nõtkuma	1	,01
nõtkus	1	,01
nõus	1	,01
näht	1	,01
näitemäng	1	,01
näiv	1	,01
nälg	1	,01
näppama	1	,01
näpuots	1	,01
närbumine	1	,01
närtsima	1	,01
närviniit	1	,01
näärikuu	1	,01
näärिताat	1	,01
nääriöö	1	,01
nöör	1	,01
nüsima	1	,01

ohu-	1	,01
ohvriand	1	,01
ohvrimundus	1	,01
oi	1	,01
oid	1	,01
oimuluu	1	,01
oja	1	,01
ojajoom	1	,01
ojakallas	1	,01
ojanire	1	,01
okariin	1	,01
okasrada	1	,01
okastraat	1	,01
okkapuru	1	,01
okkasem	1	,01
oksaraag	1	,01
olematu	1	,01
olemine	1	,01
olemisetaju	1	,01
olev	1	,01
omaette	1	,01
omajagu	1	,01
Omar	1	,01
ookeanipind	1	,01
ootamata	1	,01
ootamine	1	,01
ooteviiv	1	,01
ootus	1	,01
ootusrõõsas	1	,01
oreool	1	,01
orjapäevad-laa	1	,01
orjus	1	,01
orm	1	,01
oruveer	1	,01
oskama	1	,01
ost	1	,01
ostma	1	,01
otsatus	1	,01
otsekohe	1	,01
otsima	1	,01
paadisild	1	,01
paaruma	1	,01
paat	1	,01
paber	1	,01
paberossiving	1	,01
padakonn	1	,01
paduvesi	1	,01
pagas	1	,01

pagulane	1	,01
pahaks	1	,01
pahane	1	,01
pahemkäsi	1	,01
pahin	1	,01
pahinal	1	,01
pahm	1	,01
pahmas	1	,01
pahus	1	,01
pahv	1	,01
paigutama	1	,01
paiguti	1	,01
paiknema	1	,01
paiku	1	,01
pain	1	,01
painavalt	1	,01
paines	1	,01
paiskuma	1	,01
paiste	1	,01
paistes	1	,01
paitama	1	,01
paju	1	,01
pajuk	1	,01
pajukoor	1	,01
pajupadu	1	,01
pajurida	1	,01
pakatus	1	,01
pakk	1	,01
pakkuma	1	,01
paks (1)	1	,01
palat	1	,01
palavikusui	1	,01
palavpõuane	1	,01
palginott	1	,01
palgipuu	1	,01
pali	1	,01
paljajalu	1	,01
paljapäi	1	,01
paljastama	1	,01
paljasääri	1	,01
pall	1	,01
pallimäng	1	,01
palmima	1	,01
palmisalu	1	,01
palu	1	,01
palve	1	,01
palvemaja	1	,01
pamp	1	,01

panegüüriiline	1	,01
panipaik	1	,01
pank	1	,01
pannoo	1	,01
panoraama	1	,01
panus	1	,01
Papiniidu-Tori	1	,01
paradiis	1	,01
paragraafi-saba	1	,01
pargipuu	1	,01
pari	1	,01
parkett	1	,01
parm	1	,01
part	1	,01
pasataud	1	,01
passima	1	,01
passioon	1	,01
pastellvärv	1	,01
patrioot	1	,01
paun	1	,01
pealinn	1	,01
pealt	1	,01
peatuma	1	,01
peegel	1	,01
peegeldama	1	,01
peegelpilt	1	,01
peegelpind	1	,01
peegelreid	1	,01
peel	1	,01
peen	1	,01
peet	1	,01
peidetud	1	,01
peidus	1	,01
peiu	1	,01
peksma	1	,01
peremees	1	,01
peretuba	1	,01
peri	1	,01
pessimist	1	,01
Petroskoi	1	,01
pett	1	,01
pidevuselõng	1	,01
pidi	1	,01
pigem	1	,01
pigi	1	,01
pihituba	1	,01
pihlamari	1	,01
pihlasalu	1	,01

pihtima	1	,01
pii	1	,01
piibulugu	1	,01
piiluma	1	,01
piimapang	1	,01
piimatonn	1	,01
piinarikkus	1	,01
piinavhele	1	,01
pikku	1	,01
piksekera	1	,01
pikseplekk	1	,01
piksetorn	1	,01
piksevihm	1	,01
Pilaatus	1	,01
pilet	1	,01
pilkane	1	,01
pillikeel	1	,01
pilu	1	,01
pilveluuk	1	,01
pilveroit	1	,01
pilverünk	1	,01
pilverüsa	1	,01
pilvesagar	1	,01
pilvesakk	1	,01
pilvesumm	1	,01
pilvesõud	1	,01
pilvetekk	1	,01
pilvevall	1	,01
pilvevine	1	,01
pimesi	1	,01
pimestama	1	,01
pimp	1	,01
ping	1	,01
pinge	1	,01
pingemõõn	1	,01
pingu	1	,01
pingul	1	,01
pink	1	,01
pinnas	1	,01
pinnavesi	1	,01
piparmünt	1	,01
pire	1	,01
pisku	1	,01
pistma	1	,01
pitsat	1	,01
plaat	1	,01
plahvatus	1	,01
Planetta	1	,01

plejaad	1	,01
plekk	1	,01
plettima	1	,01
pliit	1	,01
plikatirts	1	,01
Pliuhkam-Sägi	1	,01
poisiraas	1	,01
poiss	1	,01
poju	1	,01
Pomb	1	,01
pomin	1	,01
poni	1	,01
poolehoid	1	,01
poolima	1	,01
poolt	1	,01
poor	1	,01
poort	1	,01
porikuu	1	,01
porilade	1	,01
porilomp	1	,01
porilõuk	1	,01
porivee- kaskaad	1	,01
portselaan	1	,01
posima	1	,01
postipaar	1	,01
potisang	1	,01
Povenets	1	,01
praalima	1	,01
praam	1	,01
prahi	1	,01
prahvatama	1	,01
praotama	1	,01
priiskama	1	,01
prill	1	,01
pritsikuur	1	,01
pritsimees	1	,01
proov	1	,01
protoon	1	,01
prunti	1	,01
pruuk	1	,01
pruun	1	,01
prügihunnik	1	,01
pudu	1	,01
puduloom	1	,01
pugu	1	,01
puhastulu	1	,01
puhastusetuli	1	,01
puhkeala	1	,01

puhkepaik	1	,01
puhteag	1	,01
Puhtulaid	1	,01
puiestee	1	,01
puine	1	,01
puituma	1	,01
puju	1	,01
pull	1	,01
pulmasäng	1	,01
pumpama	1	,01
punakaun	1	,01
punaliiv	1	,01
punalipp	1	,01
punapalg	1	,01
punapugu	1	,01
punarind	1	,01
punastus	1	,01
Punik	1	,01
pupill	1	,01
purjeriie	1	,01
pusklema	1	,01
putukas	1	,01
puudu	1	,01
puuduma	1	,01
puukuju	1	,01
puuma	1	,01
puus	1	,01
puusahöör	1	,01
põdunema	1	,01
põgenema	1	,01
põhielement	1	,01
põhikude	1	,01
põhjakõla	1	,01
põhjasaast	1	,01
põhjavaim	1	,01
põhjavöö	1	,01
põld	1	,01
põlg	1	,01
põlismetsataik	1	,01
põlispuu	1	,01
põllepael	1	,01
põllesits	1	,01
põlluvöö	1	,01
põlu	1	,01
põlv	1	,01
põrama	1	,01
põrgusuu	1	,01
põrisema	1	,01

põrkuma	1	,01
põrmupõlve- puur	1	,01
põrmutuul	1	,01
põsenukk	1	,01
põua-aurand	1	,01
põuavina	1	,01
põuavinn	1	,01
põõsarida	1	,01
päev	1	,01
päevahakk	1	,01
päevajoon	1	,01
Päevatari	1	,01
päevatöö	1	,01
päevavalgus- hell	1	,01
päevavilk	1	,01
pähklitang	1	,01
päike-pederast	1	,01
päikesesära	1	,01
päiksekeris	1	,01
päiksekiir	1	,01
päiksekraan	1	,01
päiksesoot	1	,01
päiksetukk	1	,01
päiksetuur	1	,01
päiksevalgus	1	,01
päiksevaru	1	,01
päiksevilk	1	,01
pära	1	,01
pärale	1	,01
pärapink	1	,01
pärgama	1	,01
päris	1	,01
pärisjagu	1	,01
pärismina	1	,01
pärispatt	1	,01
pärlikee	1	,01
pärlisära	1	,01
pärm	1	,01
pärn	1	,01
pärnavõra	1	,01
pätt	1	,01
pääl	1	,01
päälehakk	1	,01
päästejoll	1	,01
päästelaev	1	,01
päästenöör	1	,01
pääsulaps	1	,01

pääsutiib	1	,01
pööre	1	,01
pöörisring	1	,01
pööristoru	1	,01
pügama	1	,01
pühapilt	1	,01
pühapäevalaps	1	,01
pühendama	1	,01
pühitsuserada	1	,01
püksirihm	1	,01
püksiviik	1	,01
pürgima	1	,01
püssilask	1	,01
püssitikk	1	,01
püstihoid	1	,01
püstihull	1	,01
püstijalu	1	,01
püvi	1	,01
püügipael	1	,01
püünisvõrk	1	,01
pyramiid	1	,01
Ra	1	,01
raad	1	,01
raagus	1	,01
raamat	1	,01
raas	1	,01
raastat	1	,01
rabahaud	1	,01
rabahein	1	,01
rabapuru	1	,01
rabasoon	1	,01
rabavesi	1	,01
raherabin	1	,01
rahulolutunne	1	,01
rahunälg	1	,01
rahus	1	,01
rahusajand	1	,01
rahutu	1	,01
rahutui	1	,01
rahvatanu	1	,01
rahvus	1	,01
rahvuskeha	1	,01
raja	1	,01
rajakään	1	,01
rajuma	1	,01
rakett	1	,01
rakk	1	,01
rakku	1	,01

raks	1	,01
raksuma	1	,01
rammus	1	,01
ramp	1	,01
randuma	1	,01
rang	1	,01
rannakäär	1	,01
rannanelk	1	,01
rannatava	1	,01
rannavaht	1	,01
rappima	1	,01
raps	1	,01
raskehelbeline	1	,01
raskem	1	,01
raskuma	1	,01
raskuspaine	1	,01
rassilisand	1	,01
rasv	1	,01
rasvakukk	1	,01
rataslaev	1	,01
ratsutama	1	,01
rattamürinal	1	,01
rattapöör	1	,01
rattarobas	1	,01
rauavatt	1	,01
rauganägu	1	,01
rauge	1	,01
raugenema	1	,01
raugus	1	,01
raun	1	,01
ravima	1	,01
Reduut	1	,01
reede	1	,01
reegel	1	,01
reegeldama	1	,01
reetmiskiirus	1	,01
rehi	1	,01
Rein	1	,01
reis	1	,01
reisuäng	1	,01
rekk	1	,01
ridastikku	1	,01
riigitüür	1	,01
riim	1	,01
riimikand	1	,01
riit	1	,01
riitus	1	,01
riiv	1	,01

riivi	1	,01
rikas	1	,01
rike	1	,01
rikki	1	,01
rindetalv	1	,01
rinnatipp	1	,01
ristiktäht	1	,01
ristima	1	,01
ristimärk	1	,01
ristipoodu	1	,01
risu	1	,01
rohe	1	,01
roheline	1	,01
rohke	1	,01
rohtlakarjus	1	,01
rohtuma	1	,01
rohulõhn	1	,01
rohutirts	1	,01
roll	1	,01
romaan	1	,01
romantiline	1	,01
romb	1	,01
rongatiib	1	,01
roog	1	,01
roojus	1	,01
rool	1	,01
roolima	1	,01
Room	1	,01
Rooma	1	,01
roomama	1	,01
roop	1	,01
roosamanna	1	,01
roosipõõsas	1	,01
roostepuretud	1	,01
Rossini	1	,01
rubla	1	,01
rukkiee	1	,01
rukki pea	1	,01
rull	1	,01
rulluma	1	,01
rusikas	1	,01
rusu	1	,01
ruudus	1	,01
rõdurinnatis	1	,01
rõhuma	1	,01
rõigas	1	,01
rõnn	1	,01
rõõmuandja	1	,01

rõõmupaik	1	,01
rõõmutriller	1	,01
rõõmuvalu	1	,01
rõõn	1	,01
rõõsk	1	,01
rõõvlikari	1	,01
räbal	1	,01
rähk	1	,01
rähm	1	,01
rändama	1	,01
ränikild	1	,01
räniolend	1	,01
rännuihk	1	,01
rännukava	1	,01
rännukirg	1	,01
rännurada	1	,01
rännuvalu	1	,01
rästapurv	1	,01
rääkima	1	,01
räästuveer	1	,01
rõõvlibande	1	,01
rühikam	1	,01
rühikus	1	,01
rühkima	1	,01
rüht	1	,01
rüsi	1	,01
rüü	1	,01
saabuma	1	,01
saaga	1	,01
saagamõrkjas	1	,01
saagikuld	1	,01
saaginälg	1	,01
saagipõim	1	,01
saagitee	1	,01
saal	1	,01
saalima	1	,01
saan	1	,01
Saaremaa	1	,01
saatan	1	,01
saatuslaine	1	,01
sabalaks	1	,01
sabapats	1	,01
sadam	1	,01
sagima	1	,01
sahisema	1	,01
sahtel	1	,01
sajatahune	1	,01
sajatama	1	,01

salajutt	1	,01
salakahin	1	,01
salakäik	1	,01
salalik	1	,01
salalootus	1	,01
salanegatiiv	1	,01
salaping	1	,01
salarida	1	,01
salariim	1	,01
salaseos	1	,01
salasoo	1	,01
salasund	1	,01
salavalve	1	,01
salavurin	1	,01
salavägi	1	,01
sale	1	,01
sall	1	,01
salvenukk	1	,01
samas	1	,01
sammukaja	1	,01
sammuma	1	,01
sang	1	,01
sant	1	,01
sapp	1	,01
sara	1	,01
sarapuu	1	,01
sarjama	1	,01
sarv	1	,01
sarveots	1	,01
sasi	1	,01
satelliit	1	,01
savi	1	,01
savinõu	1	,01
savionn	1	,01
savionnide-ket	1	,01
savivind	1	,01
Schiller	1	,01
sealt	1	,01
seast	1	,01
sedamaid	1	,01
seebivahus	1	,01
seedrikäbi	1	,01
Seeland	1	,01
seemneidu	1	,01
seemnepung	1	,01
segama	1	,01
seiklus	1	,01
seinamaal	1	,01

seisuase	1	,01
seletama	1	,01
selge	1	,01
selgitama	1	,01
selgus	1	,01
seljas	1	,01
seljataha	1	,01
seljatugi	1	,01
sellepärast	1	,01
sepis	1	,01
serviett	1	,01
sete	1	,01
shamott	1	,01
shrift	1	,01
Siber	1	,01
sidu	1	,01
siestatund	1	,01
sigaret	1	,01
sigima	1	,01
signinema	1	,01
sigivuseiha	1	,01
sihiseadlik	1	,01
siht	1	,01
siia	1	,01
siinpoosus-pr	1	,01
siira-viira	1	,01
siiras	1	,01
siire	1	,01
siitsamast	1	,01
sile	1	,01
Silja	1	,01
sillatalu	1	,01
silmakiber	1	,01
silmalaug	1	,01
silmama	1	,01
silmapind	1	,01
silmarõõm	1	,01
silmatukk	1	,01
silmavaade	1	,01
silmavalgus	1	,01
silmavidu	1	,01
sinama	1	,01
sinikaugus	1	,01
siniküngas	1	,01
Sinilaik	1	,01
sinilill	1	,01
Sinilind	1	,01
sinitipp	1	,01

sinivõlv	1	,01
sinna	1	,01
sire	1	,01
sirel	1	,01
sirm	1	,01
sise-	1	,01
siseriid	1	,01
sisering	1	,01
sisse	1	,01
sisseränd	1	,01
skäär	1	,01
slepp	1	,01
soendama	1	,01
sokk	1	,01
soll	1	,01
soni	1	,01
soodus	1	,01
soojuma	1	,01
sool (2)	1	,01
soolveesõõm	1	,01
soomussisalik	1	,01
soon	1	,01
sozin	1	,01
sosistama	1	,01
spirea	1	,01
stardiootepabi	1	,01
step	1	,01
stepilapp	1	,01
stepimaa	1	,01
stseen	1	,01
suga	1	,01
sugema	1	,01
suhkrulahu	1	,01
suhtuma	1	,01
suitsujuga	1	,01
suitsukarp	1	,01
suitsulaine	1	,01
suitsumadu	1	,01
suitsuvöö	1	,01
suju	1	,01
sujuma	1	,01
sukeldamis-tuju	1	,01
sulailm	1	,01
sulam	1	,01
sulaplii	1	,01
sulatama	1	,01
sulatinapang	1	,01
sulatusetuli	1	,01

sulavask	1	,01
sulekott	1	,01
suletekk	1	,01
sulevoodi	1	,01
sulgund-tõrges	1	,01
sume	1	,01
sumisema	1	,01
summa	1	,01
sump	1	,01
sundus	1	,01
sunnitee	1	,01
supp	1	,01
suri-muri	1	,01
surin	1	,01
surisema	1	,01
surmakallas	1	,01
surmalaine	1	,01
surmaoht	1	,01
surmasalu	1	,01
surmavaev	1	,01
surmavari	1	,01
surnukeha	1	,01
surnukuur	1	,01
surutõrs	1	,01
susima	1	,01
suudlema	1	,01
suurduma	1	,01
suusatee	1	,01
suusk	1	,01
suvehari	1	,01
suveilm	1	,01
suvekuu	1	,01
suvelaps	1	,01
suvepäike	1	,01
suvetaevas	1	,01
suveöö	1	,01
sõel	1	,01
sõgenema	1	,01
sõiduplaan	1	,01
sõit	1	,01
sõitlema	1	,01
sõitma	1	,01
sõjaind	1	,01
sõjakirves	1	,01
sõjakära	1	,01
sõjamees	1	,01
sõjatutt	1	,01
sõjatõld	1	,01

sõlm	1	,01
Sõmmerpalu	1	,01
sõnamäng	1	,01
sõrg	1	,01
sõrmenukk	1	,01
sõsarsaar	1	,01
sõstramari	1	,01
sõstrapõõsas	1	,01
sõudma	1	,01
sõõrik	1	,01
sägu	1	,01
särataja	1	,01
särav-valge	1	,01
särg	1	,01
särin	1	,01
säsi	1	,01
säte	1	,01
sättima	1	,01
sääreluu	1	,01
sääsepuru	1	,01
säästetuna	1	,01
söödamaa	1	,01
sööst	1	,01
südametelõke	1	,01
südasuvi	1	,01
südasügis	1	,01
südaöö	1	,01
sügiskuld	1	,01
sügiskuu	1	,01
sügismaru	1	,01
sügismust	1	,01
sügistaevas	1	,01
sügistorm	1	,01
sügisvärv	1	,01
sügisöö	1	,01
süld	1	,01
sülgama	1	,01
sünd	1	,01
sünk	1	,01
sünnilugu	1	,01
sünnipaik	1	,01
sünnitatud-vas	1	,01
sünnitusetee	1	,01
süsimust	1	,01
süsinikusoo	1	,01
süstlapist	1	,01
süterehi	1	,01
süttima	1	,01

süü	1	,01
süüdistus	1	,01
taandumus	1	,01
taar	1	,01
taaruma	1	,01
taastama	1	,01
taba	1	,01
tael	1	,01
taevafoon	1	,01
taevakõrgus	1	,01
taevalagi	1	,01
taevalikkus	1	,01
taevapiit	1	,01
taevapääsuluba	1	,01
taevasine	1	,01
taevasinine	1	,01
taevaukk	1	,01
tagahoov	1	,01
tagajärg	1	,01
tagama	1	,01
tagamaa	1	,01
tagaplaan	1	,01
tagapool	1	,01
tahkuma	1	,01
tahm	1	,01
tahmane	1	,01
tahteidu	1	,01
taimelava	1	,01
taip	1	,01
talatu	1	,01
talb	1	,01
tald	1	,01
talikuri	1	,01
talupojameel	1	,01
talveõõ	1	,01
tammepuu	1	,01
tammetõru	1	,01
tangid	1	,01
tankijalg	1	,01
tantsima	1	,01
tantsukirg	1	,01
tantsupaar	1	,01
tantsusaal	1	,01
taos	1	,01
tapapakk	1	,01
Taras	1	,01
tarbima	1	,01
tare	1	,01

targaiga	1	,01
taru	1	,01
tasa-targu	1	,01
tasahilju	1	,01
tasapisi	1	,01
tase	1	,01
tasku	1	,01
taskukeegel	1	,01
tasu	1	,01
tasuleek	1	,01
tatsutama	1	,01
tau	1	,01
taust	1	,01
tavastama	1	,01
teadlik	1	,01
teadmistase	1	,01
teatevihk	1	,01
tedrekukk	1	,01
tedremäng	1	,01
teemantpuhas	1	,01
teene	1	,01
tegumood	1	,01
tehas	1	,01
teie	1	,01
teista	1	,01
tekk	1	,01
tekkima	1	,01
tekst	1	,01
telgivai	1	,01
telling	1	,01
templiit	1	,01
teras-aade	1	,01
terastang	1	,01
terasvali	1	,01
tervenisti	1	,01
Thetis	1	,01
tiba	1	,01
Tiber	1	,01
tihhi	1	,01
tihkuma	1	,01
tihti	1	,01
tiiblema	1	,01
tiigipind	1	,01
tiigivesi	1	,01
tiigrimask	1	,01
tiine	1	,01
tiiras	1	,01
tiivakandja	1	,01

tikk	1	,01
tikkima	1	,01
tikkuma	1	,01
tillu	1	,01
tilu-lilu	1	,01
timp	1	,01
tinasark	1	,01
tippiiht	1	,01
tissilutt	1	,01
tobu	1	,01
tohtima	1	,01
tohtuma	1	,01
tohtutu	1	,01
toiduhõik	1	,01
toidumaik	1	,01
toitma	1	,01
toll	1	,01
tollal	1	,01
tolmuee	1	,01
too	1	,01
Tooja	1	,01
tool	1	,01
Toomemägi	1	,01
toona	1	,01
tore	1	,01
torm-tung	1	,01
tormi-jumalanna	1	,01
tormilind	1	,01
tormiluud	1	,01
tormisoolo	1	,01
torniuur	1	,01
torniviil	1	,01
torupill	1	,01
tosin	1	,01
traan	1	,01
traat	1	,01
traavisammul	1	,01
tragi	1	,01
trell	1	,01
tribüün	1	,01
triivjääpank	1	,01
trill	1	,01
trina	1	,01
trofee	1	,01
troll	1	,01
trollikoor	1	,01
troon	1	,01
trots	1	,01

trotsima	1	,01
trubaduur	1	,01
trummal	1	,01
trummipõrin	1	,01
trügima	1	,01
trüginine	1	,01
tubasus	1	,01
tuduma	1	,01
tugema	1	,01
tugevam	1	,01
tugi	1	,01
tugitool	1	,01
tuhaase	1	,01
tuhahunnik	1	,01
tuhatjalu	1	,01
tuhisema	1	,01
tuhmuma	1	,01
tuhu	1	,01
tuiskamine	1	,01
tuisukeer	1	,01
tuisulumi	1	,01
tuisutäkk	1	,01
tuks	1	,01
tuksuma	1	,01
tulease	1	,01
tulehakatus	1	,01
tulejõud	1	,01
tuleliin	1	,01
tuleloit	1	,01
tulelõke	1	,01
tulelõõm	1	,01
tulenool	1	,01
tulepaiste	1	,01
tulepärg	1	,01
tulerida	1	,01
tuleriit	1	,01
tulevalvaja	1	,01
tuleviin	1	,01
tulevikuriik	1	,01
tulevägi	1	,01
tulihang	1	,01
tulilill	1	,01
tulilukk	1	,01
tulimuld	1	,01
tulinool	1	,01
tulistjalu	1	,01
tulu	1	,01
tulus	1	,01

tume	1	,01
tumestama	1	,01
tummuma	1	,01
tunane	1	,01
tundemihus	1	,01
tunguus	1	,01
tunnetamiskirg	1	,01
tupp	1	,01
turbakuurid	1	,01
turbaving	1	,01
turg	1	,01
tusatuju	1	,01
tutt	1	,01
tuttav	1	,01
tuttu	1	,01
tuulama	1	,01
tuulduma	1	,01
tuulekahu	1	,01
tuulepagu	1	,01
tuulepäri	1	,01
tuulepöör	1	,01
tuulerammul	1	,01
tuulesõel	1	,01
tuulevari	1	,01
tuuleveski	1	,01
tuulevinge	1	,01
tuuline	1	,01
tuust	1	,01
tuutu	1	,01
tuvi	1	,01
tõetera	1	,01
tõhus	1	,01
tõkkepuu	1	,01
tõmbetuul	1	,01
tõmme	1	,01
tõrkjas	1	,01
tõrvalill	1	,01
tõsine	1	,01
tõtlema	1	,01
tõukeraks	1	,01
tõusuind	1	,01
tõusujoones	1	,01
tõusutuul	1	,01
tõusuvirg	1	,01
tõusuvoon	1	,01
tähelang	1	,01
tähelee	1	,01
täheloit	1	,01

tähelooja	1	,01
tähemaim	1	,01
tähepross	1	,01
tähepärg	1	,01
tähesüttimine	1	,01
tähetärn	1	,01
täheähm	1	,01
tähine	1	,01
tähis	1	,01
tähk	1	,01
tähtesära	1	,01
täiuslikkus	1	,01
tänane	1	,01
täos	1	,01
tära	1	,01
tärin	1	,01
tärisema	1	,01
tärkima	1	,01
tääl	1	,01
tükitöö	1	,01
tüli	1	,01
tüll	1	,01
tüüne	1	,01
tüürima	1	,01
uba	1	,01
ududemeri	1	,01
udukeha	1	,01
udukogu	1	,01
udukott	1	,01
uduniit	1	,01
uduorg	1	,01
uduvina	1	,01
uduvine	1	,01
uhtma	1	,01
uibupung	1	,01
uide	1	,01
uitama	1	,01
uju	1	,01
ukselink	1	,01
ukseluuk	1	,01
uksepiit	1	,01
ula	1	,01
ulatama	1	,01
ulg	1	,01
ulguma	1	,01
ulualune	1	,01
uluma	1	,01
umbsus	1	,01

ummik	1	,01
ummisjalu	1	,01
ummisking	1	,01
unehall	1	,01
unelm	1	,01
unelmatesalu	1	,01
unenägu	1	,01
unepime	1	,01
unerauge	1	,01
unetu	1	,01
uneüür	1	,01
unistusteläte	1	,01
unustama	1	,01
unustuserohi	1	,01
unustusetuhk	1	,01
uperkuut	1	,01
uppi	1	,01
uppuma	1	,01
uppumiseoht	1	,01
uputama	1	,01
urin	1	,01
urisema	1	,01
urve	1	,01
usin	1	,01
ussikeel	1	,01
ussinõel	1	,01
ussisuunda- möö	1	,01
usulahk	1	,01
ususamm-aste	1	,01
utt	1	,01
uudne	1	,01
uul	1	,01
uur	1	,01
uvertüür	1	,01
vaag	1	,01
vaagnaluu	1	,01
vaan	1	,01
vaar	1	,01
vabadusehüüd	1	,01
vabadusemaik	1	,01
vabandus	1	,01
Vabariik	1	,01
vabin	1	,01
vada	1	,01
vaen	1	,01
vaevakask	1	,01
vaevalt-vaeval	1	,01
vaevalt	1	,01

vagusam	1	,01
Vahanaine	1	,01
vahedalt	1	,01
vahemaa	1	,01
vahet	1	,01
vahetama	1	,01
vahtima	1	,01
vahupiisk	1	,01
vahus	1	,01
vahuvall	1	,01
vahva	1	,01
vahvus	1	,01
vaigutama	1	,01
vaik (2)	1	,01
vaikne	1	,01
vaimulend	1	,01
vaimupeenus	1	,01
vajaka	1	,01
vaks	1	,01
valatu	1	,01
Vale	1	,01
valepühak	1	,01
valeraha	1	,01
valgushelk	1	,01
valgusjuga	1	,01
valgusnääl	1	,01
valgusrada	1	,01
valgussadu	1	,01
valgusvagu	1	,01
valgusvaht	1	,01
valima	1	,01
valjas	1	,01
valjastama	1	,01
valju	1	,01
valmimise- rõõm	1	,01
valulõim	1	,01
valupiste	1	,01
valutama	1	,01
valuverme- vagu	1	,01
valvama	1	,01
valvetõke	1	,01
vamm	1	,01
vammus	1	,01
vana	1	,01
vanakraam	1	,01
vanaraud	1	,01
vanataat	1	,01

vanduma	1	,01
vangipuur	1	,01
vangiroodu	1	,01
vangistama	1	,01
vankrirõke	1	,01
vankuma	1	,01
vanne	1	,01
vant	1	,01
vanune	1	,01
vanus	1	,01
vapp	1	,01
vapper	1	,01
vara	1	,01
varas	1	,01
varem	1	,01
varemete-rägu	1	,01
varjuläng	1	,01
varjuma	1	,01
varjusurm	1	,01
varjuvõik	1	,01
varn	1	,01
varsakabi	1	,01
varvas	1	,01
vasak	1	,01
vasall	1	,01
vaselõige	1	,01
vastama	1	,01
vastassugu	1	,01
vastuhakujuur	1	,01
vastuhelk	1	,01
vastus	1	,01
vastusurve	1	,01
vastuvool	1	,01
vatrama	1	,01
vedrusäng	1	,01
veebruariöö	1	,01
veekristall	1	,01
veen	1	,01
Veenus	1	,01
veepind	1	,01
veerema	1	,01
veetlev	1	,01
veiniaam	1	,01
veiniaur	1	,01
veinipuna	1	,01
veis	1	,01
vekkima	1	,01
veli	1	,01

verekaan	1	,01
verekiha	1	,01
verenõu	1	,01
verepidu	1	,01
verepulm	1	,01
vererõhk	1	,01
veresuluvaev	1	,01
veresüü	1	,01
veretama	1	,01
veretuks	1	,01
veretukse	1	,01
veretöö	1	,01
verevanne	1	,01
verevoog	1	,01
verihein	1	,01
vesikana	1	,01
vesirott	1	,01
veski	1	,01
vest	1	,01
vestma	1	,01
vetelangus	1	,01
vetelirts	1	,01
vetetraav	1	,01
veteuhk	1	,01
vihamees	1	,01
vihaving	1	,01
vihmalikku	1	,01
vihmamadu	1	,01
vihmasabin	1	,01
viibe	1	,01
viija	1	,01
viik	1	,01
viil	1	,01
viinamägi	1	,01
viinavina	1	,01
viinitari	1	,01
viir	1	,01
viiramisi	1	,01
viisakus	1	,01
viisiidu	1	,01
viivuks	1	,01
vikk	1	,01
vilgas	1	,01
viljapaun	1	,01
viljarõuk	1	,01
viljavöö	1	,01
vilk	1	,01
vilkuma	1	,01

villa	1	,01
villalokk	1	,01
villatätar-tan	1	,01
Villon	1	,01
vind	1	,01
Vindebona	1	,01
vinduma	1	,01
vine	1	,01
vingugaas	1	,01
vingutukk	1	,01
vinjettima	1	,01
virel	1	,01
virsik	1	,01
virtis	1	,01
virtuoos	1	,01
vits	1	,01
vitsanuhtlus	1	,01
vokk	1	,01
voodi	1	,01
voolus	1	,01
voorima	1	,01
voorimees	1	,01
voorus	1	,01
voos	1	,01
vormipanus	1	,01
vuhama	1	,01
vuhisema	1	,01
vulama	1	,01
vulin	1	,01
vutt-vutt-vutt	1	,01
võidulipp	1	,01
võidupärg	1	,01
võidusõit	1	,01
võimuhull	1	,01
võimutala	1	,01
võipiimapütt	1	,01
võitja	1	,01
võitlema	1	,01
võitlushüüd	1	,01
võitlusnoot	1	,01
võitlusplagu	1	,01
võitlusrida	1	,01
võitlustuli	1	,01
võitlusviha	1	,01
võitlusvorm	1	,01
võitlusvöö	1	,01
võllanöör	1	,01
võllatõmmatu	1	,01

võltsim	1	,01
võluriik	1	,01
võluriteilm	1	,01
võluviis	1	,01
võlv	1	,01
võrgutaja	1	,01
võrt	1	,01
võte	1	,01
vägevusekelk	1	,01
vägitegu	1	,01
vähem	1	,01
vähene	1	,01
vähk	1	,01
Väina-Virtsu	1	,01
väle	1	,01
välguriba	1	,01
väli	1	,01
välipapp	1	,01
välisuudis	1	,01
väljavaatepilu	1	,01
väljendusejõud	1	,01
värat	1	,01
värelema	1	,01
värk	1	,01
värsisepp	1	,01
värss	1	,01
värvikargus	1	,01
väsivana	1	,01
väärikus	1	,01
väärispuu	1	,01
väärt	1	,01
väärt	1	,01
väävliisadu	1	,01
väävliõis	1	,01
õdu	1	,01
õgijatekari	1	,01
õhinaga	1	,01
õhku	1	,01
õhtu-oht	1	,01
õhtueha	1	,01
õhtuhakk	1	,01
õhtuhägu	1	,01
õhtuleht	1	,01
õhtuoode	1	,01
õhtutund	1	,01
õhtutuul	1	,01
õhtuvärv	1	,01
õhukiht	1	,01

õhulahing	1	,01
õhumõis	1	,01
õhupõis	1	,01
õiepung	1	,01
õige	1	,01
õigus	1	,01
õitehe	1	,01
õitelaine	1	,01
õitemeri	1	,01
õitemesi	1	,01
õitselind	1	,01
õlekõrs	1	,01
õlinõu	1	,01
õlleklaas	1	,01
õllepood	1	,01
õllepruul	1	,01
õndsusküllane	1	,01
õndsusõu	1	,01
õngelatt	1	,01
õnne-	1	,01
õnehurm	1	,01
õneime	1	,01
õnekild	1	,01
õnekägu	1	,01
õneküllane	1	,01
õnneladu	1	,01
õnnelõõm	1	,01
õnnemaa	1	,01

õnnepaik	1	,01
õnnesaade	1	,01
õnnesõõm	1	,01
õnnevargus	1	,01
Õnnistaja	1	,01
õpetus	1	,01
õpitund	1	,01
õppekäik	1	,01
õppus	1	,01
õrnus	1	,01
õrs	1	,01
õu	1	,01
õuete	1	,01
õõs	1	,01
Ähijärv	1	,01
äiatar	1	,01
ämblikvõrkjas	1	,01
äraand	1	,01
arahoid	1	,01
äramaine	1	,01
ärataja	1	,01
ärevil	1	,01
äri	1	,01
äär	1	,01
ääsivalgus	1	,01
üha	1	,01
ühekaugu	1	,01
üheskoos	1	,01

ühispere	1	,01
ühisvaev	1	,01
ühtesoodu	1	,01
üks	1	,01
üksildane	1	,01
üle	1	,01
ülekohtu	1	,01
ülekohtumeri	1	,01
ülekohtusuru	1	,01
ülemeelik	1	,01
ülemeelikus	1	,01
ülemäär	1	,01
ülespoodud	1	,01
ülestoodu	1	,01
ületatud	1	,01
ülevalt	1	,01
ülevam	1	,01
üleõla	1	,01
üleöö	1	,01
üleööline	1	,01
ülikuum	1	,01
ülipeen	1	,01
üliraske	1	,01
üll	1	,01
üsk	1	,01
ütür	1	,01
üüriline	1	,01

10. tabel. Lekseemide arv esinemissageduse järgi

lekseemide arv	esinemissagedus
2969	1
491	2
245	3
138	4
83	5
79	6
41	7
24	8
28	9
17	10
24	11
15	12
9	13

13	14
5	15
4	16
4	17
9	12
1	19
1	20
2	21
3	22
1	23
2	24
3	25
3	26
3	27
4	28
2	29
2	30
1	31
1	32
2	33
1	35
2	36
1	42
1	46
1	47
1	60